

UNIVERZITA PALACKÉHO V OLOMOUCI

Filozofická fakulta

Katedra historie

PLATĚNICKÉ OSÍDLENÍ LOKALITY KŘENOVICE 2 „VINICE“

Sylva Bambasová

BAKALÁŘSKÁ DIPLOMOVÁ PRÁCE

Vedoucí práce: PhDr. Jaroslav Peška, Ph.D.

Olomouc 2014

Čestné prohlášení

Prohlašuji, že jsem tuto práci vypracovala samostatně s použitím uvedené literatury a konzultací.

V Olomouci dne 9.12.2014

Sylva Bambasová

Poděkování

Nejprve bych chtěla poděkovat vedoucímu mé bakalářské práce PhDr. Jaroslavu Peškovi, Ph.D. za cenné rady, připomínky, konzultace, čas a trpělivost. Dále Mgr. Martinu Golcovi, Ph.D. rovněž za cenné rady a konzultace, pomoc při zprostředkovávání návštěv v muzeích, za optimismus a motivaci, Mgr. Arkadiu Tajerovi za zpřístupnění nálezových okolností a dokumentace výzkumu, nálezů a nálezových zpráv, Mojmiru Bémovi za ochotu a pomoc při hledání informací. Poděkování patří také Mgr. Martinu Moníkovi za analýzu kamenné industrie, Martinu Hložkovi za analýzu strusky, Mgr. Aleši Dreslerovi z Muzea Komenského v Přerově za zpřístupnění starších nálezových fondů a informací, Mgr. Pavlu Fojtíkovi z Ústavu archeologické památkové péče v Prostějově za poskytnutí informací z výzkumu Seloutky „Na šťastných“, Mgr. Martinu Holubovi za analýzu zvířecích kostí, Romaně Kočárové za archeobotanickou analýzu. Dále děkuji Danielu Pačkoví za pomoc při práci s programem MicroStation, pracovníkům Katastrálního úřadu v Bruntále za pomoc při technických potížích. Na závěr bych chtěla poděkovat své rodině, Janu Tichému a přátelům.

1	Úvod.....	7
2	Geografické vymezení území katastru obce Křenovice a jeho přírodní podmínky.7	
2.1	Nástin rekonstrukce flóry a fauny lokality Křenovice 2 „Vinice“ na základě archeobotanické a osteologické analýzy.....	8
2.1.1	Flóra	8
2.1.2	Fauna	9
3	Vznik institucionálního zázemí pro archeologickou práci v Přerově	10
4	Dějiny bádání na katastru obce Křenovice	12
5	Dosavadní stav poznání platěnické kultury	14
6	Charakteristika sídlišť platěnické kultury na území Moravy, české části Slezska a východních Čech.....	16
6.1	Výšinná ohrazená sídliště-hradiska (obecně)	16
6.2	Rovinná sídliště (obecně)	19
6.3	Další dělení sídlištních lokalit platěnické kultury	21
7	Lokality platěnické kultury na Přerovsku	22
7.1	Soupis lokalit	23
7.2	Některé společné znaky jednotlivých lokalit.....	27
7.2.1	Výšinná sídliště – hradiska.....	27
7.2.2	Nížinná sídliště.....	28
8	Popis sídliště Křenovice 2 „Vinice“	29
8.1	Objekty – charakteristika a prostorové uspořádání	29
8.1.1	Uspořádání zahloubených objektů a charakteristika osídlení	38
8.2	Popis struktur nadzemních objektů.....	40
8.2.1	Uspořádání nadzemních struktur.....	41
8.3	Uspořádání sídelního areálu	41
9	Zhodnocení nálezů se zaměřením na keramickou složku.....	43
9.1	Keramické nálezy	43
9.1.1	Keramická databáze	45
9.1.2	Předmětová hesla užitá v databázi	45
9.1.3	Materiál	46
9.1.4	Technologie.....	48

9.1.5	Keramické třídy.....	51
9.1.5.1	Amfory a osudí.....	51
9.1.5.2	Mísy.....	52
9.1.5.2	Mísy se zataženým okrajem	53
9.1.5.3	Mísy vázovité	54
9.1.5.4	Mísy s lomenou výdutí.....	54
9.1.5.3	Hrnce	54
9.1.5.4	Šálky.....	55
9.1.5.5	Zásobnice	55
9.1.5.6	Cedník	56
9.1.5.7	Neurčitelné keramické třídy	56
9.1.6	Výzdoba keramických nádob a jejich zlomků.....	57
9.1.6.1	Vhloubená výzdoba.....	58
9.1.6.2	Plastická výzdoba	60
9.1.6.3	Malovaná výzdoba	60
9.1.6.4	Vtuhovaná výzdoba.....	61
9.1.6.5	Vlešťování.....	61
9.1.6.6	Provrtávání	61
9.1.6.7	Kombinace výzdob.....	62
9.1.6.7.1	Vhloubená a plastická	62
9.1.6.7.2	Vhloubená a vtuhování.....	62
9.1.6.7.3	Plastická a vtuhování.....	62
9.1.6.7.4	Vhloubená a vlešťování	62
9.2	Jiné keramické artefakty	63
9.2.1	Přesleny	63
9.2.2	Závaží.....	63
9.2.3	Štěrchátka a plastiky.....	63

9.2.4 Keramická podložka	64
9.3 Kamenné artefakty.....	64
9.3.1 Štípaná industrie.....	64
9.3.2 Broušená industrie.....	64
9.4 Bronzové artefakty	66
9.5 Železné artefakty	66
9.6 Kostěná a parohová industrie	67
9.7 Mazanice.....	68
9.8 Struska	68
10 Sídlištní aglomerace výšinného sídliště Křenovice	68
12 Diskuze a závěr.....	71
13 Resumé.....	72
14 Literatura.....	73
15 Přílohy	Chyba! Záložka není definována.

1 Úvod

V předložené bakalářské diplomové práci vyhodnocuji a zpracovávám archeologické prameny náležející do období platěnické kultury získané z výzkumu A. Tajera na lokalitě Křenovice 2 „Vinice“, která byla prozkoumána v souvislosti se stavbou dálnice D1 na úseku Mořice – Kojetín na přelomu roku 2005/2006. V práci je proveden soupis lokalit v okrese Přerov, čímž bude nastíněno osídlení platěnickou kulturou ve zkoumaném regionu. Na tomto pozadí pak bude věnována pozornost především lokalitě Křenovice 2 „Vinice“. Práce se věnuje analýze sídlištních objektů a jejich uspořádání. Důraz je kladen především na vyhodnocení získaných pramenů, především keramických, bronzových a železných artefaktů, u nichž je provedena formální analýza - chronologická a typologická. Na základě datace a syntézy dat vymezím časové úseky na sídlišti. Závěrem přistupuji k zařazení sídliště k polohám v jeho blízkosti. Stavba dálnice procházela v blízkosti dlouho známého hradiska u Křenovic a tak se ukázalo, jak představuji v níže uvedených kapitolách, sídliště Křenovice 2 „Vinice“ k hradisku nejen náleží, ale tvořilo s ním organickou součást – předhradí a není samotné. Pro nálezovou situaci této struktury navrhuji název sídelní aglomerace.

Na konci práce budou zařazeny kresebné a fotografické přílohy a CD s databází.

2 Geografické vymezení území katastru obce Křenovice a jeho přírodní podmínky

Obec Křenovice se nachází asi 7 km od města Kroměříže, samotná lokalita leží 2 km jihovýchodně od obce, na terénní vlně, ve výšce asi 200 m n. m. (nadmořská výška lokality je 220 – 232 m n. m.) v mírně zvlněné krajině nad údolím řeky Hané (ta se mezi Bezměrovem a Postoupkami vlévá do Moravy), která ji obtéká ze severu. Kopec je orientovaný ve směru S – J, má klínovitý tvar, užší část má směřovanou k severu. Poměrně rovné temeno kopce spadá dosti prudce (na severní straně) k údolí řeky Hané a na straně východní k hlubokému menšímu údolí potoka Syrovátky. Ze strany západní je lokalita ohraničena hlubokým přírodním zářezem a jen jižní strana je volně otevřená do krajiny a tudíž pohodlně přístupná.

Obr. 1: Letecký snímek křenovických tratí s vyznačením obce Křenovice, (foto M. Kalábek).

Katastr Křenovic spadá geomorfologicky do celku Vyškovské brány. Ta je součástí podsoustavy vněkarpatských sníženin a soustavy Západní Karpaty v provincii Karpaty (Demek a kol. 1987).

Geologické podloží lokality tvoří nivní a písčito-hlinité sedimenty, na něž nasedá vrstva sprašové hlíny a vápenitých jíílů. Ze zemědělského hlediska má výbornou bonitu půdy, protože převládajícím půdním typem je černozem či hnědozem (<http://mapy.geology.cz/pudy/>).

2.1 Nástin rekonstrukce flóry a fauny lokality Křenovice 2 „Vinice“ na základě archeobotanické a osteologické analýzy

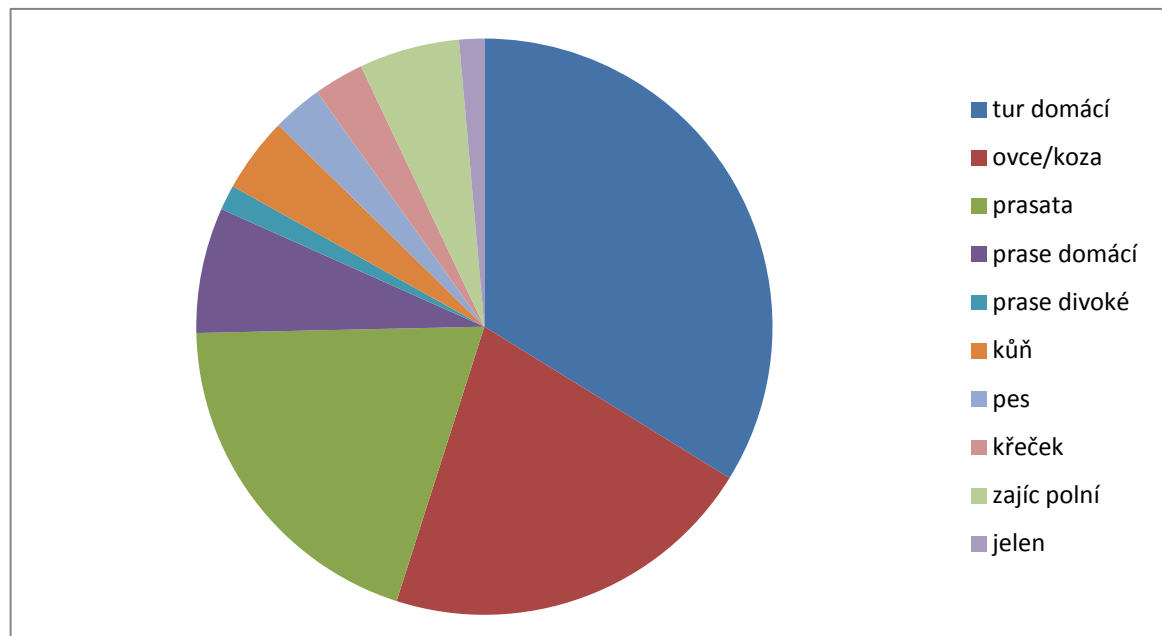
2.1.1 Flóra

Z hlediska fytoenetického zařazení patří poloha Křenovice 2 „Vinice“ k typu černýšové dubohabřiny s dominantním dubem zimním, habrem a častou příměsí lípy (Neuhäuslová 1998). Tuto domněnku potvrdila archeobotanická analýza provedená R. Kočárovou, následně po dokončení archeologického výzkumu na lokalitě Křenovice 2 „Vinice“ v červnu 2009. K analýze bylo použito 21 vzorků ze 17 objektů, většina vzorků (52%) byla datována do období odpovídajícímu platěnické kultuře (Kočárová 2009). V souboru vzorků převažuje dub, dále je výrazněji zastoupen habr, javor a líska. Můžeme

tedy předpokládat existenci dubohabřin, jejichž nároky na nadmořskou výšku¹ jsou v souladu s nadmořskou výškou lokality. Další dřeviny, které byly v souboru zastoupeny, jsou zejména světlomilné jabloňovité druhy, dále svída a líska, což by mohlo svědčit o postupném přetváření krajiny vlivem zemědělství. Výskyt vlhkomilných druhů (jako jsou vrby a topoly) zase ukazuje na blízkost vodoteče (Kočárová 2009, 6).

2.1.2 Fauna

Celkem bylo v objektech platěnické kultury na lokalitě Křenovice 2 „Vinice“ nalezeno 1799 zvířecích kostí a jejich zlomků. Z nich se podařilo druhově zařadit 780 fragmentů. Nejpočetněji byl zastoupen tur domácí, kterému náleží 337 zlomků kostí. Další zastoupení jednotlivých druhů můžeme vyčíst z následujícího grafu č. 1.

Graf 1: Zastoupení jednotlivých druhů zvířat, minimální počet jedinců (podle: Holub 2009).

Dle těchto informací můžeme říct, že k dalším chovaným zvířatům náležela prasata, ovce/kozy, koně a psi. K zástupcům drobné lovné zvěře můžeme přiřadit zajíce polního. Na lokalitě Křenovice 2 „Vinice“ nebyla zjištěna žádná data, která nezapadají do známého rámce ze sídlišť doby bronzové a halštatské. Mezi určenými exempláři byly

¹ Od 150 – 500 m n. m.

zjištěny zářezy a opálení, která se dají přisuzovat kuchyňskému zpracování potravy (foto 19).

3 Vznik institucionálního zázemí pro archeologickou práci v Přerově

Aby se badatelské archeologické nadšení na území Přerovska posunulo z pouhého sbírání kuriozit k vědecké práci v opravdovém slova smyslu, potřebovali zdejší badatelé institucionální zázemí pro svou práci. To jim bylo poskytnuto po založení Muzea Komenského roku 1888². Toto muzeum, respektive jeho pracovníci, se ale spíše věnovali shromažďování informací, pramenů a artefaktů ze života, díla a práce J. A. Komenského, J. Blahoslava a obecně tématu českobratrské tradice. Podobné bádání nebylo v českém a moravském prostředí, s ohledem na historické okolnosti, nijak neobvyklé. Mělo sloužit především k posílení národního uvědomění a českého sebevědomí na Moravě. Tomu posloužila i národopisná a průmyslová výstava v Praze v roce 1891. Z nacionálního vzdoru se jí totiž neúčastnili němečtí podnikatelé, průmyslníci a inteligence a výstava tak získala ryze český charakter. Právě tato událost posílila sebevědomí českých badatelů. Podepsalo se to i na badatelích přerovských. V roce 1902 vzniklo Městské muzeum v Přerově, které se na rozdíl od muzea Komenského zaměřilo především na regionální historii, archeologii, numismatiku, národopis, výtvarné umění, entomologii, mineralogii a později i na ornitologii (Hýbl 2009, 17).

První osobností, která se začíná zabývat předhistorickým osídlením Přerovska a také poprvé zmiňovala lokality v okolí Křenovic, byl učitel Antonín Telička. Jeho zájem o archeologii se dá datovat od setkání s v této době již pensionovaným řídícím učitelem Kniesem, s jehož dcerou Marií³ se později oženil. Její bratr J. Knies⁴ mu ukázal svou soukromou archeologickou sbírku, čímž Teličku naprosto okouznil. Od roku 1888 pracoval Telička jako podučitel v Křenovicích, kde právě z Kniesova popudu začal se svou badatelskou archeologickou činností (Hýbl 2009, 78). O rok později vypsala okresní

² Jednalo se o vůbec první muzeum věnované osobnosti Komenského na světě a vzniklo z popudu Františka Slaměníka, ředitele přerovské měšťanské školy (Hýbl 2009, 16)

³ Marie Kniesová byla koncertní pěvkyní.

⁴ byl učitelem v Blansku, pak v Roggendorfu (dnešní Krasové)

školská rada konkurz na místo nadučitele v Cítově⁵. V této obci se pak Telička rovněž zasloužil o výstavbu nové školní budovy (Hýbl 2009, 79). Vedle činnosti učitele se od této doby započal intenzivněji věnovat archeologickému bádání. Od dubna 1898 pracoval jako člen Vlasteneckého spolku musejního v Olomouci, kde upravil a řídil jeho archeologické oddělení. O dva roky později se stal samostatným kustodem tohoto oddělení. Roku 1896 obdržel Telička čestný diplom a bronzovou medaili z Národopisné výstavy v Praze (Hýbl 2009, 79)⁶.

Kvůli neshodám s patronkou (zřizovatelem školy) byl několikrát přemíst'ován po různých pracovištích, všude se však zabýval znovu a neúnavně svými výzkumy. „Například v Tištíně spolu se svými žáky i mnohými občany býval viděn s nářadím a prádelními koši, ve kterých nosili své nálezy, které pak ve škole slepovali.“ Někteří tištínští občané je nazývali pohany nebo „střepaři“. I když sklízel u obyvatel hanlivé posměšky, těšil se A. Telička u svých archeologických kolegů obyvatel velké přízni. Mezi Teličkovy nejbližší kolegy patřil J. Knies, J. Matiegka a V. Čapek (Hýbl 2009, 81).

Vývoj jeho práce však narušila první světová válka. Jako učitel měl za úkol zapojit své žáky, především chlapce do práce, čímž si vysloužil neoblíbenost u občanů. Zároveň mu byl přidělen úkol provádět úpisy válečných půjček a rekvizice, což mu také nepřidalo na popularitě (Hýbl 2009, 82).

Po vzniku samostatné Československé republiky byl roku 1922 přeložen do Přerova na místo ředitele Palackého chlapecké obecné školy. Od této doby začíná jeho zájem o paleoliticou předmosteckou lokalitu. Sám si však uvědomoval, že tento jeho výzkum se už nesoustřeďuje pouze na objevy lokálního významu. Nyní šlo o výzkum, který přinese důležité informace pro širokou archeologickou veřejnost.

Telička roku 1885 vystavoval na první národopisné výstavě v Olomouci, kde jej pozitivní ohlasy povzbudily v jeho činnosti. V Křenovicích zkoumal polohu Hradisko, jež označil jako lokalitu z období gallsko - laténské kultury.

Aby pro archeologii získal širší veřejný zájem, pořádal v Přerově opakovaně cykly přednášek. Když byl přesunut na školu do Tištína, vyhradil ve zdejší škole jednu místnost přímo pro své sbírky. Ty už chtělo odkoupit jednak Moravské zemské muzeum v Brně, jednak i olomoucký arcibiskup F. Bauer. Telička ale tyto nabídky odmítl prodat. Roku

⁵ Problém byl v tom, že cítovská škola byla patronátní. Patronce Paule Hévin de Navarre se však nelíbilo, že okresní školní rada rozhoduje bez jejího vědomí (Hýbl 2009, 78). Spor byl vyřešen až v lednu 1890 ve prospěch patronky. Telička však místo neztratil (Hýbl 2009, 78).

⁶ Za vystavenou sbírku archeologických památek.

1922 předal svou archeologickou sbírku Městskému muzeu v Přerově. Vytvořil zde archeologickou expozici, s čímž mu pomáhal jeho švagr J. Knies. Jednotlivé nálezy zde byly roztříděny podle období. Nálezy z křenovického hradiska zde byly již správněji přiřazeny k pozdní době bronzové (Hýbl 2009, 89).

4 Dějiny bádání na katastru obce Křenovice

Samotné zprávy o výsledcích výzkumů v Křenovicích publikoval J. Knies v Časopise vlasteneckého muzejního spolku Olomouckého (Knies 1894). Ve spolupráci s Teličkou se jejich pozornost nejprve soustředila na stavbu nového kostela a fary, kde přišli do styku se středověkou situací reprezentovanou především na kruhu točenou keramikou zdobenou vlnicí. Současně probíhaly stavební práce na domu č. 48, kde byla nalezena popelnice se čtyřmi uchy, která obsahovala ještě menší nádobku, ta však byla zničena.

Kniesova pozornost se však soustředila především na Hradisko u Křenovic. Popisoval jej jako opevněné sídliště s dobrým přístupem, kde byly nalezeny pazourkové nožíky, sekerka z chlorovité břidlice a především keramické fragmenty, zdobené šrafovanými trojúhelníky, tečkovanými krokviemi, plastickou lištou a důlky uspořádanými do sluníček, dále zde byly nalezeny zlomky bronzové jehlice a bronzového náramku (Knies 1894, 3). Dále nalezl žárový (pozn. autorky: laténský) hrob na západním svahu Křenovického hradiska, objeven roku 1889, v hloubce 60 cm s bronzovým náramkem, kostěným hrotem, železným nožem a fragmenty nádoby s vtlačeným dnem. Z lidských ostatků se zachovala pouze pravá polovina lidské čelisti se dvěma zuby dospělého a zvířecími kostmi (zuby kance, koně, kozy, srnčí parůžek).

J. Knies spolu s A. Teličkou pak prozkoumali polohu Koráb⁷, jež byla odkrytá dolováním hlíny. Při tom zde byla nalezena mazanice s otisky trámů, klád a prutů. Dále nálezy přeslenů, hliněných závaží, kosti psa, koně, skotu, prasete, úlomky lidské lebky, tuhovaná keramika s výzdobou (šrafovanými trojúhelníky, důlky s vpichy), dále laténská a středověká keramika. Otázkou však zůstává, zda se jedná o skutečnou lokalitu, či o pouhé splavy z Hradiska (Knies 1894, 9), na základě svých pozorování a konzultací se

⁷ Lokalita Koráb je nejbližší obci Křenovice od lokality Hradisko je oddělena současnou silnicí 430 do Bezměrova.

domnívám, že jde o nepřemístěné nálezy v primárních pozicích a jde o součást aglomerace Křenovice „Hradisko“.

Dalším badatelem, který se zmiňuje o křenovickém Hradisku, je I. L. Červinka ve své knize Doba popelnicových polí na Moravě (Červinka 1911). V monografii Morava za pravěku se Červinka snažil zařadit všechny prozkoumané lokality do příslušných časových období. Pramenem, ze kterého vychází je především Kniesův článek. Z něj však přebírá pouze informace o Hradisku. Je možné, že Červinka považoval Koráb za splavenou lokalitu, jak již Knies naznačil. Zároveň Červinka na základě rozboru keramiky správně posunul existenci Hradiska z pozdní doby bronzové až do doby halštatské a představil zde vývoj doby popelnicových polí do doby halštatské (Červinka 1902).

A. Gottwald, který provedl podobný soupis lokalit jako Červinka, se o Křenovicích zmiňoval rovněž. Sám provedl kontrolní výkop pod Hradiskem, odkud získal celou nádobku, střeptový materiál, bronzový náramek, přeslen a závaží. Lokalitu Koráb pak řadil pouze ke kultuře galské (Gottwald 1931).

J. Skutil se o Hradisku zmiňuje v souvislosti s nálezem skýtských šipek, opět však šlo o povrchové průzkumy (Skutil 1943).

J. Nekvasil, sice opět pouze přejímá informace z dříve vydaných článků, nicméně provedl analýzu dostupných pramenů. Ve svém článku poukázal na malované střepy a možnost ovlivnění platěnické kultury kulturou horákovskou (Nekvasil 1962). Podal také cenný rozbor a popis bronzových artefaktů, z nichž některé jsou již dnes většinou nedohledatelné. Jde o náramek⁸, dvě člunkovité spony a jehlici s vroubkovanou hlavicí, jehlice s labutím krčkem a číškovitou hlavicí (Nekvasil 1962, 147).

Samotné polohy křenovického Hradiska a lokality Koráb se vyskytují také v práci V. Podborského v souhrnu o jihomoravských halštatských sídlištích. Podborský již označuje obě tyto lokality jako halštatská hradiska, respektive jedno hradisko, jež bylo rozděleno na dvě části terénní sníženinou (Podborský 1972).

Do soupisu opevněných lokalit, respektive opevněných sídlišť, z období popelnicových polí na Moravě, byla lokalita zařazena v práci V. Dohnala z konce osmdesátých let minulého století. Zmíněno je zde křenovické Hradisko, popsáno je na základě publikované literatury a na základě Kniesova popisu. Zároveň zde Dohnal

⁸ O němž se zmiňuje již J. Knies (1894).

zmiňuje i lokalitu Koráb jako samostatnou lokalitu, ačkoliv dodává, že materiál obou z poloh jde od sebe jen velmi těžko rozeznat (Dohnal 1988).

Relativně nový povrchový detektorový průzkum v srpnu 2002 provedli Jiří a Martin Kejzlarovi z Jevíčka. Nalezli osm bronzových šipek, železnou sekerku s raménky, část železného udidla a dva železné nože. V říjnu 2002 pak Zdeněk a Dana Smržovi z Otaslavic. Našli pět dalších bronzových šipek, zlomek zdobeného bronzového kruhu, část zdobené kostěné střenky a fragmenty halštatské keramiky. Všech třináct šipek patří k tzv. „skytským šipkám“, některé náleží variantám, které mají tulejku a jsou dvoulisté. Jiné jsou trojlisté s rovnou bází a mají tulejku uvnitř hrotu. U tohoto typu zbraně můžeme spatřovat doklad vlivů či přímo zásahu vekerzugské kultury (Hlava 2002).

Výčet badatelů, kteří projevíli zájem o křenovické lokality, je celkem bohatý, nové systematické výzkumy zde avšak neproběhly. Pokud se lokalita objevila v soupisech, vždy se vycházelo ze starších Kniesových prací. Zatímco polohy „Hradisko“ a „Koráb“ na svůj výzkum stále čekají, poloha Křenovice 2 „Vinice“⁹ se archeologického výzkumu již dočkala. Pro všechny zmíněné tři polohy níže navrhuji souborný název křenovická aglomerace (viz kapitola 11). Archeologický výzkum zde probíhal od listopadu 2006 do jara 2007. Jednalo se o výzkum záchranný v souvislosti s pokračováním výstavby dálnice D1 z Mořic do Kojetína. Byla prozkoumána plocha stálého záboru dálničního tělesa. Celková plocha prozkoumané lokality měřila asi 5,5 ha. Výzkum provádělo Archeologické centrum Olomouc a vedoucím výzkumu byl A. Tajer. Během výzkumu bylo na lokalitě prozkoumáno 450 objektů z různých období pravěku a rané doby dějinné. Archeologické objekty se koncentrovaly především na temeni kopce, obzvlášť intenzivně byla osídlena východní strana plošiny. Nejvíce objektů (191) náleželo platěnické kultuře¹⁰. Plocha výzkumu zachytila jižní okraj osady, která se pravděpodobně směrem k severu rozšiřovala. Objekty halštatského období se koncentrovaly především na horní části východního svahu (Tajer 2007).

5 Dosavadní stav poznání platěnické kultury

Poslední syntézou platěnické kultury jsou kapitoly v Pravěkých dějinách Moravy, editovaných V. Podborským, příslušnou kapitolu psal J. Nekvasil (1993, 351-359, 367-372). Kromě tohoto souborného textu je pro teritorium střední Moravy, kam náleží mnou

⁹ Ač dříve zmiňovaným badatelům prakticky neznáma, snad jen tušena na základě povrchových sběrů

¹⁰ Na tu se koneckonců celá práce zaměřuje

sledovaná lokalita (aglomerace), „postižena“ nedostatkem systematického zájmu o výzkum. V poválečném období můžeme zaznamenat jen několik článků od J. Nekvasila, ale i ty již pro soudobou potřebu nedostačují. Chybí zejména základní práce chronologické, neznáme žádné moderně prozkoumané pohřebiště z oblasti jižní Hané. Lze vyjít jen z velmi starých neúplných Teličkových celků, které již mnoho neřeknou. I z tohoto důvodu je pro mne obtížné být i základní vyhodnocení křenovické aglomerace. Zároveň ale také tato lokalita významný nový celek, který pomáhá posunout výzkum v regionu dopředu.

Abych mohla rozvinout svá pozorování, přidržela jsem se oblastí více vzdálených, které jsou ale obecně řazeny k identické archeologické (platěnické) kultuře. Jde zejména o oblast východních Čech. Zde jde o kulturu slezskoplatěnickou, časově o její halštatskou část.

Pojem platěnická kultura zavádí J. L. Píč r. 1905 po výzkumu eponymní lokality pohřebiště v Platěnicích u Pardubic (Píč 1905). K. Buchtela sice nálezy z tohoto období označil, i pro východní Čechy, jako kulturu bylanskou (Buchtela 1906; Buchtela – Niederle 1910), ale pro východní Čechy se nadále ustálil název platěnická kultura, která byla chápána jako samostatný stupeň kultury popelnicových polí (Venclová 2008, 15). Pro poznání náplně této kultury byly v Čechách zásadní, na konci 19. a 20. století, kromě Píčových výzkumů, také výzkumy V. Diviše, L. Dušky aj. J. Filip (1936 – 37) předpokládal souvislý vývoj kultury popelnicových polí od Ha B1 až hluboko do doby laténské a sloučil proto kulturu slezskou a platěnickou pod jednotný název kultura slezskoplatěnická. Jeho chronologické třídění je pro východní Čechy užíváno dodnes. V období po 2. světové válce se východočeskými nálezy halštatského období zabýval systematicky V. Vokolek, který zpřístupnil nálezy z eponymní lokality Platěnice (Vokolek 1993) a ve formě katalogu vyhodnotil východočeská halštatská pohřebiště (Vokolek 1999). Na Moravě se vývojem platěnické kultury zabýval J. Nekvasil, hovoří zde o halštatském období lužické kultury (Nekvasil 1993). Ještě předtím J. Nekvasil řeší vzájemné ovlivňování s kulturou horákovskou (Nekvasil 1962). Mimo to je ještě v Pravěkých dějinách Moravy uvedeno, že „vývojový rytmus platěnické kultury v podstatě odpovídá jihomoravské horákovské evoluci, za níž se ubírá snad jen s nepatrným zpožděním“. Nyní můžeme tuto tezi upřesnit s tím, že ačkoliv platěnická kultura nevychází z halštatského kulturního okruhu a v podstatě přejímá některé prvky,

již v období Ha C2 – Ha D1 tyto rozdíly dorovnáva a vyvíjí se dále podobně jako jiné halštatské kultury.

6 Charakteristika sídlišť platěnické kultury na území Moravy, české části Slezska a východních Čech

Platěnické kultuře jsou vymezeny Reineckovy stupně Ha C a Ha D. Mezi stupni Ha B a Ha C došlo k výrazným změnám, které proměnily základní podobu krajiny. Muselo dojít k závažným společenským změnám, které jsou obecně hledány v orientaci na jiný kov – železo. Nová ložiska, a s ním spojená nová síť distribuce obchodu, změnily sociální síť pozdní doby bronzové. Obecně se také hovoří o nepříznivých klimatických změnách, které vrcholily na počátku halštatu. Výsledkem je situace, kdy se všeobecně předpokládá (Ha C) snížení počtu obyvatel. Pro halštatské období je typické chladnější a vlhčí klima, což může souviset s úbytkem osídlení výšinných poloh. Pozdější halštatské období (stupeň Ha D1) je pak charakterizováno poslední fází holocénského subatlantiku, který se dá přirovnat k podnebí takovému, jaké známe dnes (Nekvasil 1993; Vokolek 1999).¹¹ Navzdory těmto faktům v období platěnické kultury nepředpokládáme nějaké výrazné změny, co se týče osídlení dřívějších oblastí, což dokládá, že klima zase tak zásadní vliv na formování sídelních struktur nemělo. Soudobé trendy ukazují, že kulturní změny je nutné hledat ve sféře sociální. K tomu se též kloním u oblasti jižní Hané. Na půdě s výbornou bonitou v nízké nadmořské výšce můžeme díky sběrovým nálezům a dalším výzkumům najít v podstatě všechny archeologické kultury „kdekoliv“.

6.1 Výšinná ohrazená sídliště-hradiska (obecně)

Vyšinná hradiska se obecně v halštatu nachází na místech krajinných dominant, většinou na strategických polohách. Jsou oddělena od okolního terénu nějakou výraznou přírodní překážkou, ale na druhou stranu s dobrou viditelností do okolí. Zároveň se nacházejí u vodotečí či nad soutoky řek. Dále můžeme říci, že bývala umístována také v blízkosti tras spojujících jednotlivé sídelní regiony (Dohnal 1988; Štrof 1993; Peška 2002; Venclová 2008; Vránová 2013). Výšinná opevněná sídliště s malou rozlohou (cca kolem 1 ha) bývají charakterizována jako refugia, čili místa kam se bylo možno v době nebezpečí uchýlit, další možnou interpretací je předpoklad, že se, mimo to, mohlo jednat o místa, která byla osídlena rodící se elitou, která se vydělila z blízkého rovinného sídliště

¹¹ Konec teplé a začátek chladné fáze. Výzkum alpských a grónských ledovců, v souvislosti s radiokarbonovým datováním, prokázal, že chladná fáze spadá do období 850 – 725 př. n. l. (Maise 1998).

(Neustupný 2010). Za hradiska s větší rozlohou můžeme považovat například hradisko Hostýn u Chvalčova (okr. Kroměříž, rozloha 19,5 ha) velikostí srovnatelné s hradiskem z Brna-Obřan, které náleží do oblasti sousední horákovské kultury, má rozlohou 42 ha (Podborský 1970). Podobně je na tom slezská lokalita Krnov-Schellenburg (okr. Bruntál). Opevněná plocha hradiska Schellenburg měří přes 20 ha. Podle V. Podborského tato větší hradiska představují relativně hustě osídlené lokality s doklady místní výroby keramiky, železářství, košářství i textilnictví (Podborský 1970, 15).

Co se týče konstrukce opevnění, předpokládáme, že bylo tvořeno kamennou zdí (Konecchlumí, Paršovice „Gabrielka“¹²), většinou ovšem fortifikaci tvoří sypaný val, tvořený hlínou a kamením, zpevněný dřevěnou roštovou konstrukcí (např. Topol u Chrudimi, Lišice, Čekyně aj.). Fortifikační systém nelze jednoznačně datovat. Na většině lokalit se jedná pouze o přepažení šíje, ostrožny či hřbetu z jedné nebo z obou stran příkopem a valem (Podborský 1970, 15).¹³ Můžeme se rovněž domnívat, že pozdně halštatské osídlení rozlehlých hradisek výšinných poloh neužívalo, známe jen hradiska malá.

Překážkou pro detailnější poznání výšinných opevněných hradisek, z období platěnické kultury, je to, že až na výjimky (jako např.: Podivice, Kokory, Topol u Chrudimi aj.), nebyla podrobena komplexnímu archeologickému výzkumu. Bez toho lze totiž pouze spekulovat o jejich vnitřní zástavbě.

Na některých hradiscích ovšem byl proveden archeofyzikální průzkum, který umožnil poodhalit tajemství vnější zástavby a ukázat i rozmístění sídlištních objektů. Na hradisku v Čekyni (okr. Přerov) archeofyzikální měření odhalilo hustou síť sídlištních objektů obytného či hospodářského charakteru. Menší počet objektů byl zaznamenán také na předhradí. Sondážní průzkum na čekyňském hradisku byl proveden dříve než průzkum archeofyzikální, a sice roku 1984 D. Kaliszovou. Kromě informací o výstavbě opevnění se podařilo zachytit zahloubenou podlahu chaty z plochých kamenů s vyvýšeným ohništěm při západní straně (Peška – Plaček 2002, 24). Vstup do tohoto hradiska se patrně nacházel v jihozápadní části, kde je opevnění nápadně přerušeno.

¹² Není však přesně jasné zda se skutečně může jednat o hradbu pravěkou, neboť Pavel Kouřil tuto lokalitu zároveň spojuje se středověkým hrádkem či tvrzí (Kouřil 1984). Vzhledem k tomu, že tato lokalita by byla jediná na Přerovsku, kde se objevuje kamenná konstrukce. Bude třeba přistupovat k těmto závěrům jen velmi opatrně. Na druhou stranu můžeme předpokládat, že původně pravěké opevnění bylo v období středověku pouze konstrukčně zdokonaleno.

¹³ Faktem je, že na řadě polykulturních lokalit může opevnění pocházet z období staršího (například eneolit, starší bronz, například lokalita Rmíz u Laškova (Šmíd 2007).

Na hradisku na Kokorách¹⁴ je datován do období halštatského hlinito–kamenný val s hradbou o šířce 1,5–1,7 m, podle nálezů zuhelnatělého dřeva můžeme předpokládat existenci dřevěné konstrukce držící přední stěnu valu. Před hradbou se podařilo zachytit asi 2 m širokou bermu. Hloubka příkopu nepřesahovala 1 m. Archeogeofyzikální průzkum z roku 1995 přinesl doplňující informace o vnitřním areálu hradiska. Připouští existenci vnitřního pásu opevnění po celém obvodu vyvýšeniny. Může se jednat buď o blíže neznámou součást vnitřní konstrukce hradby anebo o samostatný prvek fortifikace lehčího typu s přerušením (vstupem) na jižní straně. Výsledky sondážního výzkumu nadnesly možnost, že část hradby byla zničena požárem (Peška 2002, 19). Uvnitř hradiska se rovněž podařilo prokázat příznaky zahloubených objektů.

Povrchová prospekce byla rovněž prováděna na hradisku Krmov-Schellenburg. povrchovými sběry a drobnou sondáží bylo objeveno 36 poloh s archeologickými nálezy jak po obvodu opevnění, tak i na vnitřní ploše hradiska. Dle terénních nerovností se můžeme domnívat, že vnitřní prostor hradiska byl rovněž členěn. Hradisko kopíruje tvar vrcholku kopce, opevnění má tvar nepravidelné elipsy s přerušením (možným přístupem) na východní straně (Bříza 2006, 22).

Ve východních Čechách je situace obdobná, známe zde výšinná hradiska, ale ani jedno z nich nebylo blíže zkoumáno (Vokolek 2008). Jediné rozsáhleji zkoumané hradisko slezskoplatěnické kultury je hradisko Topol u Chrudimi (okr. Chrudim) na ostrohu nad řekou Chrudimkou. Má rozlohu přes 1 ha, fortifikaci tvoří hliněný val zpevněný dřevěnou konstrukcí na vrcholu s palisádou. Vně byl mělký příkop. Palisádu tvořily mohutné kůly, zapuštěné do země, mezi nimi byla stěna z prken. Na vnitřním úpatí valu byly nalezeny skupinky nádob a zásobní jámy s koflíky a hromadami kamenů. Datováno je do období Ha D1 a předpokládá se, že toto hradisko pravděpodobně zaniklo požárem (Vokolek 1982; 1985).

Z okruhu platěnické kultury pak proběhl archeologický výzkum na lokalitě Podivice „Na valech“ (okr. Vyškov) výšinné hradisko poskytlo materiál, který tuto lokalitu umožnil datovat do počátků platěnické kultury. Nejvyšším bodem lokality je ostrožna s výškou 420 m n. m. Hradisko má trojúhelníkový půdorys a rozlohu asi 1,8 ha. Fortifikaci tvoří tři navzájem izolované úseky příkopů s valy na vnitřní straně (Fojtík – Golec 2007). Jde zřejmě o jednu z nejčasnějších lokalit halštatského období na našem území. Podle nalezených artefaktů časově odpovídá pohřebišti v Brně-Obřanech

¹⁴ Přesný název lokality je Kokory „Hradisko“, v katastru obce Kokory (okr. Přerov)

s prvními železnými nálezy (Adámek 1961). Podivická lokalita také přinesla poznatky o existenci nejvyšší společenské vrstvy, která v období rodící se doby železné sehrála důležitou roli v přeměně společnosti. Samotné budování opevněného hradiska stranou hospodářského zázemí hanáckých rovin vyžadovalo existenci podobné složky, o které předpokládáme, že akci organizovala. Právě společenským špičkám nejspíše náležely železné předměty z Podivic. Železné jehlice, spona či postranice koňského udidla náležely na počátku halštatu k luxusnějšímu zboží. Důležité poznatky (se kterými můžeme tuto interpretaci srovnávat) přinášejí hrobové celky tohoto období, obdobné nálezy však nacházíme zcela ojediněle. Z Prostějovska dokonce žádný časně halštatský bohatý hrob neznáme (Fojtík – Golec 2007, 79). Podivické hradisko je ale výjimkou. Jde o časně halštatskou lokalitu, ale hradisko má velmi malou rozlohu. Pozdně bronzové aglomerace v nedalekém okolí (Ježův hrad) jsou velmi rozsáhlé. Spíše odpovídá malým halštatským hradiskům ze stupně Ha D.

Jedinou výšinnou lokalitou, u které nepředpokládáme v hanáckých rovinách opevnění, je prostor Dómského návrší a Biskupského náměstí v Olomouci.

Z výše uvedených příkladu tedy lze usuzovat, že hradiska, která vznikají přímo pro potřeby komunit platěnické kultury, se začínají objevovat už v období Ha C1a, některá ale mohou být využívána ještě z období předchozích (viz příklady výše). Podle V. Vokolka přežívají tato hradiska jen do 6. stol. př. n. l. (Ha D2) a pak už nebývají znovu osídlena, toto ovšem platí pouze pro východní Čechy (Vokolek 2008; Vránová 2013). Zde ale musím poznamenat, že z východních Čech výzkumy hradisek chybějí a tak jde jen o obecný předpoklad existence hradisek po celý stupeň Ha C až do stupně Ha D2. Také z oblasti Moravy jasné doklady existence hradisek pokročilého stupně Ha C chybějí. Na Moravě a v české části Slezska byla některá hradiska využívána i v obdobích následujících po době halštatské, jde například o lokalitu Kotouč u Štramberka¹⁵ (okr. Nový Jičín), Chotěbuz (okr. Karviná; Kouřil 1990)¹⁶, nebo Paršovice „Gabrielka“ (o které už byla řeč výše).

6.2 Rovinná sídliště (obecně)

Rovinná sídliště platěnické kultury se zpravidla nacházejí na mírných svazích, na které po většinu dne dopadá sluneční svit, čili bývají orientována k jihu, jihozápadu či

¹⁵ Využívána púchovskou kulturou

¹⁶ Která byla využita jako středověké hradíště v období od poloviny 8. do 11. století.

k jihovýchodu. Rovněž se nacházejí v blízkosti vodních toků, říček, řek či potoků. Na rozdíl od sídlišť výšinných bývají častěji podrobena archeologickým výzkumům. Často se nacházejí na úrodných půdách, pro příklad uveďme oblast Polabí (Opatovice nad Labem), nebo okolí řeky Moravy s černozeznými půdami. Rovinná sídliště disponují důležitými informacemi ohledně sídlištních objektů, podstatné jsou především objekty obytné. Objevují se zahloubené objekty, tzv. polozemnice/zemnice. Ty se objevují ve stupni Ha C i Ha D, mají často nepravidelně obdélkový půdorys o délce 4 – 5 metrů a šířce 3 m s nosnými kůly. Ty nebyly umístěovány pravidelně, mohou se nacházet ve středu kratších stran, ale také po obvodu půdorysu. Takovéto stavby byly zachyceny na platěnických sídlištích na lokalitách Kralice na Hané „Kralický háj“, Habrovany „Vinohrady“, Polešovice „Nivy“. Na poslední zmíněné se podařilo zachytit po obvodu dna zbytky základového věnce z dřevěných trámů, které by mohly poukazovat na srubovou konstrukci při výstavbě stěn (Kos – Přichystal 2013). Podle J. Sýkorové byly součástí těchto objektů také otopná zařízení a z této skutečnosti vyvozuje jejich obytný charakter. Jedná se o prostá ohniště, která se jeví jako plocha vypálené hlíny na dně objektů (Vikletice, ale zachyceno také na výšinném hradisku v Čekyni), dalším typem jsou klenuté pícky, respektive nálezy jejich zbytků (Náklov, Brno-Obřany; Sýkorová 2002), Dolní Újezd (Peška 1998). Mnohdy ovšem známe spíše případy, kdy se otopná zařízení v daných objektech nenachází, otázkou tedy zůstává, jak byly objekty vytápěny, s čímž souvisí otázka, zda vůbec sloužily k obytným účelům, jestliže je nebylo možno vytápět. V. Vokolek tyto objekty interpretuje právě jako výrobní nikoliv obytné (Vokolek 2008).

S přihlédnutím k dosavadnímu poznání platěnických sídlišť můžeme předpokládat, že k obytným účelům sloužily především domy, lépe řečeno objekty s podlahou na úrovni tehdejšího terénu.¹⁷ Jedná se především o stavby nadzemní kůlové konstrukce, které jsou výsledkem interpretace nalezených kůlových jam, či žlabů, jež tvoří půdorys, zpravidla obdélkový s jednou řadou kůlových jam po obvodu. Přikloníme-li se k názoru, že se skutečně jednalo o stavby sloužící k bydlení, je možno počítat s pěti až šesti usedlosti v jedné osadě. Půdorysy se zachovaly na moravských lokalitách (Habrovany „Vinohrady“, Holešov, Ivanovice na Hané, Náměšť na Hané, Olomouc-Slavonín „Pod Vlachovým“, Kralice na Hané „Kralický háj“, Prostějov

¹⁷ Důležité je vzít v potaz metodiku archeologického výzkumu, především mocnost skrývané vrstvy a předchozí využití lokality. Může se totiž stát, že sloupy/kůly byly zahloubeny mělce a jejich viditelnost mohla být zničena orbou.

„Zlatnicka“, Polešovice „Nivy“). Přesný půdorys celé stavby byl zachycen na Polešovicích „Nivách“. Strukturu vymezoval obvodový žlab ve tvaru pravoúhlého lichoběžníka o maximálních rozměrech 9,2x7,9m, jehož podélná osa byla orientována ve směru SV-JZ. Žlab byl především na vnější straně doplněn o několik drobných kúlových jam (Kos – Přichystal 2013). Pravděpodobně byly budovány v určitém uspořádání, například ve Slepoticích (okr. Pardubice) kolem volného prostranství (Vokolek 2002). Větší stavby bývají rozčleněny na dvě i více místností jako je tomu například ve Slepoticích či Opatovicích nad Labem (Vokolek 2008). Stejně jako u zahloubených obydlí i u nadzemních staveb je problém s otopným zařízením. Jedno je zmíněno na lokalitě Liptice, autor výzkumu ale objektu přisuzuje spíše výrobní charakter (Sýkorová 2002, 259). Jinak zatím zachycena nebyla, což může být důsledkem proorávání orniční vrstvy.

Kromě nadzemních objektů kúlové konstrukce větších rozměrů, které bývají interpretovány jako obytné, známe ze sídlišť také nadzemní objekty menších rozměrů, které jsou považovány za objekty sloužící k hospodářským účelům. Jedná se o pravidelná uskupení čtyř, pěti či více kúlových jam s rozměry kolem 2-4 m čtvercového nebo obdélného půdorysu (Vokolek 2008). Mohly být využívány jako sýpky či jako přístřešky pro ustájení dobytka, nebo ohrady (Dzięgielewski 2010, Vránová – Tajer 2010). Takovéto objekty jsou doloženy na sídlištích v Křenovicích „Vinicích“ (okr. Přerov), Bukovanech (okr. Olomouc), Olomouc-Neředín „Mýlina“ (Vránová 2013).

Dalším objektem zastoupeným na platěnických sídlištích jsou jámy různého charakteru a tvaru, nejčastěji nejspíše mísovitého či vanovitého profilu, oválného půdorysu, dále zásobnice hruškovitého, vakovitého či trapézovitého profilu. Umístěny jsou mimo objekty interpretované jako obytné (Vokolek 2008, 86). Nejlépe identifikovat se dají pece, respektive jámové objekty, které sloužily jako vypalovací zařízení, nejčastěji jednoprostorová. Například na lokalitách Moravská Huzová (okr. Olomouc), Úsov „Pod Křížovou horou“ (okr. Šumperk, Vránová 2004).

Na některých sídlištích můžeme sledovat i členění vnitřní zástavby sídliště, pro příklad uveďme 30m dlouhý žlábek zachycen na platěnickém sídlišti v Kralicích na Hané „Kralický háj“ (Kos – Přichystal 2013).

6.3 Další dělení sídlištních lokalit platěnické kultury

V podkapitolách 6.1 a 6.2 jsem shrnula dvě základní kategorie sídlištních (ve smyslu obytných) struktur – výšinná sídliště a nížinná sídliště. Výzkum doby halštatské

ale umožňuje proniknout ještě hlouběji do problematiky. U výšinných sídlišť jsem naznačila, že hradiska můžeme dělit podle doby existence a také podle velikosti. U nížinných sídlišť se objevují palisádové struktury, které vydělují část osídlených ploch, a nyní mluvíme o tzv. dvorcích. Ty ještě nebyly na střední Moravě prokázány, ale můžeme je předpokládat, protože se objevily v podstatě v mnoha sousedních regionech. Ale i toto základní tříčlenné dělení lokalit nepostačuje pro charakteristiku sídlištních poloh u Křenovic. Zde máme co do činění s vlastní kategorií, která se vymyká z obecného dělení hned několika parametry. Křenovické Hradisko svojí malou rozlohou zapadá mezi četná pozdně halštatská hradiska, která nacházíme po celé Moravě, a také v dalších regionech. Jeho poloha v dosti rovinatém terénu také není příliš obvyklá. Co je v Křenovicích ale zřejmé, že jde o lokalitu rozdílnou od dvorců, kde je přítomna jen palisáda. V Křenovicích jde o masivnější konstrukci opevnění spadající do kategorie hradisek. I když známe již také dvorec z Opatovic nad Labem s masivnější konstrukcí ohrazení, o hradisko typu Křenovice nejde. Navíc dvorcové struktury jsou více méně kvadratické. Křenovické Hradisko má ale ještě další vypovídací možnosti. Potůčkem a srázy oddělené další obydlené plochy na „Vinici“ a „Korábu“ nepochybně s Hradiskem souvisely. Máme nyní podklady pro hlubší úvahu o takovém typu lokality, která ve své podstatě na Moravě zkoumána nebyla. Protože je základní dělení sídlištních lokalit pro Křenovice nedostatečné, navrhuji pracovní název „*sídlištní aglomerace*“, jejímž centrem je nepochybně Hradisko u Křenovic. Více se tématem budu zabývat v kapitole 11.

7 Lokality platěnické kultury na Přerovsku

Vymezení okolních lokalit kolem Křenovic do rámce dnešního okresu je sice poněkud násilné, nicméně v rovinatém terénu Hané musím pro potřeby mé bakalářské práce nějaké ohraničení využít. Na druhou stranu tím nejsem výjimkou (srovnej: J. Nekvasil, který si zvolil oblast Šumperska, nebo V. Vránová umělý čtverec o straně 20 km v okolí Olomouce). Toto vymezení nám pomůže seznámit se s blízkou oblastí, o které předpokládám, že ji halštatscí obyvatelé křenovických sídlišť využívali jako své přirozené zázemí. Zde také shledávám veliký potenciál dalšího výzkumu do budoucna.

Okres Přerov se nachází v Olomouckém kraji a jeho dnešním sídlem je město Přerov. Sousedí s okresy Olomouc, Prostějov v rámci Olomouckého kraje, s okresem Nový Jičín v rámci Moravskoslezského a s okresem Kroměříž v rámci kraje Zlínského. Do správní oblasti okresu Přerov spadá dnes 104 obcí (dle <http://www.posty-psc.cz/prerov/>).

Geomorfologicky spadá oblast Přerovska do provincie Hornomoravského úvalu, který spadá do podsoustavy vněkarpatských sníženin a soustavy Západní Karpaty v celku Karpaty. Na jihozápadě je ohraničen Litenčickou pahorkatinou a okolo města Kojetína Kojetínskou pahorkatinou. Na východě pak přechází v Bečevskou bránu (Demek a kol. 1987). Geologické podloží tvoří štěrko-písčito-hlinité sedimenty, na něž nasedá vrstva sprašové hlíny a vápenitých jílu. Převládajícím půdním typem je černozem až hnědozem (<http://mapy.geology.cz/pudy/>).

Významným vodním tokem je řeka Morava, se svými přítoky, největším levobřežním je řeka Bečva. Dalším levobřežním přítokem je řeka Moštěnka, která ústí do Moravy až u Kroměříže, a pravobřežní Blata, Valová, Haná (www.pmo.cz/uzitecne/vyznamne-vodni-toky/).

7.1 Soupis lokalit

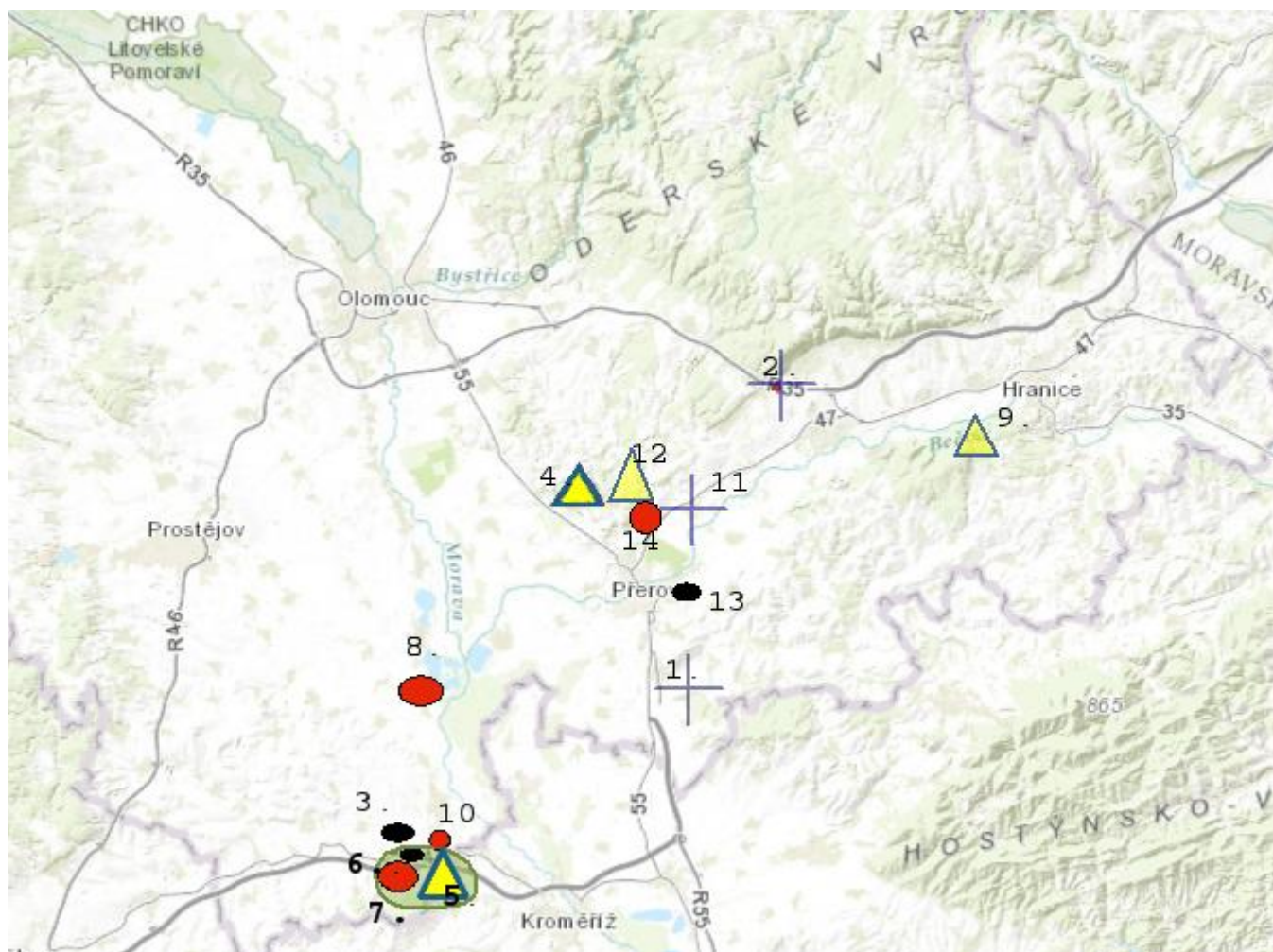
Lokality jsou řazeny abecedně, jsou zde zmíněny pouze ty, na kterých bylo prokázáno osídlení v období platěnické kultury. Není jich mnoho, což můžeme zdůvodnit především stavem výzkumu na tomto území. Kromě názvu lokality zde bude uveden její typ, nadmořská výška a její popis.

- 1. Dobříčice;** hrob, 243 m n. m. někdy po roce 1910 zde byl otevřen zřejmě komorový hrob a podle vyjádření I. L. Červinky snad krytý i mohylovým náspem. Hrob obsahoval železný hrot kopí s ozdobnou botkou, železné udidlo, železnou pásovou záponu, dva spirálovité náramky a dvě keramické mísy, k tomuto souboru patří i unikátní nález zlomku picího rohu s rytinou čtyřkolového vozu se záprahem (Červinka 1911, Dresler 2010).
- 2. Dolní Újezd, „Dílnice a Spálová“;** sídliště a pohřebiště, 280 – 310 m n. m., v roce 1996 zde byl proveden záchranný archeologický výzkum P. Vitulou a M. Kalábekem z Archeologického centra v Olomouci. Sídliště tvořily tři typy objektů, a sice nadzemní stavby kúlové konstrukce, dále zahloubené chaty s ohništěm, či krbem z kamenů a jámy výrobního hospodářského účelu. Zajímavý je zde odkryv původně mohylových hrobů v blízkosti severozápadního okraje obytného areálu. Šlo o tři žárové hroby, rozmístěné na ploše o rozloze zhruba 15 x 15 metrů. Dva z nich lze považovat za vedlejší, protože obsahovaly pouze šest a osm keramických nádob. Třetí byl hlavním s 30 nádobami a železným nožikem (Kalábek – Vitula 1999).

3. **Kojetín, „Na Babinách“**; materiál ze sběrů, 200 m n. m., padesátých letech 20. století zde proběhla povrchová prospekce, provedena R. Otáhalem a Č. Staňou z AÚ AV ČR v Brně. Nalezen byl keramický materiál s výzdobou typickou pro mladohalštatskou keramiku (Drechsler 2009, 29 – 30).
4. **Kokory, „Hradisko“**; výšinné hradisko, 259 m n. m., archeogeofyzikální průzkum z roku 1995 přinesl doplňující informace o vnitřním areálu hradiska. Připouští existenci vnitřního pásu opevnění po celém obvodu vyvýšeniny. Může se jednat buď o blíže neznámou součást vnitřní konstrukce hradby anebo o samostatný prvek fortifikace lehčího typu s přerušením (vstupem) na jižní straně. Výsledky sondážního výzkumu nadnesly možnost, že část hradby byla zničena požárem (Peška 2002, 19). Uvnitř hradiska se rovněž podařilo prokázat příznaky zahloubených objektů.
5. **Křenovice, „Hradisko“**; výšinné hradisko, 230 m n. m., prozkoumáno povrchovými sběry, které provedl A. Telička a J. Knies, nově detektorová prospekce Z. a D. Smržovými v roce 2002 a J. a M. Kejzlarovými v tomtéž roce. Nalezli bronzové šipky, část udidla, nože, bronzový zdobený kruh, zdobenou kostěnou střenku a keramiku (Knies 1894; Hlava 2002).
6. **Křenovice, „Koráb“**; 200 m n. m., materiál ze sběrů, známo z povrchových sběrů A. Teličky, nálezy keramických střepů s výzdobou a mazanice (Knies 1894).
7. **Křenovice, „Vinice“**; sídliště, 200 m n. m., na přelomu let 2005 a 2006 zde byl proveden záchranný archeologický výzkum, v souvislosti s výstavbou dálnice, který vedl A. Tajer z Archeologického centra v Olomouci. Nalezly se zde půdorysy nadzemních staveb kúlové konstrukce a sídlištní jámy hospodářského charakteru, struska, železný srp, nůž, bronzový náramek, fragment kadlubu na odlévání jehlic, keramika (Tajer 2007).
8. **Lobodice, „Nivy u Cvrčova“**, sídliště?, 201 m n. m., při výkopu u sladovny roku 1957 byly objeveny vrstvy s mladohalštatskou keramikou. Na povrchu výkopu zrnotěrka, úlomky tkalcovských závaží a pískovcový kadlub na odlévání jehlic s kulovitou hlavicí a zduřelým krčkem (Ondráček 1958, 116; Jašková 1971, 40).
9. **Paršovice, „Gabrielka“**; výšinné hradisko, 361 m n. m., na jeho jihozápadní straně se nacházel val a příkop, který byl poškozen roku 1997 lesní cestou (Peška 2002, 37). Dle nálezů keramiky bylo datováno obecně do halštatského období

kultury lužických popelnicových polí. Opevnění tvoří kamenná konstrukce, vymezená dvěma shluky kamenů (Kouřil 1984).

- 10. Popůvky;** sídliště, 200 m n. m., J. Nekvasil zjistil roku 1961 povrchovou prospekci sídliště na základě nálezů halštatské (platěnické) keramiky (Dresler 2009, 8).
- 11. Prosenice;** hrob, 220 m n. m., roku 1895 byl v Prosenicích za blíže neurčených nálezových okolností odkryt bohatě vybavený hrob. Z jeho inventáře získali J. Knies s A. Teličkou halštatské „turbanovité“ náramky zdobené žebrováním, rytou i vbíjenou výzdobou (Dresler 2010).
- 12. Přerov-Čekyně, „Hrubý les“;** výšinné hradisko, 270 m n. m., roku 1984 zde byl proveden sondážní průzkum D. Kaliszovou. Kromě informací o výstavbě opevnění, se podařilo zachytit zahloubenou podlahu chaty z plochých kamenů s vyvýšeným ohništěm při západní straně. Vstup do tohoto hradiska se patrně nacházel v jihozápadní části, kde je opevnění nápadně přerušeno (Peška – Plaček 2002, 24).
- 13. Přerov, „Za kapličkou“** materiál z povrchových sběrů, 224 – 227 m n. m., v roce 1999 zde proběhla povrchová prospekce (Jašková 1970)
- 14. Vinary u Přerova, ulice Mezilesí II;** sídliště, 221 – 261 m n. m., záchranným archeologickým výzkumem zde bylo prozkoumáno několik sídlištních objektů. V jedné ze sídlištních jam byly zjištěny lidské kosterní pozůstatky patřící několika jedincům. Za zmínku stojí také nález železného nože, který patří k nejstarším předmětům z tohoto nově zavedeného kovu v přerovském regionu (Dresler 2010, 74).

Obr. 2: Lokality platěnické kultury na Přerovsku (čísla na mapě odpovídají číslům uvedených v soupisu lokalit viz výše).

Legenda k obr. 2:

sídliště

hradisko

hrob

označení sídelní aglomerace Křenovice

materiál známý z povrchové prospekce

7.2 Některé společné znaky jednotlivých lokalit

7.2.1 Výšinná sídliště – hradiska

Malá výšinná halštatská hradiska na Přerovsku nejvíce zaznamenáváme v okolí Bečvy (Peška 2002). Rozlehlé halštatské hradisko známo není. V nevelké vzdálenosti od sebe leží hradiska na katastru Kokor a Čekyně. Ve vzdálenosti asi 40 km od Kokor se nachází hradisko v Křenovicích. To prostorově souvisí s hradisky na sousedním Kroměřížsku¹⁸. Jejich umístění můžeme spojovat s průběhem tras dálkového obchodu nebo se spojnicemi mezi jednotlivými sídelními regiony. V případě Přerovska se jedná o Moravskou bránu, kterou můžeme rovněž považovat za spojnici mezi archeologickými kulturami, v tomto případě jde o kontakt mezi platěnickou kulturou a halštatskou oblastí Dolního Slezska. Z geomorfologického hlediska můžeme výšinná sídliště rozlišit na typy ostrožní a návršní. Z toho v Přerovském okrese můžeme k prvnímu typu přiřadit Čekyni I, Kokory a Paršovice, mezi návršní potom Křenovice (Peška 2002, 10).

Nadmořská výška jednotlivých lokalit souvisí přímo s jejich umístěním, a proto značně kolísá od 200 až po 300 m n. m., z toho osídlení na katastru Paršovic se pohybuje okolo 361 m. Tvar výšinných a opevněných poloh je do značné míry přizpůsoben terénu, v němž se nalézají. Podoba hradisek vychází z využití všech možností přirozené ochrany poskytované terémem, a proto umělé opevnění není tak důmyslné a velké, což vlastně ulehčilo budovatelům starost s péčí o opevnění. Proto na ostrožních hradiscích můžeme fortifikaci registrovat většinou na nejlépe přístupné straně (například Kokory, Paršovice). Hradiska návršní jsou zase charakteristická tím, že se opevnění nachází po celém jejich obvodu. Čekyňské hradisko má tvar zhruba trojúhelníku na severní až severozápadní straně, hradisko vedle něj (Čekyně II) je vymezeno na okraji skalnaté výšiny obloukovitým valem. Hradisko u Kokor má okrouhlý tvar. Křenovické hradisko zakreslil J. Knies do vrstevnicového plánu už roku 1894, náčrt se i dnes shoduje s leteckým snímkem. Tvar křenovického hradiska je „ledvinovitý“¹⁹ s rozlohou kolem 1,8 ha. Opevnění je velmi narušeno zemědělskou kultivací krajiny (Peška 2002, 15).

Všechna zmíněná hradiska se řadí svou rozlohou spíše k malým hradiskům. Nejmenším hradiskem se jeví hradisko na lokalitě Paršovice „Gabrielka“. Sídlíště zde má kruhový tvar s rozměry 42 x 43 m. Z tohoto kruhu vybíhá trojúhelníkový výběžek, který

¹⁸ Postoupky „Hradisko“, Prasklice, Jarohněvice (Peška 2002, 10).

¹⁹ Možná lépe by bylo použít tvar nepravidelné elipsy (Peška 2002, 15).

by mohl být jeho součástí (Peška 2002, 16). Hradisko, které by svou rozlohou odpovídalo velkým hradiskům typu Brno-Obřany, Žárovice-Hamry velikosti mezi 30 – 50 ha, jak už jsem uvedla, na Přerovsku doloženo není (Peška 2002, 16).

O vnitřním členění přerovských hradisek se lze jen dohadovat. Na žádném z nich totiž nebyl proveden systematický archeologický výzkum, mimo drobných zjišťovacích sond. Na některých hradiscích však byl proveden archeogeofyzikální průzkum, který umožnil poodhalit tajemství vnější zástavby a ukázat i rozmístění sídlištních objektů, například na hradisku v Čekyni nebo Kokorách.

Drobné opevnění, které bychom rovněž mohli zařadit do období platěnické kultury, se nachází na lokalitě Paršovice „Gabrielka“. Na jihozápadní straně se nacházel val a příkop, který byl poškozen 1997 lesní cestou (Peška 2002, 37). Dle nálezů keramiky bylo datováno do halštatského období kultury lužických popelnicových polí. Opevnění tvoří kamenná konstrukce, vymezená dvěma shluky kamenů. Není přesně jasné, zda se skutečně může jednat o hradbu pravěkou, neboť P. Kouřil tuto lokalitu zároveň spojuje se středověkým hrádkem či tvrzí (Kouřil 1984). Vzhledem k tomu, že tato lokalita by byla jediná na Přerovsku, kde se objevuje kamenná konstrukce, bude třeba přistupovat k těmto závěrům jen velmi opatrně. Na druhou stranu můžeme předpokládat, že původně pravěké opevnění bylo v období středověku pouze konstrukčně zdokonaleno.

7.2.2 Nížinná sídliště

Za nížinná sídliště, která byla potvrzena archeologickým výzkumem, můžeme na území okresu Přerov, považovat pouze dvě lokality, k tomu ještě můžeme připočítat lokalitu Lobodice „Nivy u Cvrčova“, či Popůvky, nicméně neproběhl zde výzkum, který by domněnku potvrdil. I přesto že se Dolní Újezd nachází poměrně ve větší vzdálenosti od křenovického sídliště, můžeme uvést některé shody mezi sídlišti.

Obecně lze říci, že se nacházejí v blízkosti menšího vodního toku, na místě orientovaném k východu či jihu a na dobře obdělávatelných zemědělských půdách. Srovnávání nadmořská výšky jednotlivých lokalit nemá výpovědní hodnotu, neboť souvisí pouze s výškou osídleného terénu, který je v tomto případě spíše nížinný, proto se osídlení pohybuje kolem 200 m n. m.

Co se týče shodnosti vyskytujících se objektů na sídlištích, můžeme pozorovat především objekty s přepálenou mazanicovou krou doloženy v Dolním Újezdu. Tento typ objektů však na lokalitě Křenovice 2 „Vinice“ postrádáme.

Na obou zmiňovaných lokalitách můžeme doložit pozůstatky po kúlových stavbách respektive kúlové jamky, jasné půdorysy ale tvořily pouze v Křenovicích. Lokalita Dolní Újezd je unikátní tím způsobem, že se zde zároveň propojuje sídliště a pohřby tří jedinců. Jedinečnost Křenovic „Vinic“ zase tkví v jejich blízkosti k výšinnému hradisku.

Shodnými movitými nálezy na obou lokalitách jsou například železný nůž nebo keramické střepy zdobené malbou.

8 Popis sídliště Křenovice 2 „Vinice“

8.1 Objekty – charakteristika a prostorové uspořádání²⁰

Objekt č. 9 (tab.1;tab. 14:1) – Jáma s pravidelným oválným půdorysem, s rozměry 3,20 m x 1,20 m a hloubkou 0,62 m. Jáma měla vanovitý řez a pravidelné zvlněné dno. Jáma byla vyplněna středně ulehlou prachovou hlínou, která měla barvu tmavě hnědé šedi.

Objekt č. 10 (tab. 1; tab. 14:2) – Jáma s pravidelným oválným půdorysem s rozměry 1,62 m x 1,34 m, hloubka 0,62 m, vanovitým řezem a zvlněným dnem, výplň tvořila středně ulehlá prachová hlína v barvě světle šedé žluti.

Objekt č. 11 (tab. 1; tab. 14:3) – Jáma s pravidelným oválným půdorysem a trapézovitým řezem s rozměry 3 x 2,9 m a hloubkou 0,98 m, s pravidelně zvlněným dnem. Vyplněna středně ulehlou prachovou hlínou barvy tmavě černé hnědi.

Objekt č. 12 (tab. 1; tab. 14:4) – Jáma pravidelného oválného půdorysu, kónický řez s pravidelným zvlněným dnem, s rozměry 2 x 1,12 m a hloubkou 0,54 m. Naplněna středně ulehlou prachovou hlínou barvy světle šedé hnědi.

Objekt č. 13 (tab. 1; tab. 15:1) – Jáma pravidelného kruhového půdorysu a trapézovitého řezu s pravidelným stupňovitým dnem, s délkou 1,54 m a hloubkou 0,6 m. Výplň byla tvořena středně ulehlou prachovou hlínou barvy tmavě černé hnědi.

Objekt č. 30 (tab. 2; tab. 15:2) – Kúlová jamka s pravidelným kruhovým půdorysem a mísovitým řezem, s pravidelným zvlněným dnem, s délkou 0,66 m a hloubkou 0,28 m. Vyplněna středně ulehlou prachovou hlínou s barvou středně šedé hnědi.

²⁰ Zhodnoceny budou jen objekty s jasnou kulturní příslušností. Popis objektů vychází z kontextuálních karet a nákrešů nálezové zprávy: Tajer, A. 2009: Nálezová zpráva, Křenovice 2-Vinice. AÚ AV Brno, čj. 2357/10, 4358/10. Brno.

Objekt č. 31 (tab. 2; tab. 15:3) – Kúlová jamka s pravidelným kruhovým půdorysem a válcovitým řezem s rovným pravidelným dnem. S délkou 0,6 m a hloubkou 0,3 m. Vyplněna středně ulehlou prachovou hlínou, která měla barvu tmavě černé hnědi.

Objekt č. 37 (tab. 2; tab. 15:4) – Jáma pravidelného oválného půdorysu s mísovitým řezem, s rozměry 3,4 x 1,63 m a pravidelně zvlněným dnem. Hloubka byla 0,22 m. Objekt vyplněn středně ulehlou prachovou hlínou s barvou tmavě černé šedi.

Objekt č. 38 (tab. 2; tab. 15:5) – Jáma nepravidelného oválného půdorysu s vanovitým v jižní části mísovitým řezem a pravidelným stupňovitým dnem. Rozměry objektu byly 4,1 m x 3 m, hloubka 0,74 m. Výplň tvořena středně ulehlou prachovou hlínou s barvou tmavě černé hnědi.

Objekt č. 39 (tab. 2; tab. 15:6) – Jáma pravidelného oválného půdorysu s mísovitým řezem a rozměry 3,4 x 1,64. Dno pravidelné, zvlněné. Hloubka jámy byla 0,22 m. Výplň tvořila středně ulehlá prachová hlína s barvou tmavě šedé hnědi.

Objekt č. 40 (tab. 3; tab. 15:7) – Výkop sondy v hliníku, jedná se o zbytek vrstvy zkoumaný sondami, odkrytí pravidelného obdélníku s mísovitým řezem s šířkou 1 m a 0,8 m hlubokého, maximální délka byla 13,35 m. Zásyp sondy tvořila středně ulehlá prachová hlína, barvy tmavě šedé šedi. Tato sonda byla vedena ve snižující se části zkoumané plochu směrem k potoku.

Objekt č. 41 (tab. 3; tab. 15:8) – Jáma pravidelného kruhového půdorysu s mísovitým řezem a pravidelným rovným dnem, s rozměrem 2,25 m a hloubkou 0,26 m. Výplň objektu byla středně ulehlá prachová hlína s barvou tmavě šedé černi.

Objekt č. 48 (tab. 3; tab. 16:2) – Jáma s nepravidelným kruhovým půdorysem a hruškovitým řezem, s rozměrem 3,16 m, pravidelným zvlněným dnem a hloubkou 0,7 m. Objekt naplněn středně ulehlou prachovou hlínou, která měla barvu tmavě černé žluti.

Objekt č. 49 (tab. 3; tab. 16:1) – Jáma s pravidelným kruhovým půdorysem, hruškovitým řezem, s rozměrem 1,54 m a konkávním dnem, hlubokým 0,68 m. Zásyp se skládal ze středně ulehlé prachové hlíny, zbarvené do tmavě šedé hnědi.

Objekt č. 61 (tab. 3; tab. 16:3) – Jamka s pravidelným kruhovým půdorysem, trapézovitým řezem a rozměrem 1,4 m pravidelným rovným dnem a hloubkou 0,4m. Vyplněna byla středně ulehlou prachovou hlínou barvy středně šedé hnědi.

Objekt č. 62 (tab. 4; tab. 16:4) – Jáma pravidelného kruhového půdorysu s hruškovitým řezem a konkávním dnem. Rozměr objektu byl 1,43 m a hloubka 1,60 m. Výplň sestávala ze středně ulehlé prachové hlíny s barvou středně černé hnědi.

Objekt č. 63 (tab. 5; tab. 16:5) – Kůlová jamka s pravidelným kruhovým půdorysem a mísovitým řezem, rozměr byl 1 m a hloubka 0,20 m. Výplň tvořila středně ulehlá prachová hlína, zbarvená do světle šedé hnědi.

Objekt č. 64 (tab. 4; tab. 16:6) – Jáma pravidelného oválného půdorysu s hruškovitým řezem a pravidelným zvlněným dnem s délkou 1,34 m a hloubkou 0,80 m. Vyplňovala ji středně ulehlá prachová hlína barvy tmavě černé hnědi.

Objekt č. 66 (tab. 4; tab. 16:7) – Jáma pravidelného kruhového půdorysu, vanovitého řezu s pravidelným rovným dnem a rozměrem 1,51 m a hloubkou 0,56 m. Byla vyplněna středně ulehlou prachovou hlínou barvy tmavě černé hnědi.

Objekt č. 67 (tab. 4; tab. 16:8) – Kůlová jamka v jámě s pravidelným kruhovým půdorysem a mísovitým řezem, jáma měla pravidelný oválný půdorys, kónický řez a pravidelné zvlněné dno. Rozměr jámy byl 3,44 m x 2,8 m a hloubka 0,6 m. Výplň tvořila středně ulehlá prašná hlína, barva tmavě černá šed'.

Objekt č. 78 (tab. 6; tab. 16:9) – Jáma s pravidelným oválným půdorysem, s mísovitým řezem a pravidelným stupňovitým dnem, s rozměry 1,72 m x 1,54 m a hloubkou 0,46 m. Objekt byl vyplněn vrstvou středně ulehlé prachové hlíny, jež měla barvu tmavě černé hnědi.

Objekt č. 79 (tab. 6; tab. 16:10) – Jáma pravidelného kruhového půdorysu s hruškovitým řezem, rovným a pravidelným dnem. Rozměr objektu byl 2 m, hloubka pak 1 m. Vrstvu tvořící výplň představovala středně ulehlá prachová hlína barvy tmavě černé hnědi.

Objekt č. 83 (tab. 6; tab. 16:11) – Jáma vakovitého řezu s pravidelným oválným půdorysem a pravidelným zvlněným dnem. Její rozměry byly 1,90 m x 1,80 m a hloubka 0,62 m. Uloženinou byla středně ulehlá prachová hlína barvy tmavě černá šed'.

Objekt č. 89 (tab. 6; tab. 16:12) – Jáma pravidelného kruhového půdorysu s mísovitým řezem, pravidelné stupňovité dno, s rozměrem 2,82 m a hloubkou 0,80 m. Jáma byla vyplněna středně ulehlou prachovou hlínou, barvy tmavě černá hněd'.

Objekt č. 91 (tab. 6; tab. 16:13) – Jáma s nepravidelným oválným půdorysem a vanovitým řezem s rozměry 4 m x 2,8 m, s pravidelným konkávním dnem a hloubkou 0,76 m. Výplň jámy byla tvořena středně ulehlou prachovou hlínou s barvou tmavě hnědé šedi.

Objekt č. 113 (tab. 7; tab. 17:1) – Jáma s pravidelným kruhovým půdorysem, s hruškovitým řezem a pravidelným přímým dnem. Rozměr objektu byl 1,3 m a jeho hloubka 0,8 m. Jáma byla naplněna středně ulehlou prachovou hlínou barvy tmavě hnědá šed'.

Objekt č. 114 (tab. 7; tab. 17:2) – Jáma s pravidelným kruhovým půdorysem, mísovitým řezem a pravidelným dnem, o rozměru 2,94 m. Výplň objektu byla tvořena středně ulehlou prachovou hlínou, která měla barvu tmavě šedé hnědi.

Objekt č. 115 (tab. 7; tab. 17:3) – Jáma, porušená výkopem sondy 5. Objekt měl pravidelný kruhový půdorys a mísovitý řez s pravidelným rovným dnem s rozměrem 2,2 m a hloubkou 0,16 m. Vrstva byla naplněna středně ulehlou prachovou hlínou s barvou tmavě černé hnědi.

Objekt č. 117 (tab. 7; tab. 17:4) – Jáma nepravidelného oválného půdorysu s vanovitým řezem, pravidelným zvlněným dnem, s hloubkou 0,50 m a rozměry 3,25 m x 2,40 m. Výplň objektu sestávala ze středně ulehlé prachové hlíny s příměsí hnědé spraše, barvy střední šedá žlut'.

Objekt č. 119 (tab. 7; tab. 17:5) – Jáma kruhového půdorysu, vakovitého řezu s rozměrem 1,5 m. Dno bylo rovné a hloubka 1,26 m. Objekt byl vyplněn středně ulehlou prachovou hlínou, barvy tmavá šedá hněd'.

Objekt č. 120 (tab. 8; tab. 17:6) – Jáma pravidelného kruhového půdorysu s vakovitým řezem a pravidelným zvlněným dnem. S rozměrem 2,20 m a hloubkou 1,26 m. Výplň byla tvořena středně ulehlou prachovou hlínou s barvou tmavě šedé šedi.

Objekt č. 121 (tab. 8; tab. 17:7) – Jáma u žlábků, zkoumaná byla pouze její polovina, protože byla přerušena žlábkem objektu 88. Měla pravidelný kruhový půdorys a vakovitý řez a pravidelné zvlněné dno. Její rozměr byl 1,70 m a hloubka 0,52 m. Uloženinou byla středně ulehlá prachová vrstva barvy tmavě šedé hnědi.

Objekt č. 123 (tab. 8; tab. 17:8) – Jáma pravidelného kruhového půdorysu s vanovitým řezem a stupňovitým dnem. Rozměr objektu byl 3,02 m a hloubka 0,84 m. Výplň tvoří šedočerná vrstva prachové hlíny promísené s mazanicí.

Objekt č. 124 (tab. 8; tab. 17:9) – Jáma pravidelného oválného půdorysu s vakovitým řezem a pravidelným konkávním dnem, s rozměry 3,7 m x 3,16 m a hloubkou 1,16 m. Vrstva byla šedohnědá prachová promísená s malými kousky mazanice.

Objekt č. 125 (tab. 9; tab. 18:1) – Jáma zkoumaná v řezu vanovitého tvaru s výplní tvořenou středně ulehlou prachovou hlínou.

Objekt č. 128 (tab. 18:2) – Jáma pravidelného kruhového půdorysu s nejasným řezem a pravidelným stupňovitým dnem. Rozměr objekt byl 2,56 m a hloubka 0,80 m. Vrstva byla vyplněna středně ulehlou prachovou hlínou tmavošedé barvy.

Objekt č. 132 (tab. 10; tab. 18:3) – Kůlová jamka pravidelného kruhového půdorysu, mísovitého řezu s pravidelným rovným dnem a rozměrem 0,4 m. Hloubka objektu byla 0,14 m. Výplň tvořila středně ulehlá prachová hlína, barvy tmavě hnědé hnědi.

Objekt č. 140 (tab. 10; tab. 18:4) – Jáma v řezech je porušena žlábkem č. obj. 88 a to v řezech 2 a 3, nepravidelný oválný půdorys s rozměry 2,80 m x 1,60 m a mísovitý řez, pravidelné konkávní dno s hloubkou 0,96 m. Uloženinou byla středně ulehlá prachová hlína tmavě hnědo šedé barvy.

Objekt č. 159 (tab. 10) – Jámy v sondě VII, pravidelného hruškovitého řezu s kruhovým pravidelným půdorysem, s rozměrem 1,70 m a hloubkou 1,30 m. Výplň tvořena středně ulehlou prachovou vrstvou, barvy tmavě černé šedi.

Objekt č. 161 (tab. 18:5) – Jáma v sondě VII, vanovitého řezu a pravidelného konkávního dna, s délkou 1,66 m a hloubkou 0,56 m. Výplň jámy sestávala ze středně ulehlé prachové hlíny tmavě šedé barvy.

Objekt č. 163 (tab. 10; tab. 18:6) – Jáma v sondě IV pravidelného kruhového půdorysu s vanovitým řezem a pravidelným stupňovitým dnem s délkou 3,80 m a hloubkou 1,4 m. Výplň tvořila středně ulehlá prachová hlína barvy tmavě černé hnědi.

Objekt č. 176 (tab. 18:7) – Jáma pravidelného kruhového půdorysu s nejasným řezem, s pravidelným rovným dnem. Rozměr jámy byl 1,64 a hloubka 1,00 m. Objekt byl vyplněn vrstvou středně ulehlé prachové hlíny, barvy tmavě hnědé šedi.

Objekt č. 180 (tab. 10; tab. 18:8) – Jáma s pravidelným kruhovým půdorysem a vakovitým řezem, rozměrem 1,73 m a hloubkou 0,56 m. Dno bylo rovné. Uloženinou byla středně ulehlá prachová hlína, která měla barvu tmavě černé šedi.

Objekt č. 182 (tab. 10; tab. 19:1) – Jáma v superpozici s pravidelným kruhovým půdorysem, hruškovitým řezem a pravidelným rovným dnem s rozměrem 2,40 m a hloubkou 1,20 m. Objekt byl vyplněn středně ulehlou prachovou hlínou, barva střední hnědá hněď.

Objekt č. 190 (tab. 11; tab. 19:2) – Jáma s pravidelným kruhovým půdorysem a trapézovitým řezem s pravidelným zvlněným dnem, s rozměrem 2,06 m a hloubkou 1,10 m. Výplň sestávala ze středně ulehlé vrstvy prachové hlíny, barvy tmavě černé šedi.

Objekt č. 211 (tab. 11; tab. 19:3) – Jáma s pravidelným kruhovým půdorysem a hruškovitým profilem, s pravidelným rovným dnem, s rozměrem 1,36 m délky a hloubkou 1,59m. Výplň tvořila středně ulehlá prachová hlína, barvy tmavě šedá hněď.

Objekt č. 213 (tab. 11; tab. 19:4) – Jáma s pravidelným oválným půdorysem a mísovitým řezem, pravidelné stupňovité dno. Délka objektu byla 2,52 m, jeho šířka však byla neurčena. Jáma byla vyplněna vrstvou středně ulehlé prachové hlíny středně šedé hnědé barvy.

Objekt č. 215 (tab. 11; tab. 19:5) – Jáma pravidelného oválného půdorysu, vakovitého řezu s pravidelným stupňovitým dnem. Rozměry jámy byly 4,3 m x 3,7 m, její hloubka pak 1,50 m. Výplň byla tvořena vrstvou středně ulehlé prachové hlíny barvy tmavě hnědé šedi.

Objekt č. 216 (tab. 11; tab. 19:6) – Jáma pravidelného oválného půdorysu s vanovitým řezem a pravidelným stupňovitým dnem. Rozměry jámy byly 4,16 m x 3 m a hloubka 1,30 m. Vrstvu výplně představovala středně ulehlá prachová hlína, která měla barvu tmavě hnědé šedi.

Objekt č. 217 (tab. 12) – Jáma s pravidelným oválným půdorysem, mísovitým řezem a pravidelným rovným dnem, s rozměry 3 m x 2,4 m a hloubkou 0,46 m. Objekt byl

porušen žlábkem objektu 219. Výplň tvořila středně ulehlá prachová hlína, barvy tmavě hnědé šedi.

Objekt č. 222 (tab. 12; tab. 19:7) – Jáma s nepravidelným kruhovým půdorysem, mísovitým řezem a pravidelným rovným dnem. Rozměr objektu byl 3,36 m a hloubka 1,20 m. Výplň jámy sestávala ze středně ulehlé hlíny, jež byla zbarvena do tmavě hnědé šedi.

Objekt č. 223 (tab. 12; tab. 20:1) – Jáma s pravidelným oválným půdorysem, vanovitým řezem a pravidelným konkávním dnem, s rozměry 3,68 m x 2,96 m a hloubkou 0,62 m. Tento objekt byl porušen žlábkem objektu 219 a objektem č. 238. Objekt byl vyplněn vrstvou středně ulehlé prachové hlíny, barvy středně hnědé hnědi.

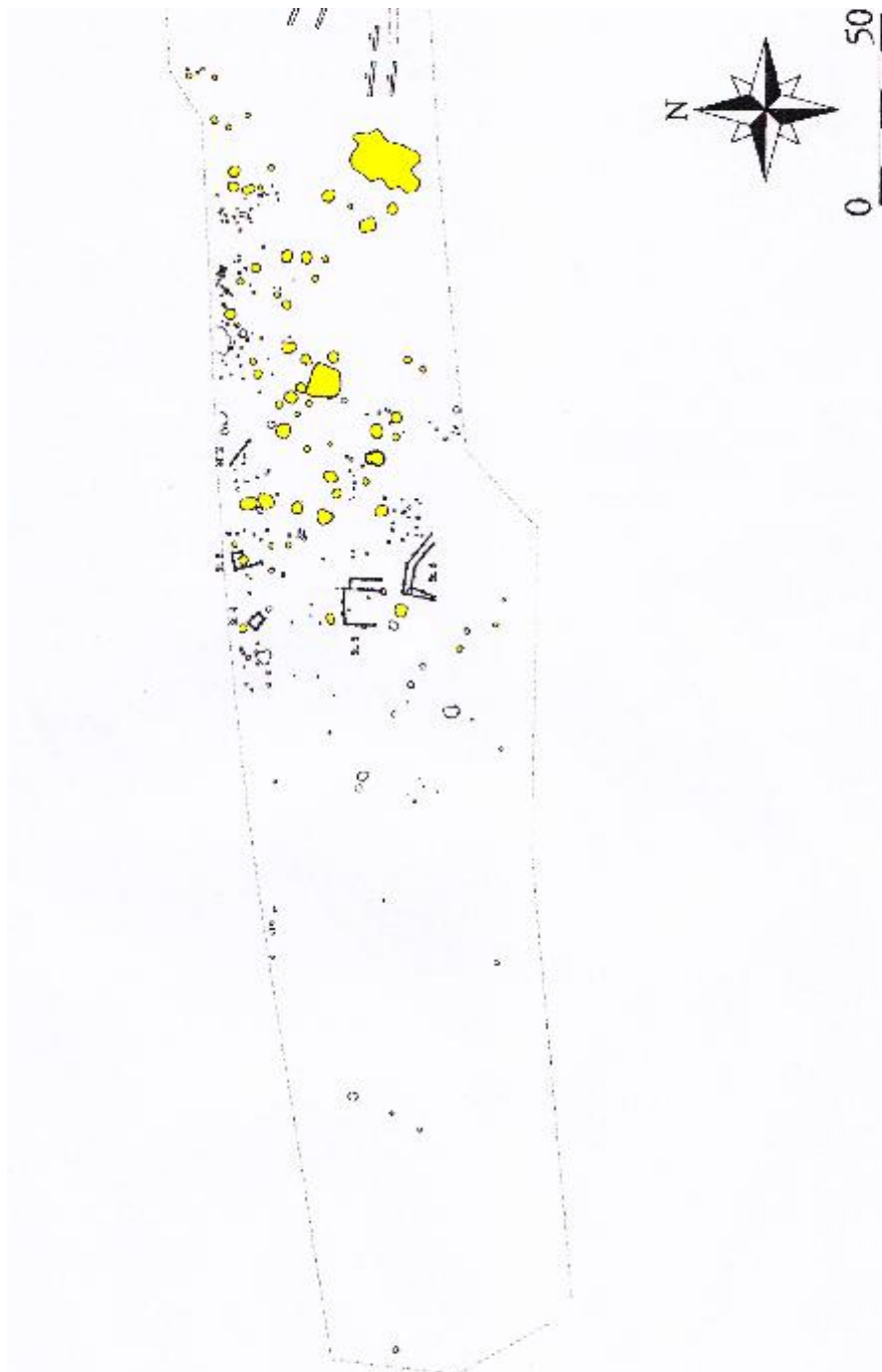
Objekt č. 228 (tab. 12; tab. 20:2) – Jáma nepravidelného kruhového půdorysu s vanovitým řezem a rozměrem 4,30 m, s pravidelným stupňovitým dnem a hloubkou 1,14 m. Výplň tvořila středně ulehlá prachová hlína, zbarvena do tmavě šedé hnědi.

Objekt č. 238 (tab. 13; tab. 20:3) – Jáma porušující jámu 223. Půdorys byl pravidelný oválný, řez mísovitý s rozměry 2,98 m x 1,64 m a hloubkou 0,26 m s pravidelným zvlněným dnem. Výplň představovala středně ulehlá prachová hlína, která měla barvu středně šedé hnědi.

Objekt č. 249 (tab. 14; tab. 20:4) – Jáma s nepravidelným oválným půdorysem a vanovitým řezem a nepravidelným stupňovitým dnem. Rozměry byly 2,34 m x 2,50 m a hloubka 0,50 m. Objekt vyplňovala středně ulehlá prachová hlína barvy tmavě černá hněď.

Objekt č. 337 – Jáma s pravidelným kruhovým půdorysem s rozměrem 2,96 m. Řez objektem měl mísovitý tvar. Dno bylo pravidelné rovné s hloubkou 1,14 m. Výplň byla tvořena středně ulehlou prachovou hlínou v barvě tmavě šedá hněď.

Objekt č. 381 (tab. 14; tab. 20:5) – Jáma pravidelného oválného půdorysu s trapézovitým řezem s rozměrem 2,10 m. Objekt měl nepravidelné konkávní dno s hloubkou 0,56 m. Výplň sestávala ze středně ulehlé prachové hlíny, která měla barvu tmavě šedé hnědi.

Obr. 3: Celkový plán lokality Křenovice 2 „Vinice“ s vyznačením nadzemních struktur, žlutě jsou vyznačeny objekty náležící platěnické kultuře (Tajer – Vránová 2010).

Číslo objektu	typická keramika	atypická keramika	jin keramické artefakty	žigurná industriální	bronzová industriální	železná zavazadla	paňohy	malby a nástěnné malby	bronzové nástěnné	keramická a porcelánová industriální	bronzové nástěnné	železná předměty	střelná
9	51	340	0	0	0	0	28	0	0	60	0	0	0
10	13	33	0	0	0	0	3	0	0	18	0	0	0
11	43	160	0	0	0	1	0	0	0	10	0	0	0
12	6	22	0	0	0	1	10	0	0	15	0	0	0
13	9	1	0	0	0	2	15	0	0	250	0	0	0
30	1	6	0	0	0	0	0	0	0	4	0	0	0
31	2	6	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
37	35	148	0	0	0	2	38	7	0	110	0	0	0
38	64	269	0	0	0	4	23	1	0	150	1	1	0
39	30	65	0	0	0	2	7	0	0	182	0	0	0
40	25	125	1	0	0	1	1	0	0	28	0	0	0
41	45	130	0	0	0	3	42	0	0	56	0	0	0
48	77	200	0	0	0	1	90	0	0	61	0	0	1
49	10	160	1	0	0	4	50	0	0	5	0	0	0
61	8	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
62	56	220	1	0	0	0	0	0	0	30	0	0	0
63	18	69	0	0	0	0	20	0	0	0	0	0	0
64	2	1	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
66	5	45	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
67	100	154	1	0	0	1	103	0	0	62	0	0	9
78	70	33	0	0	0	1	18	0	0	35	0	1	0
79	87	270	2	0	0	1	20	0	0	50	0	1	0
83	66	3	0	0	0	1	37	0	0	50	0	1	33
89	21	60	0	0	0	0	0	0	0	20	0	0	0
91	85	139	0	0	0	2	16	0	0	164	0	1	0
113	10	1	0	0	0	2	7	0	0	9	0	0	0
114	63	104	1	0	0	4	59	0	0	86	0	0	16
115	31	68	0	0	0	0	9	0	0	10	0	0	1
117	12	17	0	0	0	15	20	0	0	4	0	0	0
119	36	78	2	0	0	1	31	0	0	50	1	0	0
120	30	56	0	0	0	3	5	0	0	20	0	0	0
121	23	80	0	0	0	2	17	0	0	121	0	0	0
123	97	250	0	0	0	3	0	0	0	65	0	0	0
124	66	104	1	0	0	4	83	0	0	67	1	0	1
125	9	58	0	0	0	0	2	0	0	0	0	0	0
118	21	44	0	0	0	0	14	0	0	45	0	0	0
132	47	79	0	0	0	0	16	0	0	20	0	0	0
140	81	140	0	0	0	0	0	0	0	30	0	0	0
149	102	234	0	0	0	0	48	0	0	119	0	0	0
151	34	67	0	0	0	0	21	0	0	0	0	0	0
163	169	357	1	0	0	1	31	0	0	6	0	0	0
176	23	35	0	0	0	1	22	0	0	280	0	0	0
180	40	110	0	0	0	1	20	0	0	36	0	0	0
182	30	80	0	0	0	2	12	0	0	86	0	0	0
180	34	110	0	0	0	0	9	0	0	14	0	0	0
211	76	180	2	0	0	0	75	0	0	40	0	0	0
219	134	463	2	0	0	6	113	0	0	298	0	0	0
215	164	337	1	0	0	4	72	0	0	100	1	0	0
216	37	126	0	0	0	0	34	0	1	210	0	0	0
217	138	440	1	0	0	0	84	0	0	100	0	0	0
222	143	370	2	0	0	1	50	0	0	130	0	0	20
223	231	600	0	0	0	0	85	0	0	50	1	0	0
228	18	52	0	0	0	0	1	0	0	90	0	0	0
249	33	130	0	0	0	0	46	0	0	40	0	0	0
317	33	120	0	0	0	0	11	0	0	37	0	0	0
331	34	33	0	0	0	0	1	0	0	31	0	0	0
351	34	33	0	0	0	0	8	1	0	30	0	0	0

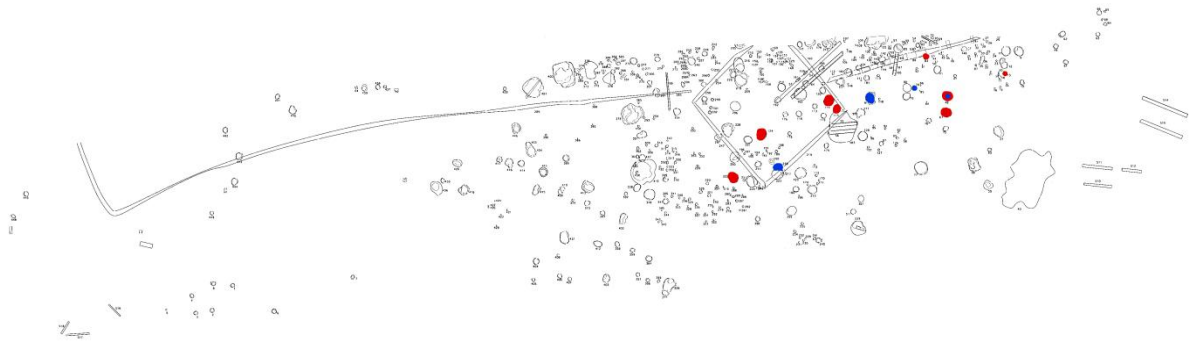
Tab. 1: Nálezový inventář jednotlivých objektů platěnické kultury.

8.1.1 Uspořádání zahloubených objektů a charakteristika osídlení

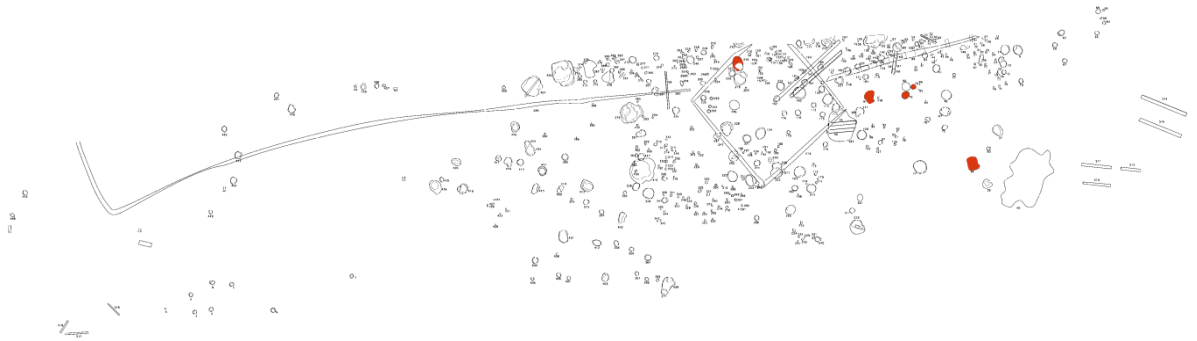
Archeologické objekty na lokalitě Křenovice 2 „Vinice“ se koncentrovaly především na temeni kopce, obzvláště intenzivně byla osídlena východní strana plošiny, což lze vysvětlit blízkostí potoka. Objekty přiřazené platěnické kultuře zaujímaly právě východní polovinu této plošiny. V centrální a východní části sídlištního areálu se soustřeďovaly především zásobní jámy. Žádné jámy nebyly zachyceny na poměrně výrazném východním svahu. Na jeho hraně se nacházel pouze velký hliník (obj. 40), který byl nejrozlehlejším objektem, kde zřejmě docházelo k těžbě hlíny, jehož hloubka nepřesahovala 0,40 m. Další podobně mělké relikty se nacházely dále na východ, těsně nad hranou údolí potoka (Tajer – Vránová 2010, 160).

K objektům platěnické kultury bylo rámcově zařazeno 191 objektů, z toho 52 objektů obsahovalo materiál, díky kterému byly identifikovány jako platěnické. Největší počet obecně halštatských objektů představovaly kúlové jamky, které v několika případech tvořily nadzemní struktury, jejichž popis bude uveden níže. Velkou část tvořily rovněž po ploše roztroušené jamky, které však nebylo možno do struktur pospojovat. Druhou nejpočetnější skupinu představují sídlištní jámy a jámy vakovitého, hruškovitého či trapézovitého průřezu, které na základě tohoto tvaru můžeme interpretovat jako zásobnice (obj. 11; 13; 48; 49; 61; 62; 79; 83; 113; 119; 120; 124; 132; 159; 180; 190; 213; 215), s oválnými či kruhovými půdorysy s rozměry od 1,50 m až 3,00 m délky a šířky a hloubky od 1,00 m až do 1,60 m.

Na křenovickém sídlišti se vyskytly rovněž objekty, jimž můžeme přisoudit výrobní charakter. Můžeme zde předpokládat místní výrobu kovových předmětů, železných (obr. 1) i bronzových. Železná struska byla identifikována v osmi objektech (obj. 13; 48; 67; 83; 114; 115; 124; 222) z toho ve dvou z nich byly nalezeny i železné předměty (obj. 48; 83). V místech, kde se objekty s doklady místní výroby shlukují, můžeme předpokládat výrobní areál. Přímo vedle sebe jsou obj. 48 a 67, 114 a 115. Další objekt, v němž bychom mohli předpokládat zpracování bronzu je obj. 91, kde byl nalezen kamenný kadlub na odlévání jehlic. Ten však byl poškozen, takže nebylo možné určit, k výrobě kterého typu jehlic sloužil.

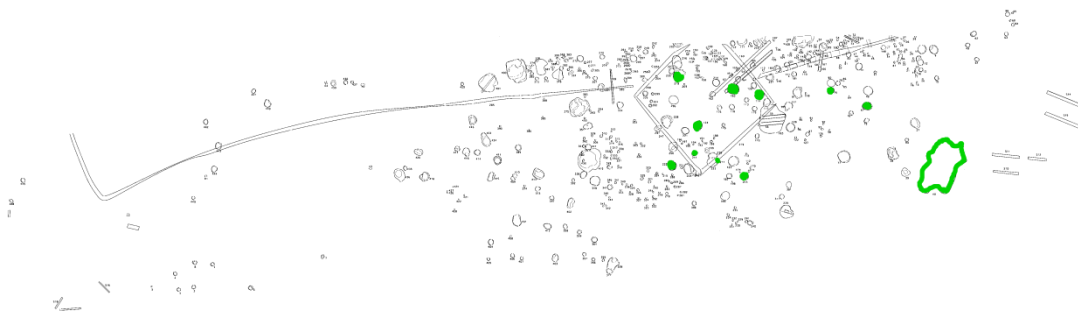

Obr. 4: Plán lokality Křenovice 2 „Vinice“. Červeně vyznačené objekty se struskou, modře vyznačené objekty s nálezy železných artefaktů.

Obr. 5: Plán lokality Křenovice 2 „Vinice“. Oranžově vyznačené objekty s nálezy bronzových artefaktů.

K výrobním objektům rovněž můžeme přiřadit ty, ve kterých byly nalezeny přesleny (obj. 40; 67; 79; 114; 163; 211; 213; 215; 217; 222) a jiné artefakty sloužící k textilnictví (obr 2). Jako například závaží ke tkalcovskému stavu (obj. 79; 114) a šídlo (obj. 124; 215).

Obr. 6: Plán lokality Křenovice 2 „Vinice“. Zeleně vyznačeny objekty s nálezy artefaktů, které mohly sloužit k textilnictví.

8.2 Popis struktur nadzemních objektů

Struktura 2 – skládá se z 9 objektů tvořících linii orientovanou SZ – JV (obj. č. 129; 130; 131; 132; 133; 134; 135; 168; 169). Sedm kůlových jamek je rozmístěno ve dvou skupinkách po třech jamkách, rozdělených osamocenou kůlovou jamkou. Celou řadu uzavírají na obou koncích dvě protáhlé jamky. Celková délka struktury je 8,80 m (Tajer – Vránová 2010, 160).

Struktura 3 – jedná se o pozůstatky pravoúhlé nadzemní kůlové stavby orientované směrem S – J (obj. č. 257; 258; 259; 260; 261; 262; 263; 264; 265; 266; 267; 268). Západní stěna byla sestavena z devíti kůlových jamek, ze stěny východní se dochovaly jen dvě kůlové jamky. Z kratších stěn se dochovala jen severní stěna, sestavená ze tří kůlových jamek. Uprostřed stavby se nacházela zásobnicová jáma kruhového tvaru (obj. č. 249). Délka dochované západní stěny je 7,60 m a severní 5,30 m (Tajer – Vránová 2010, 161).

Struktura 4 – menší obdélná konstrukce orientovaná SZ – JV, o rozměrech cca 4,30 m x 3,40 m. Konstrukci tvořilo šest kůlových jamek, seřazených do dvou řad po třech jamkách v každé řadě (obj. č. 271; 275; 276; 277; 305; 306).

Struktura 5 – kůlová stavba čtvercového tvaru orientovaná S – J (obj. č. 308; 309; 310; 312; 313; 314; 315; 316; 317; 318; 330; 331; 332; 333; 349; 350; 360; 361; 362; 430; 432). Západní strana měla délku 8,5 m a severní strana 9,8 m a východní 10,30 m. Ke stavbě byl na její východní straně přistaven další konstrukční prvek o šířce 2,75 m a délce

8,45 m. Jednalo se o podlouhlý obdélný tvar kopírující průběh východní stěny (Tajer – Vránová 2010, 161).

Struktura 6 – nadzemní kúlová stavba, jejíž delší osa je orientovaná V – Z. Konstrukce byla tvořená dvěma zdvojenými stěnami, západní a lomenou severní, západní stěna se v téměř pravém úhlu odklání od severní lomené stěny (obj. č. 236; 328; 329; 340; 341; 342; 343; 344; 345; 346; 353). Západní stěna měla délku 8,90 m a celková délka severní stěny byla 18,91 m, jen u stěny západní byla vzdálenost mezi stěnami menší a zužovala se směrem k J až na 0,90 m.

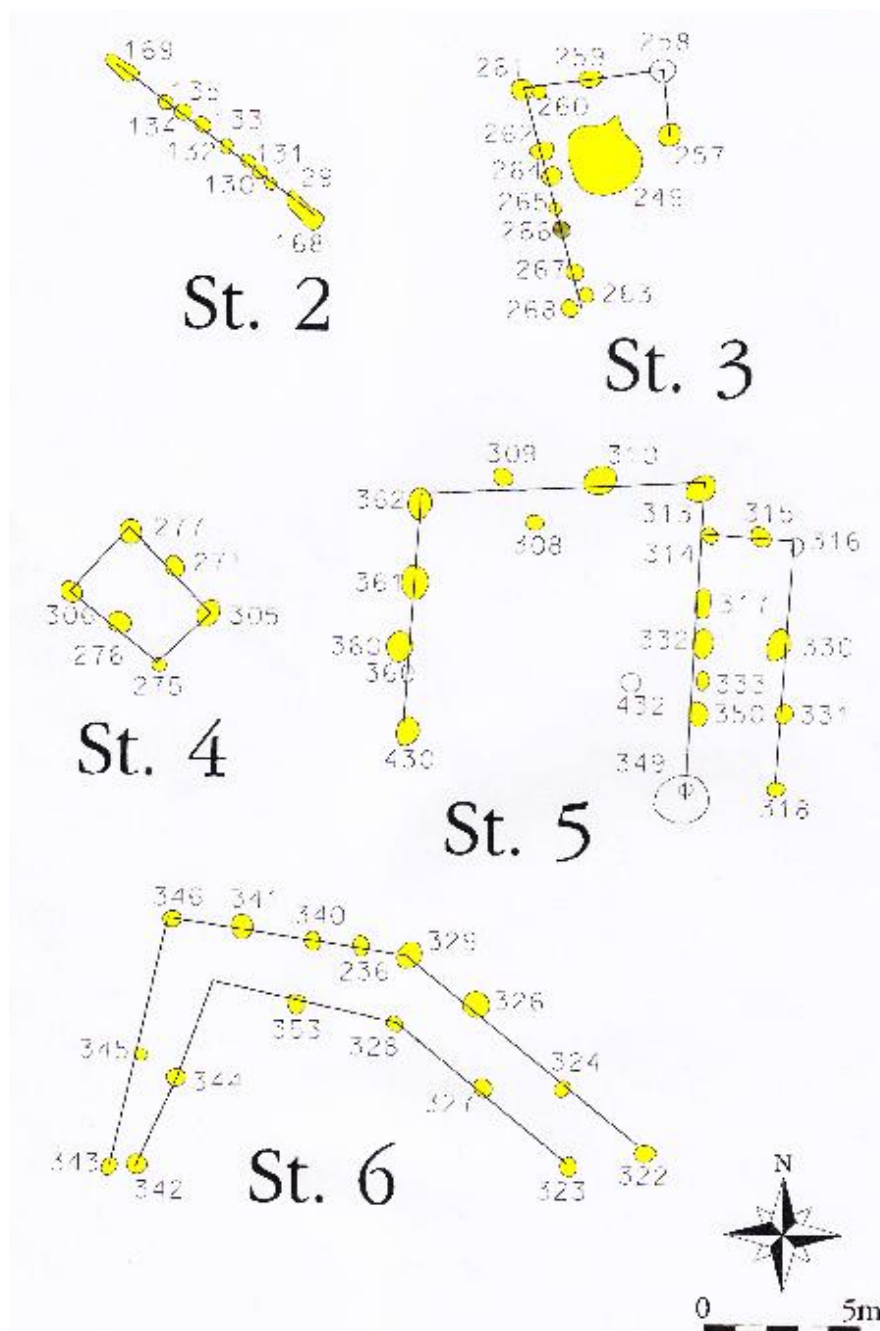
8.2.1 Uspořádání nadzemních struktur

Na základě analogií s ostatními halštatskými sídlišti, předpokládáme, že struktury představují vesměs pozůstatky po hospodářských objektech. Tento předpoklad je založen na podobě staveb a jejich umístění na lokalitě. Interpretace struktury 2 je nesnadná, ačkoliv uspořádání kúlových jamek a žlábků na obou koncích struktury naznačuje, že v tomto případě mohlo jít například o reliktní stavby lehčí konstrukce. Struktury 3 a 4 představují pozůstatky nadzemních kúlových staveb, které vzhledem ke svým rozměrům mohly sloužit spíše k hospodářským účelům. Tyto menší kúlové stavby takto interpretuje také U. Müller (1997), K. Dzięgielewski (2010) nebo L. Jiráň (2008). Z území České republiky podobné stavby interpretované jako hospodářské objekty známe například z Lovčiček (Říhovský 1966; Salaš 1993), Kuřimi (Čižmář 1995) nebo Líptice (Beneš 1995). U struktury 5 nebylo možné s jistotou určit její funkci. Podle rozměrů by se mohlo jednat o stavbu obytnou, podobně jako nalezené stavby ve Slepoticích (Vokolek 2008), avšak absence kúlových jamek pro nesení střechy a na jižní straně stavby spíše svědčí pro hospodářské využití stavby, například pro ustájení zvířat (Tajer – Vránová 2010, 161). Jako ohrada pro dobytek mohla sloužit struktura 6. Soudíme tak podle nepravidelného obloukovitého půdorysu, který je složen ze dvou řad kúlových jamek. Podobné stavby byly nalezeny také na několika lokalitách v Polsku, například Wojnicz, Krakow Biezanów a Targowisku a byly rovněž interpretovány tímto způsobem (Dzięgielewski 2010; Tajer – Vránová 2010, 161).

8.3 Uspořádání sídelního areálu

Výzkumem byla zachycena jižní, patrně okrajová část sídelního areálu, který pokračoval severním směrem k okraji sprašové terasy, jak naznačuje zvyšující se koncentrace objektů v této oblasti. Zdá se, že osídlení platěnické, se koncentrovalo na

plochem temeni malého návrší, v jeho východní části ležící přímo naproti lokalitě Křenovice „Hradisko“. Z rozložení objektů je patrné, že nadzemní kůlové stavby se nacházely na západní straně, kdežto objekty s doklady výrobní činnosti, což znamená s doklady textilnictví a zpracování kovu se nacházely na straně východní, v husté koncentraci v prakticky totožných sídlištních objektech. Proto si zde dovolím hovořit o tom, že se zde musel nacházet výrobní okrsek. Dále východním směrem se pak také nacházel hliník se zerodovanou sídlištní vrstvou. Během výzkumu byla v jižní, pozvolnější části svahu, patrná pravidelná stopa, která mohla být pozůstatkem pravěké cesty vedoucí dolů k potoku a snad dále k hradisku. V sondách přes tuto „cestu“ ovšem nebyl nalezen žádný archeologický materiál a stopa byla na profilech sond téměř neznatelná (Tajer – Vránová 2010, 162).

Obr. 6: Křenovice 2 „Vinice“. Půdorysy nadzemních křulových staveb. Kresba P. Grenar (Vránová – Tajer 2010, 160).

9 Zhodnocení nálezů se zaměřením na keramickou složku

9.1 Keramické nálezy

Tato kapitola je velmi významná. Keramika je v podstatě jediný datující prvek ze sídliště Křenovice 2 „Vinice“. Umožňuje nám alespoň rámcově určit časový rozsah

využití této polohy. Uvědomuji si význam této pasáže, protože má zásadní dopad na konečnou interpretaci celé křenovické aglomerace s centrem v Hradisku. U něj se obecně předpokládá datace do rozsahu stupňů Ha C2 – Ha D1. Otestování, zdali opravdu z „předhradí/zázemí“ hradiska pochází i keramika stupně Ha C2 se nabízí. Malá halštatská hradiska se obecně objevují až ve stupni Ha D.

Řazení keramiky do jednotlivých stupňů je však pro platěnickou kulturu velmi obtížné. Doposud není k dispozici pro střední Moravu vhodný chronologický systém, o který bych se mohla opřít. Proto opět využívám chronologie sousedních oblastí. V roce 2005 představil M. Golec chronologii pro horákovskou kulturu (Golec 2005, 419-446). Té se přidržuji pro blízkost křenovické lokality. Obdobnou chronologii můžeme najít pro sousední oblasti, kupříkladu pro Čechy (Venclová 2008, 26). Využívám rovněž i typologii a chronologii, kterou vytvořil D. Koutecký pro bylanskou kulturu. Ačkoliv tato patří do západohalštatského kulturního okruhu, lze v ní nalézt určité shody s kulturou platěnickou. Na tyto poukázal D. Koutecký ve svém článku z roku 2007 (Koutecký 2007).

Ačkoliv se ale v těchto sousedních lokalitách dalo poměrně dobře hledat analogie a operovat s chronologií, musím poukázat, že nakonec musíme tuto dataci považovat pouze za orientační, na základě hrobových, uzavřených, celků z lokality Seloutky „Na šťastných“, kde se mezi ostatní keramikou zdobenou motivy typičtějšími pro mladší halštatské období objevila nádoba s ouškem a zdobením souvislými žlábkami bez rozestupů, které odpovídají slezské tradici. Intruzi tohoto jedince prozatím vylučujeme, neboť se jedná o hrob s kamennou konstrukcí a tento předmět se nacházel v jeho středu s dalšími platěnickými nádobami. Na tomto příkladu je nutné poukázat na nefunkčnost datace na základě výzdoby keramiky, alespoň v tomto případě (konzultace P. Fojtík 5.11.2014). Není však vyloučeno, že toto platí i na ostatních platěnických lokalitách. Na místě je zmínit i teorii o určitém konzervatismu nositelů platěnické kultury, který může odkazovat, na místě selouteckého pohřebiště k vazbě na pohřebiště slezské kultury v Domamyslicích. Dalším příkladem pak může být to, že v platěnické kultuře se stále uplatňuje žárový pohřební ritus, stejně jako v předchozím období doby bronzové.

Nalezený soubor z křenovického sídliště poskytl bohatou kolekci keramického materiálu (cca 2987 typických střepů) z tohoto souboru se podařilo rekonstruovat 105 tvarů. Největší soubory pocházely z objektů 223 (232 ks), 163 (169 ks) a 215 (164 ks).

9.1.1 Keramická databáze

Do databáze v programu Microsoft Access 2007 byl zanesen inventovaný keramický materiál z objektů náležících platěnické kultuře. Do databáze nebyly zařazeny atypické střepy. Údaje jsou zaznamenávány alfanumerickými kódy, jejichž vysvětlení bude součástí přílohy. Systém popisu keramiky vychází jednak z deskriptivního systému vytvořeného pro popis keramického materiálu z lokality Přáslavice (Šabatová – Vitula 2002), rovněž jsem využila popisného systému M. Golce pro materiál horákovské kultury z lokality Těšetice – Kyjovice (Golec 2003). Tyto popisné systémy jsem přizpůsobila souboru z křenovického sídliště. Vynechala jsem hesla popisující profil nádoby a využila pouze popis hrdel a okrajů. Jsem si vědoma, že tímto nevyužívám veškerý potenciál vytvořené originální deskripce, nicméně keramický soubor, který mám k dispozici, obsahuje ve velkém množství pouze fragmenty nádob a tudíž je pro ně i omezený systém popisu dostačující.

V níže přiložené databázi se tedy soustředuji především na popis jednotlivých střepů či nádob se zaměřením na popis výzdoby, která je pro účel této práce velmi významná, neboť je jedním z mála vodítek pro dataci sídliště.

9.1.2 Předmětová hesla užitá v databázi

Inventární číslo: Jedinečný numerický kód, kterým je zlomek evidován dle číslování Archeologického centra v Olomouci.

Objekt: číslo objektu, ze kterého zlomek pochází.

Barva vně a uvnitř: subjektivní určení barvy vnějšího a vnitřního povrchu zlomku

Úprava povrchu vně a uvnitř: jakým způsobem je povrch nádoby modelován.

Výpal: určení barvy výpalu.

Příměs: typ příměsi v keramickém těstě.

Dochovalost nádoby: určení části těla nádoby, ze které zlomek pochází.

Počet zlomků: Počet zlomků, které lze vydávat za zlomky/části stejného jedince a které byly označeny stejným inventárním číslem.

Minimální a maximální síla stěny: tloušťka stěny zlomky nebo nádoby uvedená v centimetrech.

Průměr okraje: průměr okraje uváděný v centimetrech.

Zachovalost okraje: zachovalost okraje uváděna ve stupních.

Průměr dna: průměr dna uváděný v centimetrech.

Zachovalost dna: zachovalost dna uváděna ve stupních.

Zachovalost zlomku: maximální délka zlomku uvedená v centimetrech.

Hmotnost: hmotnost zlomku uvedená v gramech.

Abraze: omleté či neomleté hrany zlomku.

Typ nádoby: přiřazení do jednotlivých keramických tříd.

Typ výzdoby: určení typu výzdoby.

Typ výzdoby2: bližší popis výzdoby.

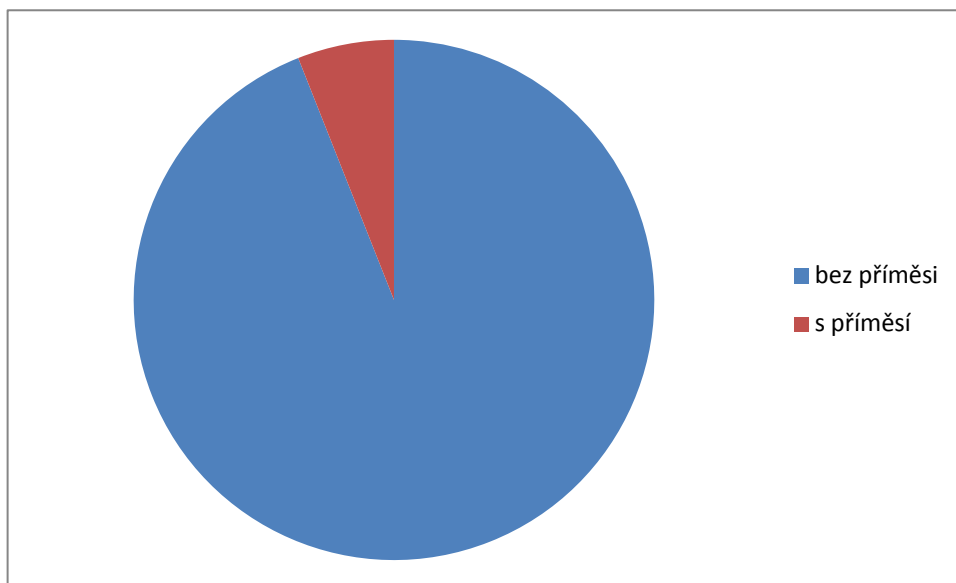
Typ výzdoby poznámky: případný další popis výzdoby obsahující i popis umístění, jestliže přímo nevyplývá například z typu dochovalosti nádoby.

Tvar okraje a hrdla: popis tvaru hrany okraje, jeho modelace a naklonění.

Poznámky: upřesňující popis či dodatky.

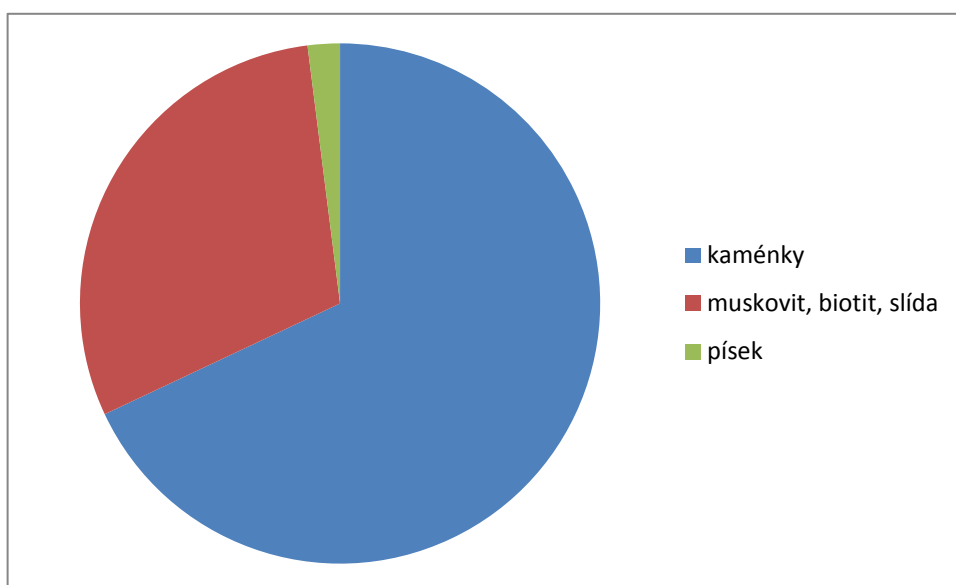
9.1.3 Materiál

Keramické nádoby byly ve velké většině vyrobeny z jemnozrnného těsta písčitého těsta. Příměs byla zaznamenána pouze v šesti procentech střepů v zkoumaném materiálu (viz graf 2).

Graf 2: Počet střepů s příměsí a bez příměsí.

Největší zastoupení v souboru měly střepy s příměsí drobných kamének především křemenů, druhou nejpočetnější příměsí je příměs slída, nejmenším počtem jsou zastoupeny jedinci s příměsí drobných pískových zrněk (viz graf 3).

Graf 3: Příměs v keramické hmotě.

V závěru doby halštatské se na některých lokalitách můžeme setkat s artefakty, které mají v keramickém těstě příměs grafitu, buď v podobě prášku anebo hrudek. Řeč je o lokalitě Těšetice „Sutny“ (Golec 2003; Hlava 2006). S využitím grafitu se však setkáváme již mnohem dříve. O této skutečnosti svědčí nálezy grafitových hrudek již

v období mladší doby bronzové, v oblasti knovízské kultury v mikroregionu Hříměždického potoka (Smejtek 1998; Chvojka 1999), surovina v této podobě se pak využívala rovněž v halštatském období. Ložiska grafitu se vyskytovala po celé Moravě a Čechách, na Moravě můžeme registrovat 17 lokalit. U lokalit na území Přerovska však můžeme bezpečně prokázat jejich užívání až v době laténské²¹. Na mnou zkoumaném sídlišti nebyly artefakty s příměsí grafitu v keramickém těstě nalezeny, rovněž se zde nevyskytl ani surovina, která by pro tento účel byla využívána.

9.1.4 Technologie

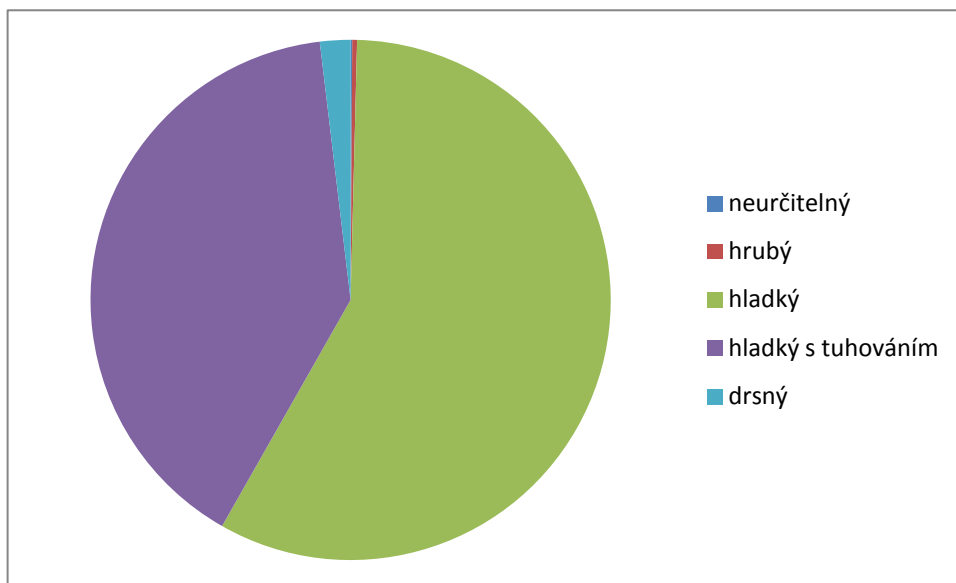
Materiál byl upravován jak z vnější, tak i z vnitřní strany. Nejčastější úpravou povrchu bylo hlazení, které se v daném souboru vyskytuje na 58 % exemplářích na vnější a na 72 % na vnitřní straně nádob. Druhou nejčastější úpravou je tuhování. Jedná se o způsob úpravy povrchu, kdy je vrstva tuhy nanesena na vnější, vnitřní nebo na obě strany nádoby. V křenovickém keramickém souboru můžeme označit 20 % z celkového počtu zkoumaných jedinců, jež měli potuhovanou vnitřní i vnější stranu, 4 % z celkového počtu měli tuhován pouze vnitřní povrch a 40 % jedinců s tuhovou vrstvou pouze na vnější straně. Takto celý či zčásti pokrytý povrch se nazývá potuhování. Za účelem pokrytí povrchu tuhovou vrstvou byl grafit rozdrcen, smíchán s vodou a jako pojivo byla přidána jemná hlína. Teprve tato kašovitá hmota může být dle terminologie specialistů nazývána tuha. Kašovitá tuhová hmota se nanášela vždy před výpalem. Vypalování muselo probíhat mezi 500 – 700°C, protože při teplotách vyšších než 700°C ztrácí keramický výraz a při teplotách kolem 900°C tuhová vrstva vyhoří zcela (Hložek 2002; Golec 2003, 119).

Na 0,3 % z celkového počtu byl tuhovaný povrch vyleštěn do vysokého lesku, takto upravený povrch snad měl odkazovat na snahu vzhledově napodobit kovové nádoby.

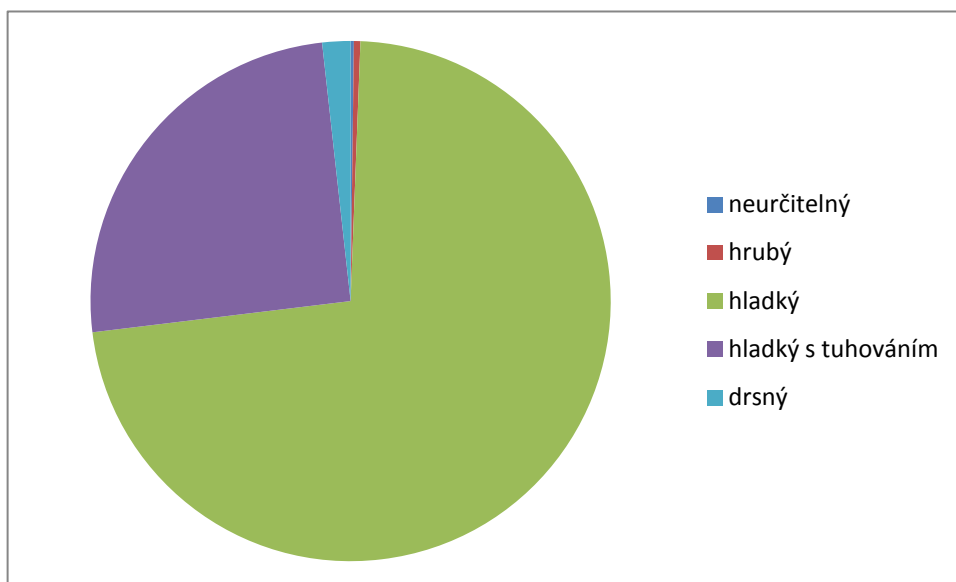
Za zmínku stojí pak povrch drsný, ten je totiž ve většině případů (u 44 ks) ovlivněn příměsí, jedná se především o příměs kaménků a slídy.

Dle níže uvedeného grafu (graf 6) pak můžeme usuzovat, že nádoby procházely kvalitním redukčním výpalem, který dosahoval jak tmavých odstínů, tak i odstínů světlých, a sice oranžové až béžové barvy.

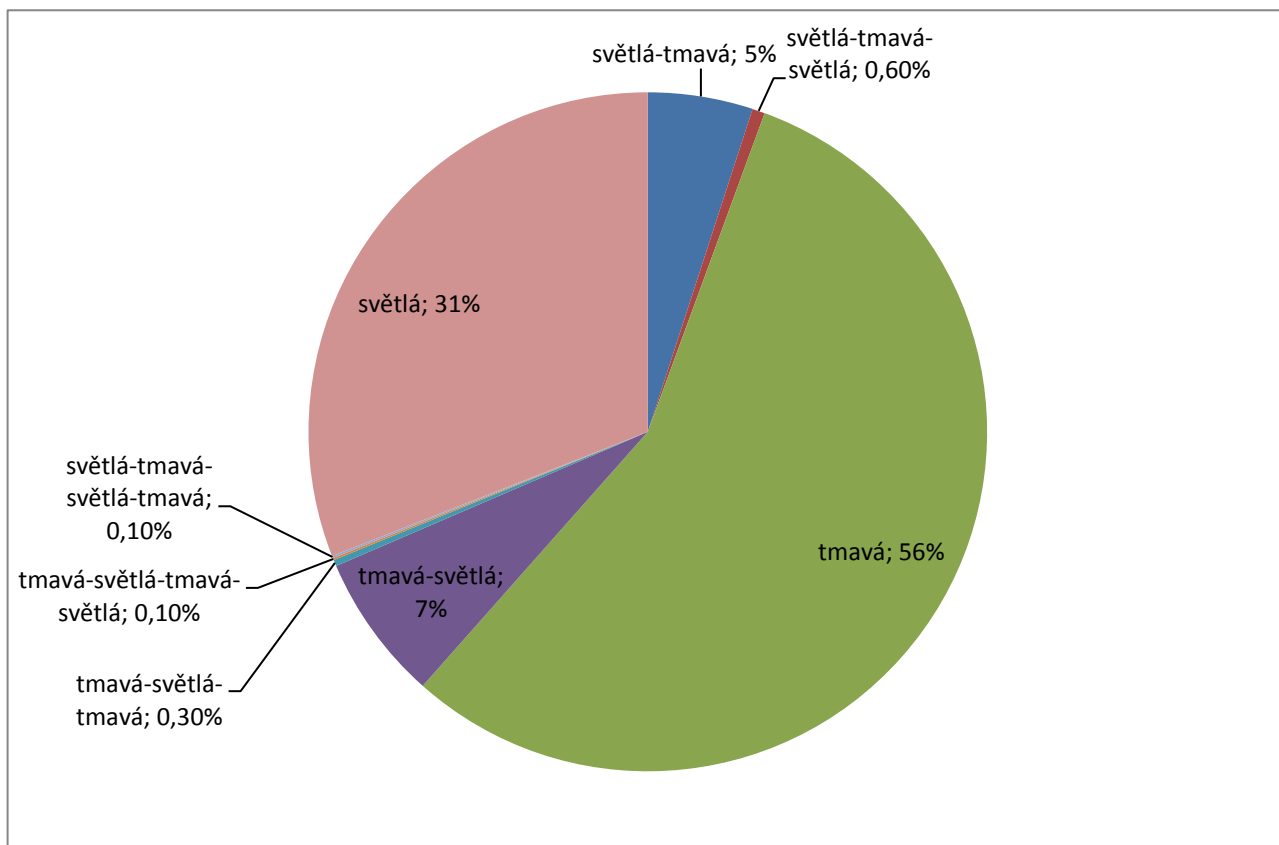
²¹ Jedná se o lokality Hranice na Moravě, Radotín, Rokytnice

Graf 4: Úprava povrchu vně

Graf 5: Úprava povrchu uvnitř

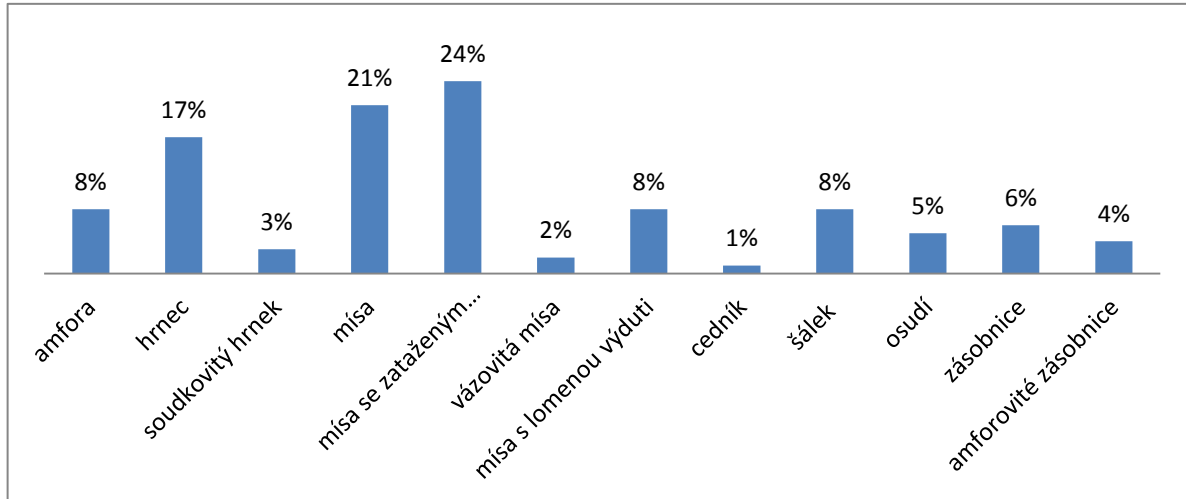

Graf 6: Procentuální zastoupení typu výpalu.

Tloušťka stěn u jednotlivých zlomků i u celých nádob se pohybuje od 0,1 mm až k 5 cm, obecně ale lze říci, že nejčastěji jsou zastoupeni jedinci s tloušťkou stěny od 0,4 mm po 0,6 mm.

9.1.5 Keramické třídy

Ačkoliv je mnou zkoumaný keramický soubor co do množství bohatý, je značně fragmentární, což ale u sídlištních souborů bývá obvyklé. Jak už bylo výše naznačeno, z celkového počtu je možno rekonstruovat 105 keramických tvarů (jejich rozložení viz Graf 7), z toho pět z nich představovalo celé nádoby.

Graf 7: Keramické třídy – procentuální zastoupení jedinců.

9.1.5.1 Amfory a osudí

Do této skupiny řadíme středně velké nádoby nazývané dvěma pojmy: osudí a amfory. Z typologického hlediska jde o jeden druh nádob, které ve vývojové variabilitě dosahují dvou odlišných tendencí. Nádoby širší než vyšší jsou nazývány osudími a nádoby vyšší než širší jsou nazývány amforami (Golec 2003, 32). Z chronologického hlediska jsou osudí, později amfory, velmi důležitými druhy nádob. Osudí a amfory ze stupně Ha C1 na křenovickém sídlišti postrádáme. Pro dataci těchto tvarů se přidržují výzdoby na nádobách. Celkově lze říci, že ve stupních následujících (Ha C2 – Ha D1) se na osudí aplikuje velké množství výzdobných prvků, které lze vysledovat i na mnou zkoumaném souboru. Jedná se o výzdobu v podobě rytí a důlkovanou výzdobu, rytí rastrem. V. Dohnal řadí keramický materiál, pocházející z dómského návrší v Olomouci, zdobený rastrem již do mladšího halštatského stupně a označuje ji za pokročilou výzdobnou techniku (Dohnal 2004). Vychází zde z Podborského práce, ale zároveň uvádí, že horákovská kultura už v mladším halštatském stupni s rastrovanou výzdobou nepočítá (Podborský 1970, 55). Naproti tomu podle schématu D. Kouteckého, vytvořeného pro chronologické zařazení jednotlivých keramických tvarů spolu s výzdobou k určitým stupňům, můžeme vysledovat, že zdobené hrdele nádob rastrem je příznačné ještě pro

období Ha C2. S přihlédnutím k této informaci můžeme stupni Ha C2 přiřadit jednu z amfor s rastrovou výzdobou hned pod okrajem (tab. 33:6). Rovněž ke stupni Ha C2 by se dala přiřadit dvě osudí z objektu 67 kvůli ostré profilaci a nízkému hrdlu (tab. 32:1;2). Na rozhraní stupňů Ha C2 a Ha D1 bychom mohli zařadit amforu z objektu 62 (tab. 22:6), která by se pro svou plynulou profilaci již mohla řadit k mladšímu stupni, nicméně udržuje si ještě starší ráz kvůli výzdobě horizontálních žlábků hned pod okrajem, které už by se ve stupni Ha D nemělo vyskytovat (Golec 2003, 33). Těžko určitelný je fragment amfory zdobený rytým trojúhelníkem a důlky, protože tato výzdoba se s menšími nuancemi objevuje jak ve stupni Ha C2, tak i v Ha D1. Podle nálezů z horákovského sídliště v Těšeticích „Vinohradech“ bychom ji spíše mohli přiřadit ke stupni Ha D1 (srovnej Golec 2003, 196, tab. 8). Unikátní výzdobu provrtáváním nese amfora z objektu 83 (foto 7). Zdobena je dále rytými liniemi, které jsou orámovány důlky, kterou můžeme považovat za signifikantní pro stupeň Ha D1, ačkoliv již výše zmíněné provrtávání se objevilo i na osudí (popřípadě hrncovité nádobě) na horákovském sídlišti Těšetice „Sutny“, jedná se o skrytý dvojitý provrt a pochází z objektu datovaného do Ha D2 (srovnej Golec 2003, 61). Do období Ha D1 můžeme zařadit rovněž osudí s výčnělkem v kombinaci s rytými liniemi s nízkým hrdlem a plynulou profilací (tab. 32:1). Pozornosti si zaslouží rovněž amfora menších rozměrů s nízkou posazenou výdutí, která je bohatě zdobena rytými liniemi a klikátkou v kombinaci s důlky, rovněž je zdobena rytými liniemi, které lemují vnější stranu dna a na vnitřní straně je zdoben okraj svazky rýh (tab. 22:4). Dle výzdoby bychom tuto mohli zařadit již do stupně Ha C2, nicméně podle plynulé profilace ji můžeme přiřadit i k Ha D1, vezmeme-li v úvahu, že by výzdoba rytou klikátkou v kombinaci s důlkem mohla přežívat. Nejvíce analogií, alespoň co se týká prostředí platěnických lokalit na Střední Moravě, bychom mohli nalézt k osudí, které je na přechodu hrdla a výdutí zdobeno horizontálními rytými liniemi přerušenými důlkem, od něhož se pak po celé výdutí rozbíhají ryté linie ve svazcích směřující ke dnu (tab. 46:1, srov. např. Vránová 2006, 123, obr. 7:8). Tento tvar osudí i typ výzdoby by pak odpovídal období mezi stupni Ha C2 – Ha D1 (Vokolek 1999, 6).

9.1.5.2 Mísy

Tato kategorie představuje nejpočetněji zastoupenou třídu rekonstruovatelných keramických nádob. Vyskytují se jednak prosté nezdobené, či pouze s potuhováním povrchu (tab. 24:1; 36:2; 39:1; 22:1; 33:1). Nebo nesou podobnou výzdobu jako mísy se zataženým okrajem (viz níže), a sice výzdobu vtuhaným pásem na vnějším okraji a

uvnitř vtuhovanými pásy, které tvoří geometrický motiv (tab. 27:4; 34:3; 41:9; 52:1), nebo na nich najdeme vhloubenou výzdobu, v tomto případě horizontální žlábků uvnitř (tab. 50:4).

9.1.5.2 Mísy se zataženým okrajem

Jedná se o nejrozšířenější typ misek na halštatských sídlištích. Zatažení okrajů u misek je jeden z nejméně výrazných jevů na halštatské keramice. Misky se zataženým okrajem nejsou sami o sobě chronologicky citlivým druhem keramiky, význam pro chronologii má především jejich výzdoba, kterou nejčastěji tvořilo vtuhování, jehož proměny jsou výrazným prvkem pro určení datace. Na materiálu z křenovického sídliště můžeme pozorovat, že výzdobu vtuhováním (tab. 41:9), což znamená, že je tuhá pasta nanášena na přirozený povrch nádoby v různých ornamentech, nahrazuje nebo zastupuje vlešťování, tj. vleštění ornamentu do předem předtuhovaného povrchu (tab. 41:7). V pěti případech zkoumaných mís se vyskytly pouze vtuhované pásy na vnějším okraji. Pro zařazení mísy k určitému stupni v chronologickém vývoji jsou však pro nás důležité mísy, které mají vtuhovanou či vlešťovanou výzdobu uvnitř. Ke stupni Ha C2 – Ha D1 můžeme dle vnitřní vlešťované výzdoby přiřadit dva exempláře (tab. 35:1; tab. 41:7) s motivy cípů, jež mají své analogie také na horákovském sídlišti v Těšeticích „Vinohradech“ (srovnej Golec 2003, tab. 10, 11). Vtuhovaná výzdoba pak byla zaznamenána na míse, kde měla podobu tenkých horizontálních proužků na vnitřní straně nádoby (29:4).

Dále se vyskytly typy mís se zataženým okrajem bez výzdoby (tab. 36:2, 29:7, 22:1). Přítomny jsou v souboru rovněž mísy se zataženým okrajem s rytou výzdobou nebo žlábkováním. Mísy s horizontálním žlábkováním na vnější straně (tab. 46:2,3), které má opět analogii v misce z Těšetic „Vinohrady“, zde pochází z objektu datovaného do období Ha C2 (Golec 2003, 198, tab. 10:2). Do stejného období můžeme také datovat mísu se zataženým hráněným okrajem, která byla pod okrajem zdobena skupinou doprava a doleva směřujících vertikálních žlábků kombinované s rytými liniemi, opět s analogií v Těšeticích „Vinohradech“ zde však zdobena i vevnitř (Golec 2003, 198, tab. 10:21). Další způsob zdobení žlábků můžeme vidět na míse (tab. 41:5), kde jsou umístěny na vnitřní straně. Pravděpodobně byly součástí daleko složitějšího výzdobného motivu, který však kvůli stavu zachovalosti tohoto fragmentu, nejsme schopni rekonstruovat.

Rytá výzdoba se na mísách se zataženým okrajem objevila ve třech případech, z nichž v jednom z nich se jedná o mísu se žlábků pod okrajem, o které byla řeč výše.

Dále je to výzdoba krátkými vertikálními rytými čárkami na maximální výduti (tab. 33:4), tato výzdoba však nepředstavuje opěrný bod pro dataci. Posledním exemplářem zdobeným rytou výzdobou je mísa s rytou násobnou klikatkou po celé ploše nádoby (tab. 51:6).

9.1.5.3 Mísy vázovité

Jedná se o druh mís vyčleněných J. Nekvasilem v katalogu k pohřebišti v Moravičanech (Nekvasil 1982). Jsou to mísy s vyšším hrdlem, plynulou esovitou profilací a různým zdobením výdutě, nejčastěji však šikmým žlábkováním a lze ji přiřadit ke stupni Ha C2 (tab. 51:5; Nekvasil 1982, tab. 64:11). Kromě žlábkování může nést i rytou výzdobu (tab. 43:5).

9.1.5.4 Mísy s lomenou výduti

Podle J. Nekvasila se jedná o tvar, který představuje přechod k mísám s lištou. Jde o mísy s prohnutým vykloněným hrdlem, které se lomí do klenutého spodku spíše jen s náznakem lišty. Analogie mají tyto mísy na pohřebišti v Moravičanech, dle kovových nálezů, které je provázely²², jsou datovány do období Ha D1 (Stegmann-Rajtár 1992, 123, Abb. 46:2;10;15). Co se týče jejich výzdoby, tak nejčastěji se vyskytlo žlábkování, a to jak uvnitř, složené do cípatého vzoru (tab. 41:1), tak i horizontální žlábkování vně (tab. 48:1,2; tab. 50:2,3). Dále se vyskytl exemplář se zdobením kulatými důlky na místě lomení výdutí (tab. 37:2). Posledním typem výzdoby objevující se na miskách s lomenou výduti je výzdoba rytá. Jedná se o ryté trojúhelníkovité linie (tab. 41:1), které se zároveň vyskytují v nejrůznějších variacích, například v kombinaci s nehtovými vrypy, které lemují celý obvod nádoby (tab. 41:3), nebo se jedná pouze o vrypy, vevnitř je však mísa zdobena šrafováním, či rytými liniemi (tab. 47:4; tab. 33:67).

9.1.5.3 Hrnce

Jedná se o užitkový typ nádob sloužící pravděpodobně ke kuchyňským účelům. Mají většinou soudkovitý tvar a prostý oble zakulacený okraj bez odsazení hrdla. Tento keramický druh si zachovává stejnou podobu po celé halštatské období, proto se k chronologickému určování nehodí. Charakteristickou výzdobou pro tento typ nádob je prstovaná plastická lišta pod okrajem (tab. 23:1; tab. 27:2; 37:1, 6; 40:3; 47:1) nebo lišta nezdobená (tab. 39:9; 40:3). Na dvou výrazně soudkovitých hrncích se objevila výzdoba

²² Konkrétně železná rombová pásová zápona z hrobu 1145

v podobě kulatých výčnělků, v jednom případě s důlkem uprostřed (tab. 45:1, foto 2) a v druhém případě s výčnělkem uprostřed předděleným (44:1). Dále se objevila vhloubená výzdoba v podobě prstovaných důlků (tab. 25:1) už bez lišty a výzdoba hranatými kolky (tab. 48:5). Za velmi složitou by se dala považovat výzdoba přesekávaného okraje a přesekávané lišty v kombinaci s dvojitým výčnělkem (tab. 46:4), kterou už bychom mohli řadit k období mladšímu (srovnej Golec 2003, 203, tab. 15:1). Krom tvarů zdobených se vyskytly také tvary bez výzdoby (tab. 38:7) nebo tuhované.

9.1.5.4 Šálky

Dají se typologicky rozdělit na jednodušší hrnkovité šálky, které mají ven vyklenutou střední část a nad okraj vytažené ucho (tab. 47:5). Vypadají často hodně robustně (Golec 2003, 39). Do mladšího až pozdního stupně platěnické kultury lze jednoznačně zařadit šálek s lomem, který se tvarem podobá miskám s lomenou výdutí. Můžeme předpokládat, že jim z předchozích období zůstala nad okraj převýšená ouška (tab. 36:6,7) Jde o výrazný a dobře rozpoznatelný typ, který se nevyskytuje ve starších nálezových celcích a je vázán výhradně na mladší a pozdní období platěnické kultury tedy stupně Ha D1 – Ha D2 (Nekvasil 1973, 270; Baarová 2007, 19, 26 obr. 7:8). Výzdoba je tvořena buď rytím v kombinaci s důlkem (tab. 48:6), nebo horizontálními žlábkami vně a žlábkami ve tvaru podkovy v kombinaci se žlábkami vertikálními uvnitř (tab. 50:5). Bohatě zdoben rytím vně a žlábkami a rytím uvnitř je jeden exemplář šálku s lomenou výdutí (tab. 53:1), s podobně bohatým zdobením vnitřku se však v platěnické kultuře setkáváme spíše u misek.

9.1.5.5 Zásobnice

Zásobnice jsou rozměrné nádoby a jsou největším druhem halšatské keramiky. V křenovickém souboru, který, jak už bylo výše zmíněno, je velice fragmentární, se podařilo rozpoznat především amforovité zásobnice především podle výrazně přehnutého okraje. Ke staršímu typu Ha C2 by mohla náležet zásobnice s výčnělkem na hrdle a šrafováním na počínající výduti (tab. 50:1). Amforovité zásobnice se žlábkami na hrdle, které jsou přerušeny dolíky, což je typická výzdoba pro amforovité zásobnice mladšího halšatského období Ha D1 (tab. 35:3; srovnej Nekvasil 1973, 45, obr. 2:15). V některých případech se však setkáváme pouze s nezdobenými typy (tab. 49:7). Kromě amforovitých zásobnic známe v halšatském období i zásobnice hrncovité. Ty v podstatě od hrnců rozeznáváme jen na základě větších rozměrů (tab. 43:7).

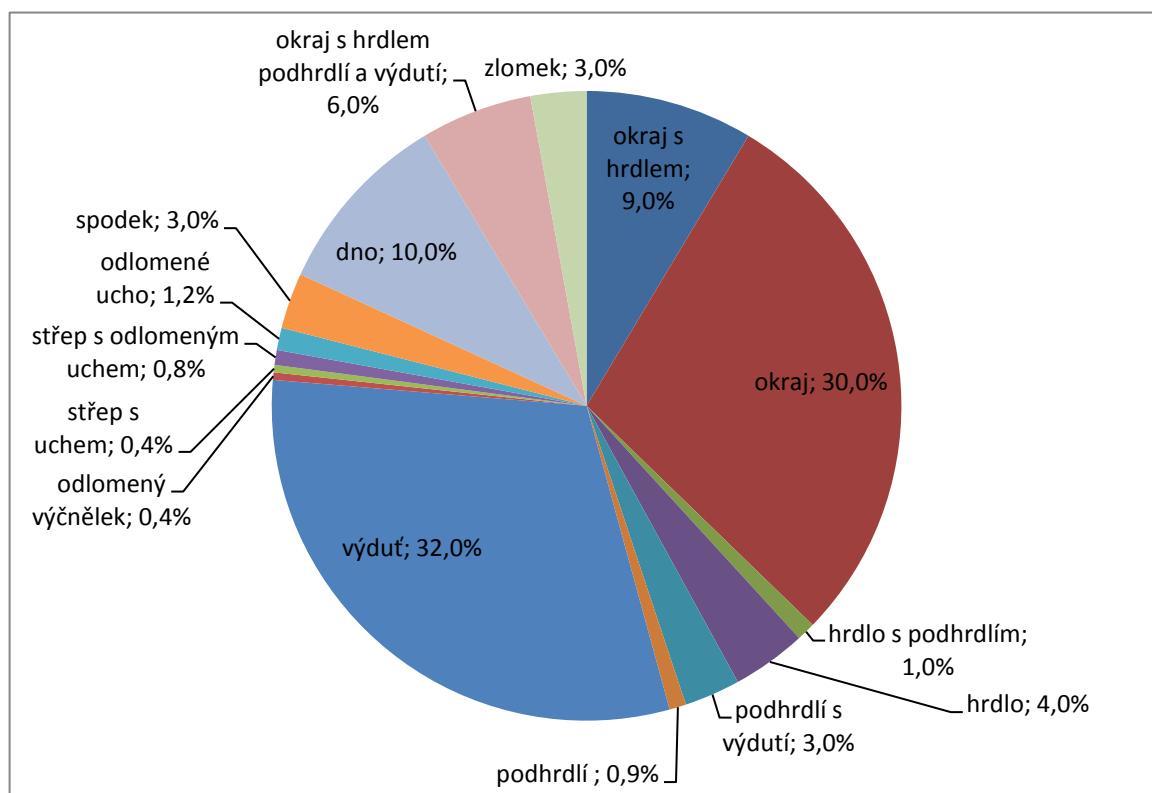
9.1.5.6 Cedník

V křenovickém souboru se vyskytl jeden fragment cedníku (foto 8). Jde o charakteristickou nádobu na halštatských sídlištích. Bohužel zde pro značnou fragmentárnost nebylo možno ani rekonstruovat její tvar.

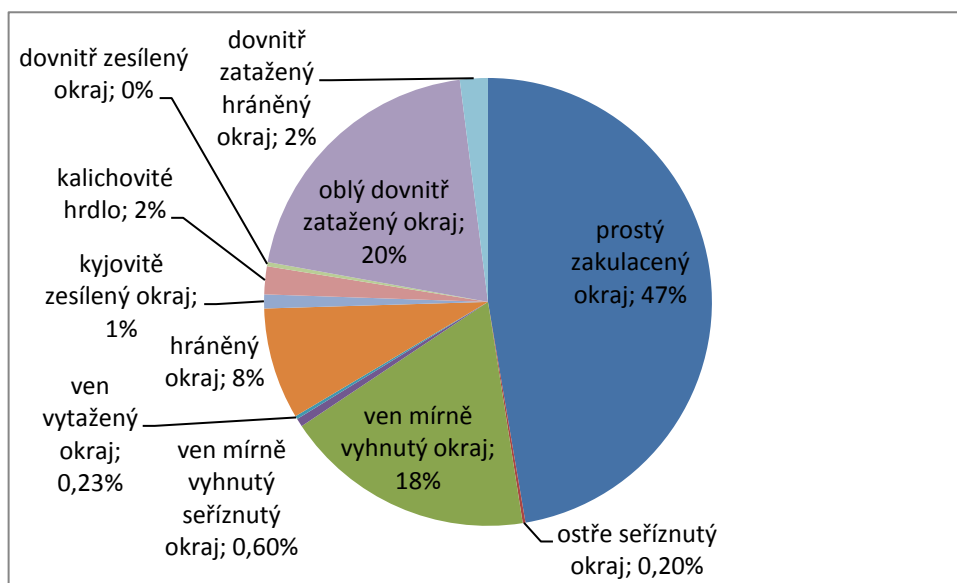
9.1.5.7 Neurčitelné keramické třídy

Zde budou stručně popsány fragmenty keramických nádob, zaměřím se především na okraje a dna. Procentuální zastoupení jednotlivých zlomků, můžeme vyčíst z následujícího grafu (viz graf 8). Co se týká tvaru okrajů a hrdel, nejvíce okrajů je prostě zakulacených (např. tab. 26:3; 29:3), druhé nejpočetnější jsou dovnitř zatažené oblé okraje, které jsou charakteristické především pro mísy (např. tab. 29:7; 22:1). Třetí nejpočetnější skupinou okrajů jsou ven mírně vyhnuté okraje, ty můžeme najít například na šálcích (tab. 48:6), vázovitých mísách či hrncovitých zásobnicích (tab. 43:5,7). Další tvary okrajů a jejich procentuální zastoupení můžeme vidět na grafu 9.

Co se týká dna nádob, tak ta mohou být buď rovná, nebo vklenutá, přičemž se můžeme domnívat, že vklenuté dno bylo určitým typem zdobení. Často se totiž můžeme setkat s tím, že vklenuté dno je do výzdoby zakomponováno a výzdoba je mu přizpůsobena (tab. 43:4; tab. 48:7; 22:4).

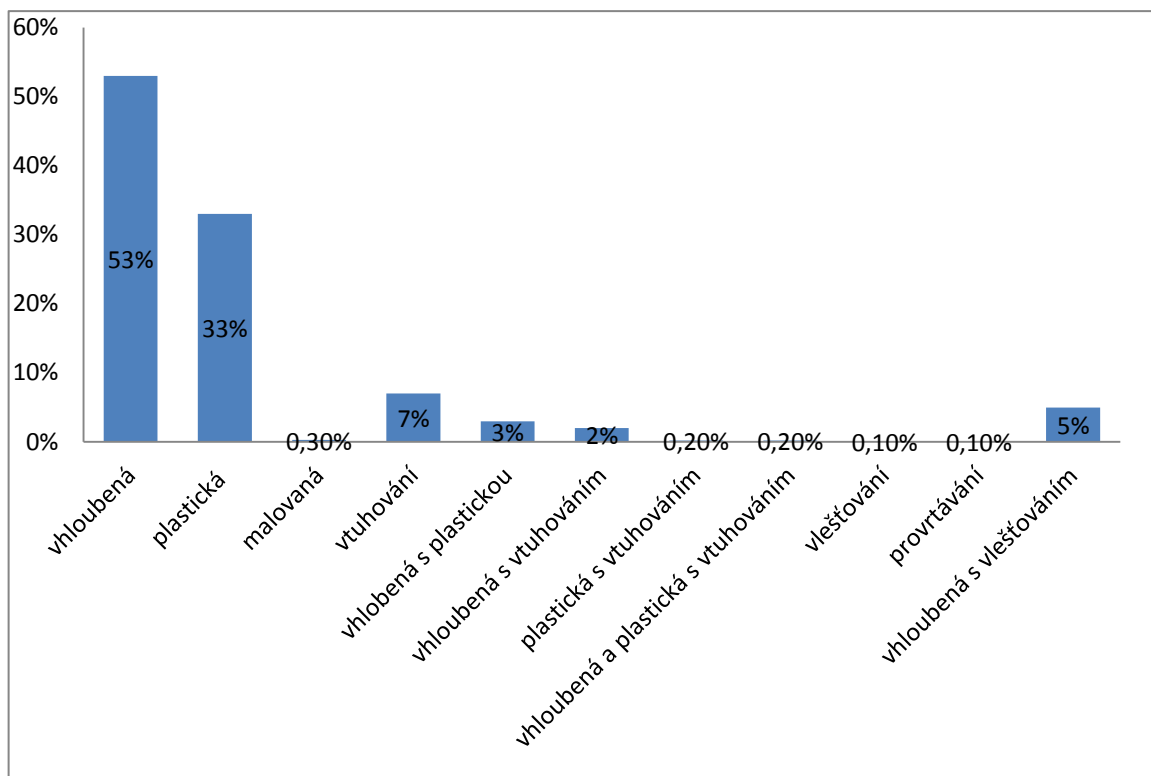
Graf 8: Procentuální zastoupení jednotlivých zlomků.

Graf 9: Procentuální zastoupení jednotlivých tvarů okraje.

9.1.6 Výzdoba keramických nádob a jejich zlomků

Zdobení se podařilo zachytit na 44% z celkového počtu zkoumaných jedinců. Dle grafu, který je níže (graf 10), si můžeme udělat představu o zastoupení jednotlivých výzdobných prvků.

Graf 10: Procentuální zastoupení jednotlivých typů výzdoby.

9.1.6.1 *Vhloubená výzdoba*

Vhloubenou výzdobu na většině zlomků i nádob představuje nejčastěji žlábkování. Vyskytují se nejčastěji na hrdlech či výdutích v několika případech i na dnech. Tam tvoří geometrické, nejčastěji trojúhelníkovité či cípaté motivy (tab. 45:2). Tato výzdoba však není chronologicky citlivá, neboť se objevuje již v mladší době bronzové. Dále jsou zde žlábků, které obtácejí vklenuté dno. Na hrdlech se nacházejí žlábků horizontální, v osmi případech v křenovickém souboru se vyskytly žlábků přerušené žlábkovaným kruhem, což je podle J. Nekvasila signifikantní prvek pro stupeň Ha D1 a zároveň typická výzdoba amforovitých zásobnic. Z křenovického souboru však můžeme přiřadit k amforovitým zásobnicím pouze dva kusy ze souboru (tab. 35:3), neboť zbytek byl pro toto přiřazení příliš fragmentární a nedaly se určit rozměry, které by byly pro amforovitou zásobnici charakteristické. Žlábků na výdutích jsou rozmanitých typů, většinou však vertikální, dolními konci směřují mírně doprava a mají mezi sebou rozestupy (tab. 36:4), nebo směřují doprava a nad nimi se nacházejí ještě žlábků horizontální (tab. 47:2), dále se mohou vyskytnout vertikální žlábků s rozestupy v jakýchsi skupinkách, v našem případě na vázovité misce (tab. 51:5). Na mísách s lomenou výdutí se vyskytují nejčastěji žlábků horizontální (např. tab. 46:2,3). Kromě pravidelně geometricky rozmístěných žlábků, můžeme vysledovat, že některé žlábků tvoří různé obrazce, například část kruhu s „nožičkou“, ve kterém můžeme vidět symbol slunce, tak oblíbený v celém halštatském období (tab. 47:3), nebo jen část kruhu (tab. 46:5), či žlábků uvnitř uspořádané do podkovy na vnitřní straně mísy (tab. 50:2) anebo v kombinaci s vertikálními žlábků uvnitř na šálku (tab. 50:5). Tyto typy žlábků jsou však pro přesnější datování nevhodné, protože se objevují po celé období Ha C2 – Ha D2.

Dalším typem vhloubené výzdoby je rytí. Rytí bylo prováděno buď jednoduchým způsobem nějakým zahroceným nástrojem, anebo vícehrotým nástrojem, po němž zůstávali velmi jemné linie v krátkých a přesných rozestupech od sebe tzv. rastr (tab. 33:6). Zde popíši jen samostatné rytí, jeho variace v kombinaci s jinými typy výzdoby, než je vhloubená, budou popsány níže. Nejhojnějším výzdobným prvkem jsou různé šrafované motivy, nejčastěji ve tvaru trojúhelníků (tab. 40:1), které se vyskytují po celé halštatské období (Golec 2003, 42), stejně tak se po celé halštatské období vyskytují tyto trojúhelníky v kombinaci s důlky a horizontálními rytými liniemi (tab. 41:4,8). Kombinace rytých linií provázených řadou důlků (tab. 41:6) je dle Nekvasila charakteristická pro období staršího halštatu, Ha C2 (Nekvasil 1973, 60). Důlky se však

objevují i v Ha D1, zde však již nelemují ryté linie, ale jsou uvnitř rozmístěné nepravidelně na rytých liniích a vně se nacházejí horizontální linie, které oddělují okraj mísy od laloků na okraji (tab. 51:4). Rytí se objevilo rovněž na dvou osudích, která svou profilací odpovídají stupni Ha C2, v prvním případě (tab. 32:1) se jedná o krátké šikmé ryté linie orientované konci vlevo s délkou po maximální výduť vně a postupně se zkracující šikmé konci doprava orientované linie uvnitř. Na druhém osudí podobného tvaru (tab. 32:2) jde o ryté krátké lomené linie nad sebou vně a uvnitř šikmé ryté linie vycházející z jedné rovné. Rytím jsou pak rovněž provedeny klikatky na podhrdlí (tab. 30:2) či mnohonásobné klikatky po celém povrchu stěpu (tab. 43:1), takovéto klikatky pak známe i ve větším provedení, kdy pokrývají celý povrch nádoby (tab. 51:6). Ryté klikatky se objevují v různých variacích, například na amfoře v kombinaci s rytými liniemi a důlky, kde je výzdoba pouze na vnější výduť vně, dále zde ryté linie obtáčejí vklenuté dno. Na vnitřní straně jsou pak svazky krátkých rytých linií pouze na okraji (tab. 22:4). Na mísách s lomenou výduť se objevují krátké ryté linie na maximální výduť v kombinaci s dlouhými rytými liniemi uvnitř uspořádanými do cípatých motivů (tab. 47:4). Další variací ryté výzdoby jsou vertikální linie na podhrdlí s nehtovými vrypy nad nimi, které se v ostrém úhlu zvedají k okraji ve dvou řadách (tab. 47:6). Typická je také kombinace žlábků s rytím, ta se vyskytla například na okraji mísy zdobené skupinou doprava a doleva směřujících vertikálních žlábků s rytými liniemi (datace viz výše). Nejbohatší rytou výzdobu můžeme zaznamenat na šálku s lomenou výduť. Je zdoben rytým krátkými šikmými liniemi na okraji, drobnými záseky (pravděpodobně nehtovými) na maximální výduť, od kterých vedou hrotem dolů zavěšené trojúhelníky vytvořené ze čtyř řad linií. Uvnitř šálku se nacházela bohatá rytá výzdoba cípů z rovných linií a dvojitou klikatkou vždy na jedné straně mezi nimi. Prostor mezi jednotlivými cípy byl vyplněn rytým symbolem svastiky. Vnitřní výzdobu završily ryté linie kolem vklenutého dna. Datace tohoto šálku by se mohla pohybovat na přelomu Ha C2 – Ha D1 (tab. 52:1).

K vhloubené výzdobě rovněž řadíme různé důlky, vrypy a vpichy. Důlky se nejčastěji objevují ve shlucích tvořících, pro halštatské období charakteristický motiv sluníček, buď samostatná, nebo v nejrůznějších obměnách, například se žlábků (tab. 41:2). Výzdobný prvek sluníček se objevuje po celé halštatské období a pro datování se proto nehodí. Pro výzdobu hrncovitých nádob jsou pak charakteristické důlky prstové (tab. 25:1), stejně jako sluníčka se však pro dataci nehodí. Malé důlky na maximální výduť se vyskytly na míse s lomenou výduť (tab. 37:2). Vrypy bývají nejčastěji nehtové a můžeme je najít v kombinaci s různými typy výzdoby, ačkoliv je spíše nahrazují krátké

ryté linie. Co se týká nejrůznějších typů vpichů, můžeme předpokládat, že byly vytvářeny, po povrchu kráčejícím hrotitým nástrojem či ozubeným kolečkem. Tvar vpichů může být různý od oválek (tab. 49:4) až po trojúhelníkovité (tab. 39:8) či obdélníkovité tvary (tab. 48:5; 42:6). Tento typ výzdoby se vyskytuje od stupně Ha C1 až po Ha D2 (Golec 2003, 98).

Pravděpodobně nejoblíbenějším typem ryté výzdoby v celém halštatském období byly ryté koncentrické kruhy, dvojnásobné někdy až trojnásobné. Tyto byly do povrchu předmětů vyrývány kroužením vícehrotým nástrojem. Vyskytují se na kostěných, kovových a také na keramických předmětech. Pro příklad jedné z nejrepresentativnějších keramických nádob s touto výzdobou uvedme amforu s přadlenami z maďarské Šoproně (Podborský 2006, 307, tab. 83:4). Z křenovického sídliště známe dva zástupce s touto výzdobou (tab. 52:2, foto 29). Takto zdobené předměty se vyskytují po celé halštatské období.

9.1.6.2 *Plastická výzdoba*

Plastická výzdoba je zastoupena nejrůznějšími typy plastických lišt a výčnělků. Tato se vyskytuje po celé halštatské období v podstatě bez výraznějších proměn, které by byly významné pro chronologii. U výčnělků můžeme rozlišit prosté výčnělky (tab. 29:1; 30:7), výčnělky výrazně kulaté či hrotité, nacházejí se na výdutí hrdlech či podhrdlích nádob. V křenovickém souboru jsou výčnělky členěné, zdobené či vícenásobné, například dvojitý hrotitý výčnělek (tab. 37:5; 30:6), charakteristické je rovněž prožlabení výčnělků či důlky v nich (tab. 36:5; 45:1,3), nebo jejich zvlnění (tab. 39:3). Plastické lišty jsou charakteristickým zdobením hrncovitých nádob a nacházejí se nejčastěji na začínající výduti. Nejhojněji zastoupeny byly prosté nezdobené plastické lišty (tab. 27:1,3; 40:2). Ozdobné prvky na plastických lištách představují buď prstové důlky (tab. 23:1; 37:1,6; 40:3), prsty promačkávaná lišta (tab. 28:4; 31:2,3), anebo zvlněná (tab. 43:3). Na lištách se rovněž vyskytují nejrůznější aplikace, například dvojitý výčnělek na nezdobené liště (tab. 42:5), přesekávání v podobě stojících trojúhelníků (tab. 46:6), nebo dvojitý výčnělek na přesekávané liště spolu s přesekáváním okraje (tab. 46:4), či výčnělek na zvlněné plastické liště (tab. 41:10).

9.1.6.3 *Malovaná výzdoba*

V křenovickém souboru jsme zaznamenali čtyři malované střepy. Pro oblast Střední Moravy je charakteristické malování středomoravského typu, což znamená, že

podklad tvoří bílá engoba a malování je provedeno černými liniemi či puntíky. Nebo podklad není nanesen a na přirozený povrch střepe či nádoby je nanesena pouze barva. Malba je vápenitá prováděná po výpalu, ojediněle před ním. Vyskytl se jedinec s bíločerveným podkladovým malováním, které od sebe bylo odděleno černou linií (foto 4). Dalším zástupcem je část výduti s oranžovočerveným podkladem a černým na mnoha místech však dohněda vybledlým malováním jak vně, tak i uvnitř. Vnější motiv tvoří geometrické tvary kruhu a symbol podobný ležícímu číslu tři, uvnitř se pak nachází část kruhu s „nožičkami“ a z čar složená osmicípá hvězda v kombinaci se symbolem z „trojek“ (foto 5). Černě malovaná výzdoba v podobě trojúhelníku kombinovaného s důlky na červeném podkladu se pak nachází také na okraji a výduti (foto 6). Posledním zástupcem malované výzdoby je část výduti s černým malováním na přirozeném povrchu nádoby (foto 18). Tyto kusy s malovanou výzdobou mají své blízké analogie na keramických artefaktech z hrobů v Blatci (Tajer 2006, 194) či v Němčicích nad Hanou (Dresler 2010). Podle V. Podborského je tato malba charakteristická pro typ Ib a připisuje jí jako výchozí oblast platěnické kultury, což poté rozvíjí M. Golec jako středomoravský typ malování (Podborský 1963; Golec 2003, 93).

9.1.6.4 Vtuhovaná výzdoba

O principu a provedení vtuhované výzdoby už byla řeč výše, stejně tak jaké typy se na křenovickém sídlišti vyskytly, níže pak budou popsány její kombinace s ostatními typy.

9.1.6.5 Vlešťování

Vlešťování se provádělo do předem předtuhovaného povrchu, ale v podstatě šlo o stejné motivy, jaké se uplatňovaly při zdobení vtuhováním. Samotné vlešťování se nacházelo především na mísách, kde tvořilo různé cípaté motivy (tab. 35:1), nebo rovnoběžné lomené pásy nad sebou uvnitř a pás na okraji (tab. 52:1), nebo cípy vycházely z jednoho místa a byly aplikovány jak vně, tak i uvnitř (tab. 23:2), či byly poskládány do trojúhelníkovitého vzoru uvnitř opět s pásem na okraji vně (41:7).

9.1.6.6 Provrtávání

Jedná se o zvláštní typ výzdoby, který se objevil pouze na jednom exempláři z celého souboru, a sice na amfoře, ta je mimo jiné zdobena důlky v podobě sluníček, jejichž středy jsou provrtávané (datace a srovnání viz výše).

9.1.6.7 Kombinace výzdob

9.1.6.7.1 Vhloubená a plastická

Nejčastějším typem kombinace je kombinace žlábků či rytých linií a výčnělků, například horizontální žlábků pod hrdlem přerušeny výčnělkem, od něhož vedou žlábků do stran. Nebo dutý výčnělek, který je pokryt žlábků u něj jsou důlky ve tvaru sluníčka a ryté linie lemované důlky (tab. 49:2). Podobným typem této výzdoby je řada rytých horizontálních linií, přerušovaných sluníčkem pod nimi je výčnělek lemovaný řadou linií ve tvaru obrácené podkovy (tab. 29:6). Sluníčka z důlků někdy nahrazují kulaté výčnělky lemované důlky (tab. 37:4). Žlábků bývají i na výčnělku odkud potom pokračují směrem po výduti nádoby (tab. 47:7). Složitá výzdoba, jež tvoří výčnělek se žlábkem okolo spolu se šrafovanými trojúhelníky, lemované žlábků a důlky, kterou bývají pokryty především výduti nádob, by se na základě podobných střepů ze sídliště v Lukavicích (Nekvasil 1973, obr. 2:27) dala datovat do období staršího halštatského stupně Ha C2 (tab. 25:2; 50:1). Další, již méně náročnou kombinací, je několikanásobný výčnělek v kombinaci s prstovými důlky (tab. 43:6), nebo výčnělek, kde se důlky či vpichy nacházejí přímo na něm (tab. 49:5). Zajímavé je střídání žlábků s podlouhlými výčnělky (44:2).

9.1.6.7.2 Vhloubená a vtuhování

Tato výzdoba se vyskytla pouze v jednom případě, a sice jako tuhovaný pás na okraji v kombinaci s prstovými důlky. Prstování je typickou výzdobou pro hrncovité nádoby, na druhou stranu dochovaný exemplář představoval pouze část okraje, proto se lze jen dohadovat o tom, k jaké nádobě jej zařadit. Stejně tak je problematická výzdoba, která je chronologicky necitlivá a celá halštatské období zůstává prakticky beze změn.

9.1.6.7.3 Plastická a vtuhování

Tato kombinace se vyskytla ve dvou případech, v prvním se jedná o spojení plastické prstované lišty a od ní vedou vtuhované pásy (tab. 42:3). Nebo výčnělek s vtuhováním (foto 24).

9.1.6.7.4 Vhloubená a vlešťování

Vyskytuje se především na vnitřní straně nádob či střepů. Na střepu mísy s lomenou výduti se vyskytly žlábků, respektive jejich horní část naznačující cípatý motiv s vlešťovaným pruhem (tab. 41:1), dále na dně šálku s lomenou výduti s krátkými rytými liniemi s důlky vně a žlábků s vlešťovanými plochami (tab. 48:6). Objevuje se často v kombinaci s důlky na vnitřní straně, například v podobě šrafovaných trojúhelníků, které

důlky lemují (tab. 33:5), nebo využívají vklenutého dna, které lemují ryté linie, mezi nimi jsou důlky a ode dna vycházejí vlešřované pásy v kombinaci se šrafováním (tab. 43:4), či jenom vlešřované pásy s důlky od linií kolem dna (tab. 48:7).

9.2 Jiné keramické artefakty

9.2.1 Přesleny

Přesleny jsou charakteristickou skupinou předmětů, která se nalézají jak na sídlištích, tak i na pohřebištích (často v bohatých ženských hrobech, jako jsou například v Modřicích u Brna, Kos 2004, také v žárových hrobech z Moravičan, Nekvasil 1982, tab. 13:14; tab. 14:5). Mohou být jednak ukazatelem určité specializace a řemesla, jednak symbolem nově se rodícího, nebo nově zrozeného kultu, ve Starověkém Řecku spojeném například s Athénou. O této činnosti nás spravuje kromě přímých nálezů tkalcovských pomůcek, také tzv. situlové umění či prostá výzdoba na keramických nádobách. Z křenovického sídliště máme k dispozici devět přeslenů. Nejčastěji se vyskytl přeslen jehlanovitého tvaru s potuhováním povrchu, někdy s rytou výzdobou (foto 17). V jednom případě se vyskytl přeslen kulatého tvaru s prstovým promačkáváním (foto 10).

9.2.2 Závaží

U tohoto typu artefaktu máme v nalezeném souboru pouze jednoho zástupce z objektu 114 (foto 15). Druhé závaží ze souboru bylo vyrobeno z mazanice (foto 14). Jde o závaží jehlanovitá, která byla zavěšována na konce nití osnovy u horizontálního tkalcovského stavu. Analogii k závaží vyrobenému z mazanice můžeme najít na sídlišti v Mohelnici (Nekvasil 1973, 76). Závaží keramická se vyskytují hojně na většině doposud známých halštatských sídlištích.

9.2.3 Štěrchátka a plastiky

Hliněná štěrchátka jsou běžným předmětem provázející jak dobu bronzovou, tak i halštatskou. Z křenovického sídliště pochází dvě štěrchátka, obě hruškovitého tvaru s hrotitými výběžky na temeni (foto 9). V. Podborský takto „jednoduše“ vypadající štěrchátka označuje za dětské hračky, neboť „těžko lze těmto primitivním tvarům připsat kultovní význam“ (Podborský 1970, 97). Tato interpretace však není zcela uspokojivá. Kromě kultovní funkce mohla snad tato štěrchátka sloužit jako rytmické hudební nástroje. V halštatském období dle vyobrazení na nádobách již předpokládáme existenci trubek a píšťal z dechových nástrojů, či lyr z nástrojů strunných, čili se můžeme domnívat, že hru

na tyto nástroje mohla štěrchátka doprovázet. Podobná prostá štěrchátka známe z Miroslavi (Podborský 1970, 98), nebo také z hrobů v

Ze souboru keramických předmětů nalezených na lokalitě Křenovice 2 „Vinice“ pochází také plastika, respektive její zlomek (tab. 22:5). Připomíná kousek hlavy s prstovými důlky, které asi měly představovat oči. Jeví se spíše jako antropomorfní, ale soudě podle oblíby v plastikách zoomorfních v době halštatské, můžeme počítat i s touto možností, neboť jen těžko soudit jak vypadalo tělíčko této figurky.

9.2.4 Keramická podložka

Fragment keramické podložky²³(foto 12) pravděpodobně kruhového tvaru pochází z objektu 49. Interpretace využití těchto předmětů se různí. V podstatě můžeme říct, že jejich funkce je závislá na jejich velikosti. Jsou-li tyto předměty větší, mohly sloužit jako podložky pod nádoby, pakliže jsou menších rozměrů, je zde přijímána interpretace, že sloužily jako závaží k rybářským sítím (Fridrich 1956). Keramické podložky bývají často se vyskytujícím předmětem na sídlišťích od pozdní doby bronzové, analogie známe například z Lukavic či Mohelnice (Nekvasil 1973, 76).

9.3 Kamenné artefakty²⁴

9.3.1 Štípaná industrie

K této skupině artefaktů můžeme přiřadit pouze dva úštěpy, v prvním případě ze silicitu glacienních sedimentů (dále jen SGS), ve druhém z rohovce typu Troubky – Zdislavice. Kromě těchto dvou nálezů bylo v souboru zaznamenáno i jádro. Využití SGS může ukazovat na kontakt s prostředím Oderské brány.

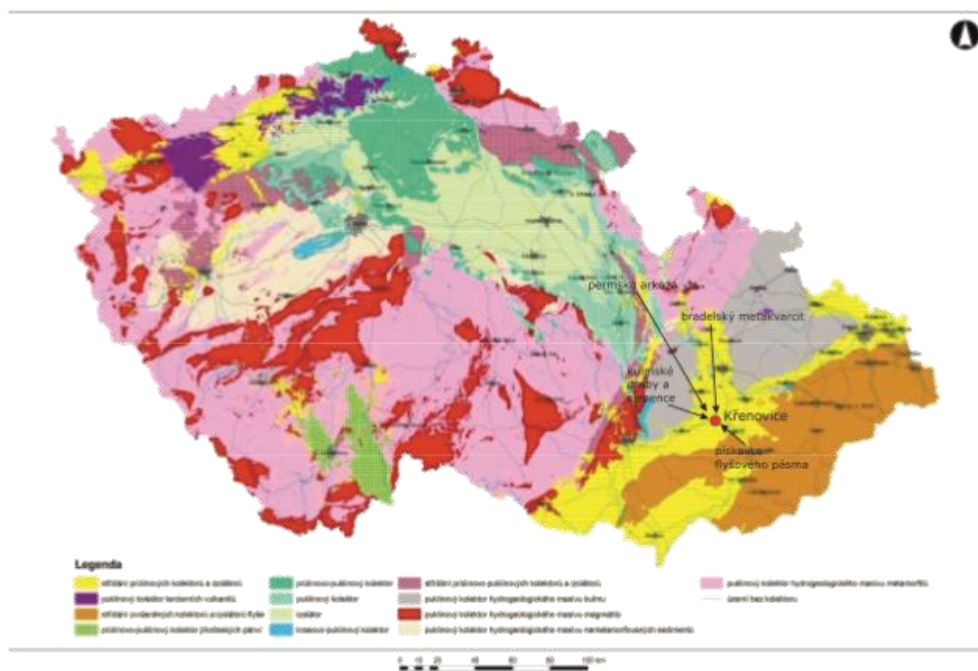
9.3.2 Broušená industrie

Soubor poskytl kolekci 53 artefaktů. Převládají zde nejrůznější podložky, někdy se stopami zářezů. Dalším hojně se vyskytujícím artefaktem jsou zrnotěrky, zhotovené většinou z kulmských slepenců, jejichž nejbližší výchozy se nacházejí v sousedství Otaslavic (což je asi 17 km od lokality), využití této suroviny známe i z dalších lokalit např. Pravčice 2 (Moník 2011). Protipól k zrnotěrkám tvoří tříky, které sloužily k drcení rostlinných tkání, k těm by mohlo být zařazeno i drtidlo. Důležitým artefaktem je zlomek

²³ V. Podborský nazývá tento předmět keramickým kruhem (Podborský 1970, 100).

²⁴ Surovinové a typologické určení provedl Mgr. Martin Moník, Katedra geologie, Přírodovědecká fakulta Univerzity Palackého v Olomouci.

kadlubu z vápenitého pískovce, který může být dokladem místní výroby artefaktů pravděpodobně jehlic (foto 23). Jeho fragmentárnost nám však nedovoluje určit, o jaký typ jehlic se jednalo. Nálezy kadlubů jsou velmi vzácné. Z celé Moravy jich známe pouze několik, a sice z hradisek v Křepicích, Brně-Obřanech nebo Jaroměřic (Podborský 1972, 15). Dále se vyskytly dvě sekerky, jeden celý kus z chlorotické břidlice s možným původem ve vrbenské skupině silezika, u níž však nelze vyloučit sekundární původ v říčních štěrcích. Druhá sekerka byla vyrobena z kulmské droby a dochovala se pouze jako zlomek. Posledním typem artefaktů jsou brusné kameny, které se však nedají považovat za typické nástroje pro broušenou industrii, neboť byly vyrobeny z drolivých pískovců, používané sice k obrušování jiných nástrojů, ale jejich funkce byla spíše pasivní. Co se týká surovinového složení souboru, tak převládají nástroje z různých druhů pískovců z výchozů nejbližší u Kroměříže, ale také z říčních štěrků. U většiny surovin pro výrobu kamenné industrie na lokalitě Křenovice 2 „Vinice“ obecně, můžeme říci, že sem nemusely být dopraveny importem, ale že se může jednat o suroviny přemístěné sekundárně říčním tokem. Jedná se například o již zmíněné pískovce či chlorotickou břidlici, či o metagranit, z něhož jsou zde vyrobeny dvě zrnitěrky, s původem snad u Rohle u Zábřeha, a arkózy, která mohla být splavena z Boskovické brázdy. Přinejmenším 37% surovin bylo přepáleno, je však problematické toto jednoznačně přikládat požáru sídliště, neboť z dalších materiálů byl přepálen jen jeden zlomek keramické nádoby a mazanice.

Obr. 7: Směry hlavních importů broušené industrie a ostatní kamenné industrie na lokalitu Křenovice 2 „Vinice“ (mapa převzata z ČGS 2014; Moník 2014).

9.4 Bronzové artefakty

Nálezový soubor poskytl čtyři bronzové předměty. Dva z nich jsou však pouze fragmenty jehlice (tab. 54:3) a spony (tab. 54:1) a proto z nich nelze nic bližšího vyčíst. Dále byl v souboru přítomen náramek s kuličkovými konci (tab. 54:2), který je běžným bronzovým předmětem v halštatských nálezových souborech. Častěji se však vyskytuje v hrobech, známe jej například z Pustiměře (Baarová 2007, 32, obr. 13:3), nebo z Moravičan (Stegmann-Rajtár, 1992, 125, Abb. 46:7). Nejstarší náramky tohoto typu se objevují ve stupni Ha C2 a prakticky bez typologických proměn zůstávají až do LT A, proto se nehodí k dataci. Stejným případem je bronzová spirálka (tab. 54:4), která se však častěji vyskytuje na pohřebištích (Koutecký 2003).

9.5 Železné artefakty

Kromě nálezu železného drátku a železné tyčinky (tab. 54:5), které těžko můžeme přesněji zařadit, stojí za zmínku srp (tab. 54:7) a zlomek nože (tab. 54:6). Železné srpy jsou na platěnických lokalitách vzácné, jejich výskyt se předpokládá od stupně Ha D až po LT A. Jde o srpy se vzhůru vyhnutou spodní částí. Výjimku tvoří patrně nejstarší srp s vyhnutou spodní částí z lokality Podivice „Na valech“, který je datován již do období Ha C1, další exempláře srpů nalezené na Moravě pocházejí z Býčí skály (Fojtík – Golec,

78, obr. 2:13), z Čech se železný srp objevil například na lokalitě Zlivice (okr. Písek), zde je datován do období Ha D (Venclová 2008, 33, obr. 3:6). Ze železného nože se zachoval pouze zlomek., tudíž jeho tvar je hůře rekonstruovatelný. Nicméně můžeme podotknout, že nože se objevují především v platěnických hrobech, většinou v těch, jež mají kamenný plášť či kamennou konstrukci (Dolní Újezd, Seloutky, Měrovice nad Hanou), avšak objevují se i na sídlištích, nejstarší, ze stupně Ha C1, na sídlišti v Podivicích (Fojtík – Golec 2007), nebo Lošticích (Nekvasil 1961, 312).

9.6 Kostěná a parohová industrie

Kost a paroh jsou suroviny v halštatském období hojně využívané. Badatelé se shodují, že tato obliba tkví především v surovinové krizi a že kost a paroh sloužily jako zástupný materiál za suroviny, jichž nebyl dostatek. Parohové a kostěné předměty se však nehodí pro přesnější datování, neboť materiál v tomto případě neposkytoval možnost stálého zdokonalování a tudíž typologického vývoje jednotlivých předmětů (Podborský 1972, 16). Z inventáře typického pro halštatská sídliště stojí za zmínku z křenovického souboru především zlomek velmi dobře ohlazeného parohu zdobený dvojnásobnými kruhy soustředěnými kolem středového bodu (tab. 55:4, foto 8). Takovoto předměty bývají nejčastěji interpretovány jako střenky nožů či mečů. Takováto výzdoba se objevuje i na jiných kostěných předmětech, zároveň i na předmětech keramických či kovových (Podborský 1972, 12). Pro analogie k tomuto předmětu nemusíme chodit daleko, kruhy zdobenou střenku známe z křenovického hradiska a stejným způsobem je zdoben kostěný koník, který mohl sloužit také jako rukojeť nožíku, pocházející z křenovické trati „Koráb“. Takto umělecky vyvedený předmět je na střední Moravě zatím bez analogií, ačkoliv kostěné/parohové sošky známe, například z Olomouce-Nemilan sošku lvíčka/pantera, který je datován již do období Ha D2 a jeho vzhled nese známky uměleckého projevu vekerzugské kultury (Vránová 2013, 29). Ten má však expresivnější výraz a jeho umělecké ztvárnění se od ztvárnění koníka z „Korábu“ odlišuje.

Dále jsou v souboru zastoupena dvě šídla (tab. 55:1, 3), typicky vyrobena tak, že kloubní výběžek v týlní části nástroje mohl sloužit jako rukojeť. Dále se v souboru vyskytl nástroj s dlátovitým ohlazeným koncem, s velkou pravděpodobností mohl sloužit k vyhlazování povrchu keramických předmětů, či k roztírání např. tuhové pasty po jejich povrchu (tab. 55:2, foto 16). Posledním zástupcem předmětů vyrobených z kosti je vyhlazená kostěná destička, na níž však nebyly žádné jiné stopy zásahu (foto 13).

9.7 Mazanice

Zkoumaný soubor poskytl velké množství mazanice, nicméně jde především o malé kusy bez výraznějších otisků po prutech či trámech. V jednom případě se objevila mazanice přepálená (foto 20).

9.8 Struska

Na lokalitě Křenovice 2 „Vinice“ se v osmi objektech objevily drobné fragmenty strusky, v objektu 83 se pak struska vyskytla společně s železnou tyčinkou, která však není spolehlivým ukazatelem chronologickým ani nemůžeme, bez její bližší analýzy, předpokládat souvislost se struskou. Samotná struska byla podrobena mikropetrografickému rozboru. Ten prokázal, že se jedná o strusku kovářskou. Některé kousky strusek obsahovaly nálepy hliněných výmazů spodních částí výhni. Na základě těchto informací můžeme předpokládat kovářskou výrobu železných předmětů přímo na lokalitě. Zajímavá je fragmentárnost strusky, většinou se tyto pozůstatky kovářských aktivit, na sídlištích na pravěkých až středověkých, zachovávají ve větších fragmentech, proto zde můžeme předpokládat její záměrné rozlamování (Hložek 2014). Nálezy strusky jsou velmi významné, dokládají řemeslnickou činnost na námi zkoumané lokalitě, zároveň je třeba uvést, že na lokalitách platěnické kultury se struska nevyskytuje příliš často. V tomto případě se ale vyskytuje i na křenovickém hradisku, z dalších lokalit uveďme pro příklad již výše zmíněnou lokalitu Podivice, nebo Králová (okr. Olomouc, Pleiner 2000).

Pro badatele zabývající se halštatským obdobím je železo a výroba železných předmětů zásadním fenoménem. Jde o počátek využívání nové suroviny a otázkou je, jak výrazně se tato změna projevila ve fungování společnosti.

10 Sídlištní aglomerace výšinného sídliště Křenovice

Jak již bylo naznačeno výše, jednotlivé trati „Hradisko, Koráb a Vinice“ spolu souvisejí a vytvářejí společný sídelní areál (archeologická lokalita). Doposud známe v platěnické kultuře jen samostatné sídliště nebo hradiska. V tomto případě jde ale o nový typ lokality, pro kterou zavádím termín aglomerace, tj. spojení opevněného hradiska a přilehlého sídliště (dvě trati), které lépe odráží celkovou povahu lokality.

Jak již bylo výše zmíněno Křenovice 2 „Vinice“ jsou pro svou polohu v oblasti platěnické kultury unikátní lokalitou, neboť spolu s tratí „Koráb“ leží v těsné blízkosti křenovického „Hradiska“. Ve vyvozování určitých závěrů vyplývajících z této

skutečnosti, jsme však ochuzeni o velké množství podstatných informací, protože terénní archeologický výzkum proběhl pouze v poloze „Vinice“. Na lokalitě „Koráb“ nikdy neproběhl plošný archeologický výzkum a prameny mají v porovnání s polohou „Vinice“ velmi rozdílnou vypovídací hodnotu. Známe odtud hlavně keramické nádoby a střepy, které pocházejí ještě z Teličkovy sbírky²⁵. Z „Hradiska“ máme také jen nálezy z povrchových průzkumů a detektorové prospekce. Nevíme tedy nic o jeho vnitřní zástavbě.

Naproti těmto skutečnostem však máme před sebou široký okruh, který byl osídlen obyvateli v době halštatské. Hradisko se nachází na sprašové ostrožně a od lokality Vinice je odděleno potokem Syrovátka. Poloha „Koráb“ je umístěna na stejné straně jako lokalita Hradisko. Během terénního výzkumu byla v jižní části svahu zachycena patrná pravidelná stopa, která by mohla být pozůstatkem pravěké cesty vedoucí k potoku a pak dále k hradisku. V sondách přes tuto tzv. cestu však nebyl nalezen žádný artefakt a na profilech sond byla tato stopa prakticky neznatelná.

O společnosti platěnické kultury nevíme mnoho, zejména o organizaci výroby na běžném sídlišti. Základním vstupem do diskuze je předpoklad, že lidé si naprostou většinu předmětů vyráběli sami. Mezi ně patří hlavně keramika. Ta nám kupříkladu pomáhá porovnat všechny tři polohy z hlediska časového. Na keramických nálezech ze všech tří lokalit pozorujeme shodné výzdobné prvky a tvary, můžeme tedy předpokládat, že byly vyrobeny v relativně stejném čase (foto 25 – 28). Dalším průvodním jevem ze všech tří lokalit jsou kostěné předměty zdobené soustřednými kruhy. Z „Hradiska“ se jedná o střenku nože, z „Vinic“ je to zlomek snad také ze střenky (foto 8) a z lokality „Koráb“ máme unikátní kostěný předmět; střenku ve tvaru koňské hlavičky (foto 22).

Kdybychom měli hovořit o vzájemném vztahu hradiska k oběma tratím, předpokládali bychom, na základě dosavadního poznání o halštatských hradiscích, že hradisko bylo jakési centrum této aglomerace, jež využívalo okolních tratí jako svého hospodářského zázemí. Jako příklad uvádím doklad výroby železa – kovářskou strusku z lokality „Vinice“. Nicméně podobné strusky známe i z polohy „Hradisko“, ale nemůžeme je bezpečně přisoudit halštatům. Opravdové rozdíly a shody obou tratí nelze bezpečně stanovit. Nemůžeme oběma tratím přiřadit na základě rozdílů odlišné funkce. Můžeme sice předpokládat zásobování hradiska z „Vinic“ železnými předměty, ale tento koncept nutně vyvolává potřebu hledat na „Hradisku“ cílové spotřebitele – elitu (vůdce

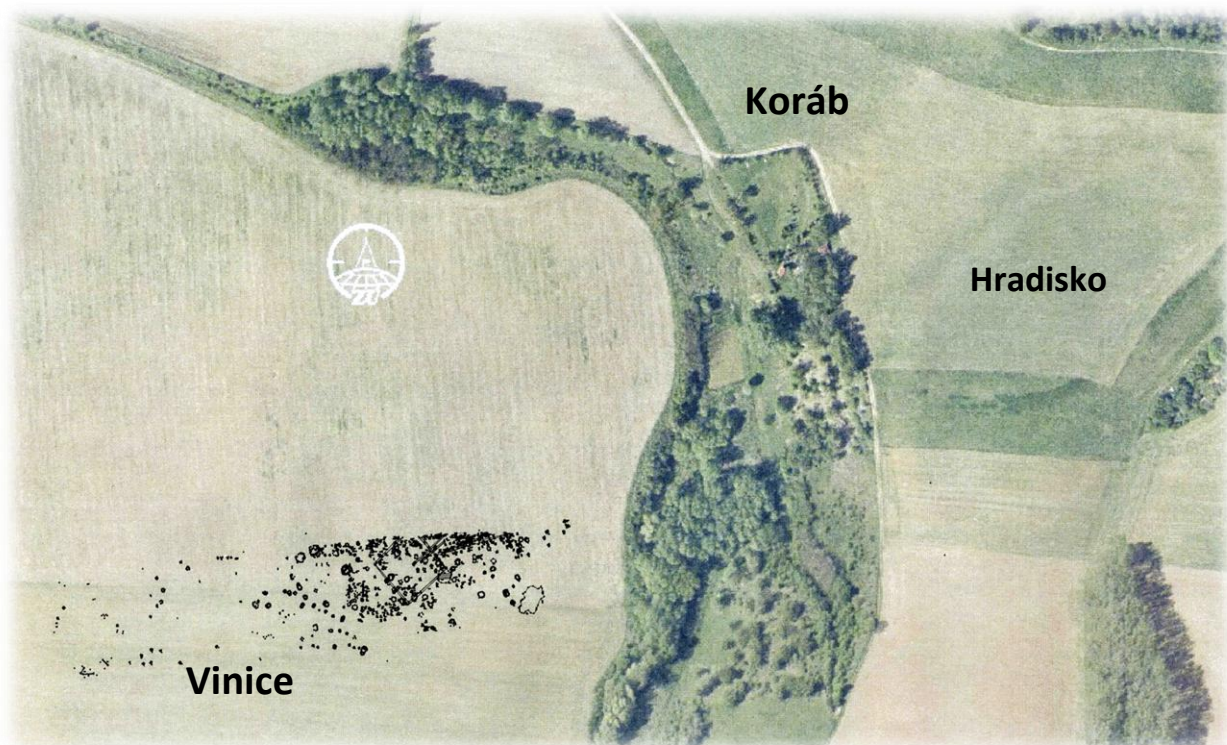
²⁵ Jsou uloženy v Muzeu Komenského v Přerově.

sídelní aglomerace). Zde jsme v rovině hypotetické, ale je dobré o tomto konceptu uvažovat. Zároveň ale nevíme, zdali kovářství nemůže existovat přímo na „Hradisku“ – blíže hypotetické elity. Uvědomuji si, že zde jde o významné poznatky o společnosti halštatu na střední Moravě, ale to si nutně zasluhuje další teoretické bádání. Obdobně můžeme na obou polohách nalézt i další doklady řemesel, jako přesleny – doklady textilnictví.

Další možností k bádání v problematice hradisek v halštatském období jsou pokusy o rekonstrukci sociální struktury na nich. Předpokládá se, že hradiska byla využívána vyšší společenskou vrstvou. Chceme-li ji identifikovat, opíráme se o tyto skutečnosti; již v průběhu doby bronzové se vyskytují bohatě vybavené hroby s bojovníckými atributy – základní společenské dělení, které odvozujeme z pramenů, jsou tedy právě hroby. Vykazují všeobecné nadregionální rysy (halštatizace) směřující k monumentalitě hrobové architektury, bohaté výbavě a pohřebním zvyklostem.

Soudobá archeologie se kromě srovnávání s ostatními archeologickými situacemi podobného charakteru, se zabývá také možností využít písemných a obrazových pramenů Středomoří, jako jsou například homérské eposy a situlové umění (Bouzek 2002, Kolář 2002, 308). Za symboly moci v archeologickém materiálu se považují luxusní a prestižní předměty, mnohdy i importované, které se nachází především v hrobech, v menší míře také na sídlištích. Pro případ křenovického hradiska nás z těchto předmětů budou zajímat součásti koňského postroje, výzbroj, šperky a picí servisy. Právě ty nás k existenci elity odkazují. Pro tyto tři skupiny máme z hradiska své zástupce. Z detektorových průzkumů pochází část železného udidla, sekerka s raménky a nože, zlomek zdobeného bronzového kruhu. V práci J. Nekvasila jsou pak uvedeny nálezy jehlice s číškovitou hlavicí a labutím krčkem, typičtější spíše pro období Ha C (Podborský 1972, 9) a dvě člunkovité (lod'kovité) spony s protaženou patkou ukončenou vroubkovanou hlavičkou (Nekvasil 1962, 147). V. Podborský tyto spony určuje jako velmi mladé typy těchto spon, pro dataci velmi významnou je pak kolínkovitá spona s oboustranným protažením péra a prodlouženou, na konci profilovanou patkou z křenovického hradiska (foto 21). Stejný typ spony se vyskytl také na hradisku v Jaroměřicích (Podborský 1974, 426, Taf XII: 4), které náleží horákovské kutuře. V. Podborský na tomto typu spon dokládá vzájemný kontakt platěnické a horákovské kultury. Výskyt těchto spon je kladen obecně do Ha D – LT A, podle pohřebiště v Hallstadtu, kde se objevují spolu s podkovovitými dýkami (Podborský 1972, 8, obr. 40:3 - 4). Z Kniesových zpráv pak můžeme vzít v potaz ještě nález dvou bronzových náramků, které jsou však dnes ztraceny. Na nížinném sídlišti

„Vinice“ krom bronzového náramku postrádáme podobné předměty. Na základě výše zmíněných teorií tedy můžeme na hradisku možnou vyšší sociální vrstvu předpokládat.

Obr. 8: Rozmístění poloh sídlištní aglomerace Křenovice

12 Diskuze a závěr

Nížinné sídliště v poloze Křenovice 2 „Vinice“ poskytlo informace, které jsou pro poznání platěnické kultury velmi významné. Výzkum zde odkryl pravděpodobně jeho hospodářskou část, protože ačkoliv zde jsou zachyceny zásobní jámy, nebyly zde nalezeny objekty, jež by mohly být považovány za obytné. Kúlové nadzemní konstrukce, jež se soustřeďovaly v západní části sídliště, sloužily spíše jako přístřešky pro dobytek. Je ale možné zde identifikovat objekty výrobní s nálezy bronzových a železných předmětů či pomůcek k textilnictví jako přesleny, kostěná šídla a keramická závaží. Ty se soustřeďovaly ve východní části sídliště. K úvaze o místní výrobě železných předmětů přispěla i analýza strusky, která potvrdila, že se jedná o strusku kovářskou.

Časové zařazení sídliště bylo provedeno rámcově de výzdoby a tvarů keramických nálezů, neboť kovové předměty se ukazují jako chronologicky necitlivé. Na základě těchto informací můžeme sídliště přiřadit ke stupňům Ha C2 – Ha D1. Unikátnost sídliště v poloze „Vinice“ tkví v jeho blízkosti k dalším polohám s platěnickými nálezy „Koráb“ a „Hradisko.“ Dle porovnání výzdobných prvků a tvarů keramických nálezů lze

předpokládat jejich relativní současnost. Dále z „Hradiska“ pocházejí nálezy kovových předmětů, které nám jej umožňují rámcově datovat k stupňům Ha C2 – Ha D1. Na základě těchto informací můžeme říci, že polohy „Hradisko“ a „Vinice“ mohly být současné a docházelo mezi nimi k jakési interakci. Pro zpřesnění těchto hypotéz navrhuji do budoucna provedení povrchové prospekce na těchto dvou tratích a v poloze „Koráb“, neboť prameny z nich byly získány takřka před sto lety. Zároveň by bylo vhodné k tomuto sídelnímu areálu přidat další polygon, ukazuje se totiž, že v blízkosti této sídlištní aglomerace se objevují další polohy, jako jsou například Němčice nad Hanou, mohylník ve Vitčickém lese, Měrovice nad Hanou, Kojetín „Na Babinách“, Popůvky. Tyto polohy jsou od sídlištní aglomerace vzdáleny kolem 4 kilometrů. Všechny zmíněné polohy jsou však známy buďto z povrchových sběrů, nebo jsou zmíněny ve starší literatuře. Proto by bylo vhodné tyto starší informace revidovat a rozšířit jimi poznání získané ze zpracování pramenů ze sídlištní aglomerace Křenovice.

13 Resumé

Křenovice is located 7 km near Kroměříž and location Křenovice 2 “Vinice” is about 2 km far from Křenovice. The archaeological excavation on this site took place in 2005/2006 and it provided a lot of archaeological sources from several different time periods. This thesis is analysing archaeological discovers from settlement of the Platěnice culture of the Halstatt period in this area. On this settlement were reported remains of building framework (spile pits) forming measured groundplane of structures, that could attend as animal shelter. Also was confirmed proofs of activity of craftsmen. For example objects with sinter remains, which were analyzed. This analysis confirmed it was smith’s forge sinter. Beside the iron smithy we can assume working with brass (stone template for pins casting). Many pottery industry were found in the settlement as well. It was the only sources that could be use for relative dating. The shapes and decoration of the pottery site can be dated to Ha C2 – Ha D1.

Křenovice 2 “Vinice” is unique for its location – by this time any similar location of the Platěnice culture was not found. Close to this location was found another locations dated to the Platěnice culture. It includes fortified settlement in location Křenovice “Hradisko”, separed from “Vinice” by Syrovátka stream. Next to “Hradisko” location takes place “Koráb” location. These three locations formed settlement district. Proof for this statement analyse of pottery remains in these locations, which showed the same shapes and the same ornamentation. Because of this analysis we assue that these pottery

com from the same time period. Another subjects found in these three locations are bone artifacts decorated with homocentric circles. Anyway this statements are still but a theory because in locations "Hradisko" and "Koráb" were not accomplished archaeological excavation.

Based on actual understanding of hallstadt fortified settlement we would presume, that "Hradisko" was center of this settlement district, which used surrounding settlements as its agriculture hinterland. This is connecting with searching of potencial selected few-high society they could live in this fortified settlement. This high society as proof for appearance I take in jewellery, part of horse equipment, weaponry and another materials significant for high society in this period.

14 Literatura

Adámek, F. 1961: Hradisko u Obřan. Brno.

Baarová, Z. 2007: Platěnické pohřebiště s komorovými hroby v Pustiměři. In: M. Salaš – K. Šabatová (ed.): Doba popelnicových polí a doba halštatská, Příspěvky z IX. konference, Bučovice 3.-6. 10. 2006. Brno, 13 – 33.

Beneš, J. 1995: Deset let výzkumu zemědělského pravěku v povodí Lomského a Loučenského potoka v severozápadních Čechách (1983-1992). In: J. Blažek – P. Meduna a kol. (ed.): Archeologické výzkumy v severozápadních Čechách v letech 1983-1992. Most, 63 – 80.

Bříza, S. 2006: Pravěké památky Krnovska. Krnov.

Buchtela, K. 1906: Die Lausitzer und schlesischen Brandgräber in Böhmen. Jahrbuch der k. k. Zentral-Kommission für kunst- und historischen Denkmalen IV, 2 – 52.

Bouzek, J. 2002: Reflexe osobní a kolektivní identity v archeologických pramenech. In: E. Neústupný (ed.): Archeologie nenalézaného. Sborník přátel, kolegů a žáků k životnímu jubileu Slavomila Vencla. Dobrá Voda u Pelhřimova, 34 – 40.

Buchtela, K. – Niederle, L. 1910: Rukověť české archeologie. Praha.

Červinka, I. L. 1902: Morava za pravěku. Brno.

Červinka, I. L. 1911: Kultura popelnicových polí na Moravě. Brno.

Čižmář, Z. 1995: Das hallstattzeitliche Gehöft in Kuřim, Pravěk Nová řada 5, 217 – 254.

Demek, J. a kol. 1987: Hory a nížiny. Praha.

- Dohnal, V. 1988: Opevněná sídliště z doby popelnicových polí. Studie Muzea Kroměřížska '88. Kroměříž.
- Dohnal, V. 2004: Mladohalštatské osídlení na Dómském návrší v Olomouci. Popelnicová pole a doba halštatská, Archeologické výzkumy v jižních Čechách, Supplementum 1, 91 – 102.
- Drechsler, A. 2009: Osídlení katastru města Kojetína v prehistorii a raném středověku. In: F. Řezáč a kol. (ed.): Kojetín v proměnách času. Olomouc, 29 – 30.
- Drechsler, A. a kol. 2010: Archeologie Přerovska. Přerov.
- Dziągielewski, K. 2010: Osada z młodszej i poznej epoki brązu na stanowisku 48 w Wojniczu, pow. Tarnów. In: J. Chochorowski (ed.): Via archeologica, Źródła z badań wykopaliskowych na trasie autostrady A4 w Małopolsce. Kraków, 55 – 116.
- Fojtík, P. – Golec, M. 2007: Počátek platěnické kultury na základě nálezů z Prostějovska. In: M. Salaš – K. Šabatová (ed.): Doba popelnicových polí a doba halštatská, Příspěvky z IX. konference, Bučovice 3.-6. 10. 2006. Brno, 75 – 90.
- Fridrich, F. C. 1956: Nálezy knovízské kultury v Zadní a Hlásné Třebáni (okr. Beroun), Památky archeologické XLVII/1, 31 – 41.
- Golec, M. 2003: Těšetice – VI. Horákovská kultura v těšetickém mikroregionu. Brno.
- Golec, M. 2005: Chronologie horákovské kultury aneb stupně v pohybu, Pravěk Nová řada 15, 419 – 446.
- Gottwald, A. 1931: Můj archeologický výzkum. Prostějov.
- Hlava, M. 2002: Nové halštatské nálezy z hradiska u Křenovic (okr. Přerov), Pravěk Nová řada 12, 121 – 132.
- Hložek, M. 2002: Výrobní centra laténské keramiky na Moravě a jejich technologická identifikace, [Diplomová práce] Brno.
- Hložek, M. 2014: Mikropetrografický rozbor strusky z Křenovic (okr. Přerov)
- Holub, M. 2009: Zpráva o analýze zvířecího osteologického materiálu z lok. Křenovice 2 (2006), uloženo archiv Archeologického centra Olomouc.
- Hýbl, F. a kol. 2009: Přerovské muzejnictví. Muzeum Komenského v Přerově 1888-2008. Přerov.
- Chvojka, O. 1999: Užití grafitu v jihočeské knovízské kultuře. In: P. Šafr (ed.): Archeologické výzkumy v jižních Čechách. České Budějovice, 7 – 17.

- Jašková, M. 1970: Archeologické nálezy z Přerova. In: Hosák, L. – Dostál, J. (ed.): Dějiny města Přerova I. Přerov, 115 – 126.
- Jašková, M. 1971: Lobodice „Nivy u Cvrčova“, Přehled výzkumů 1969, 40.
- Jiráň, L. 2008: Archeologie pravěkých Čech 5. Doba bronzová. Praha.
- Kalábek, M. – Vitula, P. 1999: Dolní Újezd (okr. Přerov), Přehled výzkumů 39, 342 – 343.
- Knies, J. 1894: Předhistorické nálezy v Křenovicích a okolí, Časopis Vlasteneckého muzejního spolku muzejního v Olomouci XI, 1 – 12.
- Kočárová, R. 2009: Křenovice 2, okr. Přerov [Nálezová zpráva o archeobotanické analýze]. Olomouc, archiv Archeologického centra.
- Kolář, F. 2002: Životní styl halštatské a časně laténské aristokracie-možnosti interpretace. In: E. Kazdová (ed.): Studium sociálních a duchovních struktur pravěku. Brno, 285 – 329.
- Kos, P. 2004: Pohřby žen z doby halštatské v Modřicích u Brna. Popelníková pole a doba halštatská, Archeologické výzkumy v jižních Čechách, Supplementum 1, 271 – 292.
- Kos, P. – Přichystal, M. 2013: Doba halštatská. In: K. Geislerová – D. Parma (ed.): Výzkumy-Ausgrabungen 2005-2010. Brno, 74 – 79.
- Kouřil, P. 1984: Středověký hrádek pánů z Drahotuš (okr. Přerov), Přehled výzkumů 1982, 52 – 53.
- Kouřil, P. 1990: Fortifikační systém hradiska v Chotěbuzi-Podoboře u Českého Těšína. In: V. Nekuda – J. Unger – M. Čížmář (ed.): Pravěké a slovanské osídlení Moravy, Sborník k 80. narozeninám Josefa Poulíka. Brno, 307 – 326.
- Koutecký, D. 2003: Bylany u Českého Brodu. Eponymní lokalita bylanské kultury. Praha.
- Koutecký, D. 2007: Vlivy kultury bylanské na kulturu platěnickou ve východních Čechách. In: M. Salaš – K. Šabatová (ed.): Doba popelníkových polí a doba halštatská, Příspěvky z IX. konference, Bučovice 3.-6. 10. 2006. Brno, 131 – 143.
- Maise, Ch. 1998: Archäoklimatologie-Vom Einfluss nacheiszeitlicher Klimavariabilität in der Ur- und Frühgeschichte 8, 197 – 235.
- Moník, M. 2011: Pravčice 2 a 3.[Laboratorní analýza kamenné industrie] Olomouc. Archiv archeologického centra.
- Moník, M. 2014: Křenovice 2 „Vinice“.[Laboratorní analýza kamenné industrie] Olomouc. Archiv archeologického centra.

Müller, U. 1997: Die Gebäude der seit Bronze- und Urnenfelderzeit im erweiterten Mitteleuropa. In: H. Beck – H. Steuer (ed.): Haus und Hof in Ur- und frühgeschichtlicher Zeit. Göttingen, 162 – 192.

Nekvasil, J. 1962: Pronikání horákovské kultury do oblasti lužických popelnicových polí, Sb ČSSA 2, 141 – 165.

Nekvasil, J. 1973: Mladohalštatská sídliště na Mohelnicku, Památky archeologické LXIV/1, 42 – 85.

Nekvasil, J. 1982: Pohřebiště lužické kultury v Moravičanech (textová část a katalog nálezů). Brno.

Nekvasil, J. 1993: Platěnická kultura. In: V. Podborský a kol.: Pravěké dějiny Moravy, Vlastivěda moravská, Země a lid, nová řada, sv. 3, Brno, 351-359, 367-372.

Neuhäslová, Z. a kol. 1998: Mapa přirozené potencionální přirozené vegetace. Praha.

Neústupný, E. 2010: Teorie archeologie. Plzeň.

Ondráček, J. 1958: Lobodice „Nivy od Cvrčova“, Přehled výzkumů 1958, 116.

Parma, D. 2012: Řez krajinou. Příspěvek záchranného archeologického výzkumu na stavbě dálnice Vyškov-Mořice k poznání osídlení střední až pozdní doby bronzové ve Vyškovské bráně. [Disertační práce] Brno.

Peška, J. 1998: Geofyzika a archeologický výzkum na stavbě rychlostní komunikace R35 mezi Olomoucí a Lipníkem nad Bečvou. In: P. Kouřil (ed.): Ve službách archeologie. 1. sborník k 60. Narozeninám RNDr. Vladimíra Haška, DrSc. Příspěvky z konference přírodovědecké metody v archeologii, Kravsko 5.-6. března 1998. Brno, 237 – 252.

Peška, J. – Plaček, M. 2002: Dědictví věků. Nemovitě archeologické památky Přerovska. Olomouc.

Peška, J. 2002: Hradiska z doby bronzové a halštatské na Přerovsku. Olomouc.

Pleiner, R. 2000: Iron in Archaeology. The European Bloomery Smelters. Praha.

Podborský, V. 1963: K problematice moravského halštatu-II. Halštatská malovaná keramika, Sborník prací filozofické fakulty brněnské univerzity E 8, 15 – 50.

- Podborský, V. 1970: Jihomoravská halštatská sídliště 1. díl, Sborník prací filozofické fakulty brněnské univerzity E 15, 7 – 102.
- Podborský, V. 1972: Jihomoravská halštatská sídliště 2. díl, Sborník prací filozofické fakulty brněnské univerzity E 17, 5 – 54.
- Podborský, V. 1974: Die Stellung der südmährischen Horákov-Kultur in Rahmen des danubischen Halstatt. In: Symposium zu Problemen der jüngeren Hallstattzeit in Mitteleuropa, Bratislava, 371 – 426.
- Podborský, V. 2006: Náboženství pravěkých Evropanů. Brno.
- Píč, J. L. 1905: Starožitnosti země České. Čechy na úsvitě dějin. Praha.
- Říhovský, J. 1966: Počátky mladší (podolské) fáze středodunajského okruhu kultury popelnicových polí, Památky archeologické LVII/2, 459 – 534.
- Salaš, M. 1993: Kultura středodunajských popelnicových polí. In: V. Podborský a kol.: Pravěké dějiny Moravy, Vlastivěda moravská, Země a lid, nová řada, sv. 3, Brno, 286 – 301.
- Skutil, J. 1943: Skytische Funde aus Mähren, Zeitschrift des Mährischen Landesmuseums 1943, 78 – 89.
- Smejtek, L. 1998: Nálezy surového grafitu při výzkumu mladobronzového osídlení mikroregionu Hříměždického potoka na Příbramsku v letech 1987-90. In: M. Lutovský (ed.): Archeologie ve středních Čechách, 103 – 108.
- Sýkorová, J. 2002: Obydlí v mladší a pozdní době bronzové v českých zemích. In: P. Čech (ed.): Sborník Drahomíru Kouteckému. Most, 257 – 264.
- Stegmann-Rajtár, S. 1992: Spätbronze- und früheisenzeitliche Fundgruppen des mittleren Donauebietes. Mainz am Rhein.
- Šabatová, K. 2008: Sídlní areál střední a mladší doby bronzové v Přáslavicích. [Disertační práce] Brno.
- Šmíd, M. 2007: Rmíz u Laškova. Pevnost kultury nálevkovitých pohárů. Olomouc.

- Štrof, A. 1993: Kultura lužických popelnicových polí. In: V. Podborský a kol.: Pravěké dějiny Moravy, Vlastivěda moravská, Země a lid, nová řada, sv. 3, Brno.
- Tajer, A. 2006: Bohatý hrob platěnické kultury z Blatce, Ročenka Archeologického centra Olomouc 2005, 178 – 205.
- Tajer, A. 2007: Křenovice (okr. Přerov), Přehled výzkumů 49, 298, 312, 331 – 332.
- Tajer, A. 2009: Křenovice 2, Vinice [Nálezová zpráva]. Uloženo archiv AÚ AV Brno, čj. 4357/10, 4358/10.
- Tajer, A. – Vránová, V. 2010: Halštatská sídelní struktura na příkladu sídliště v Křenovicích. In: Korený R. (ed.): Doba popelnicových polí a doba halštatská, příspěvky z XI. konference. Příbram, 157 – 172.
- Vokolek, V. 1982: Výzkum slezskoplatěnického hradiště v Topolu v r. 1981, Zpravodaj Krajského muzea východních Čech v Hradci Králové IX, 1, 24 – 29.
- Vokolek, V. 1985: Slezskoplatěnické hradiště v Habřině, Archeologické rozhledy 37, 607 – 614.
- Vokolek, V. 1993: Pohřebiště lidu popelnicových polí v Plátěnicích. In: Vorel, P. a kol. (ed): Východočeský sborník historický, Pardubice, 1 – 53.
- Vokolek, V. 1999: Východočeská halštatská pohřebiště. Pardubice.
- Vokolek, V. 2008: Slezskoplatěnická kultura. In: N. Venclová (ed.): Archeologie pravěkých Čech 6, doba halštatská. Praha, 84 – 97.
- Vránová, V. 2004: Mladohalštatské sídliště v Moravské Hůzové, Ročenka Archeologického centra Olomouc 2003, 113 – 126.
- Vránová, V. 2007: Doklady halštatského osídlení na katastru obce Bukovany, Ročenka Archeologického centra Olomouc 2006, 163 – 177.
- Vránová, V. 2013: Struktura osídlení v období popelnicových polí na střední Moravě. Olomouc.

Elektronické zdroje

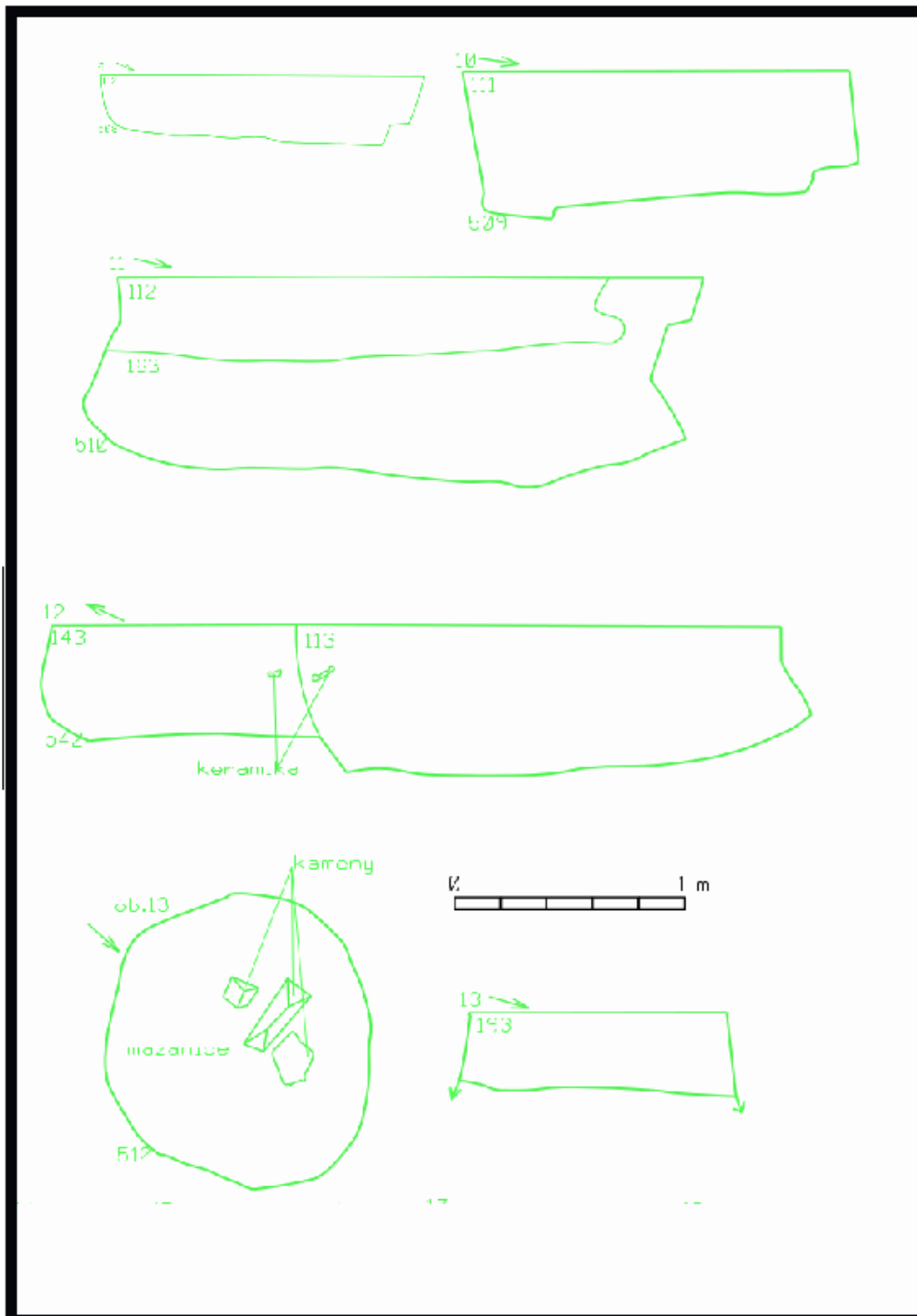
Půdní mapa České republiky. Dostupné na WWW: <http://mapy.geology.cz/pudy/>

PSČ Přerov, obce, spadající do okresu Přerov. Dostupné na WWW: <http://www.posty-psc.cz/prerov/>

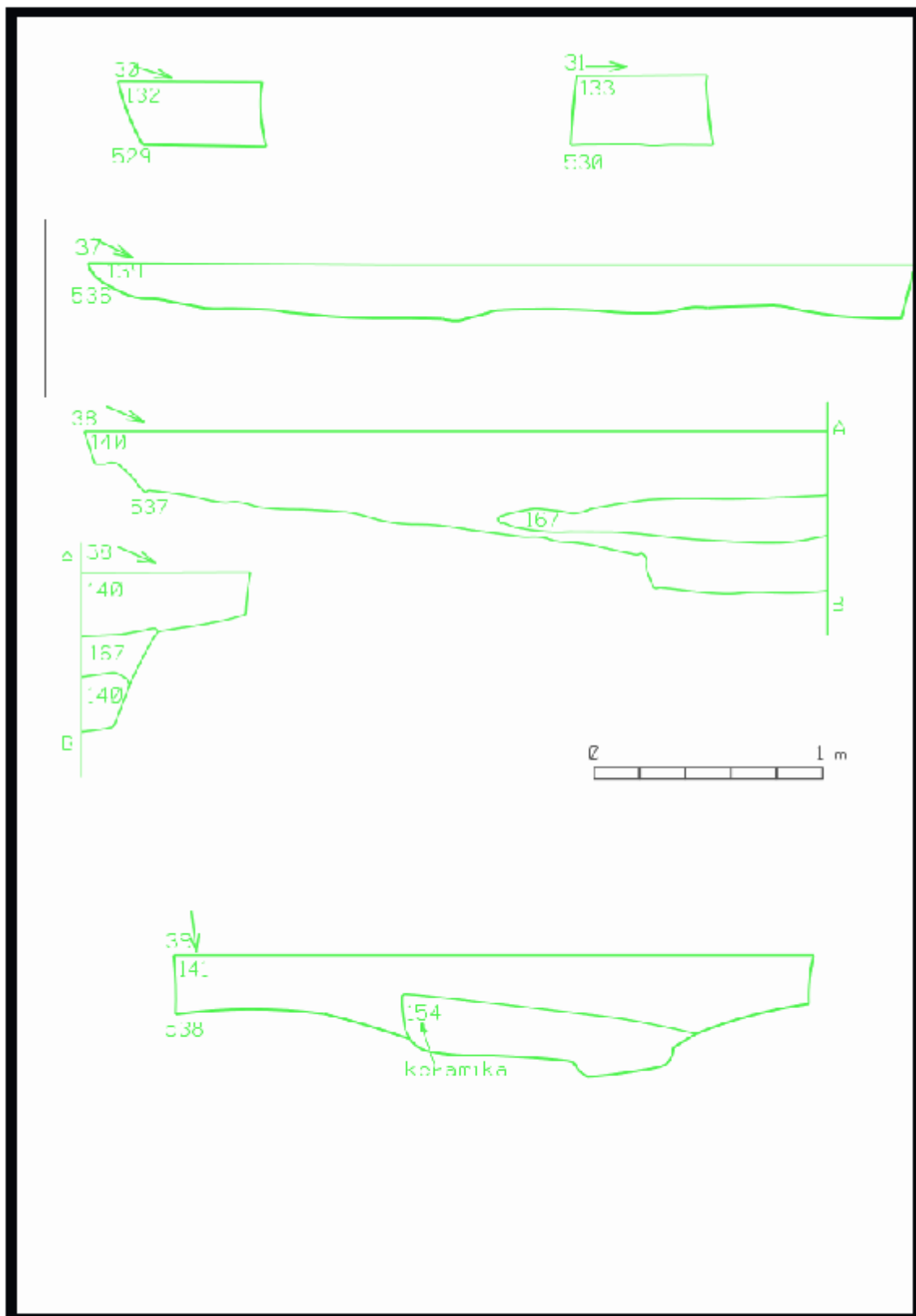
Významné řeky, řeka Morava. Dostupné na WWW:

<http://www.pmo.cz/cz/uzitecne/vyznamne-vodni-toky/>

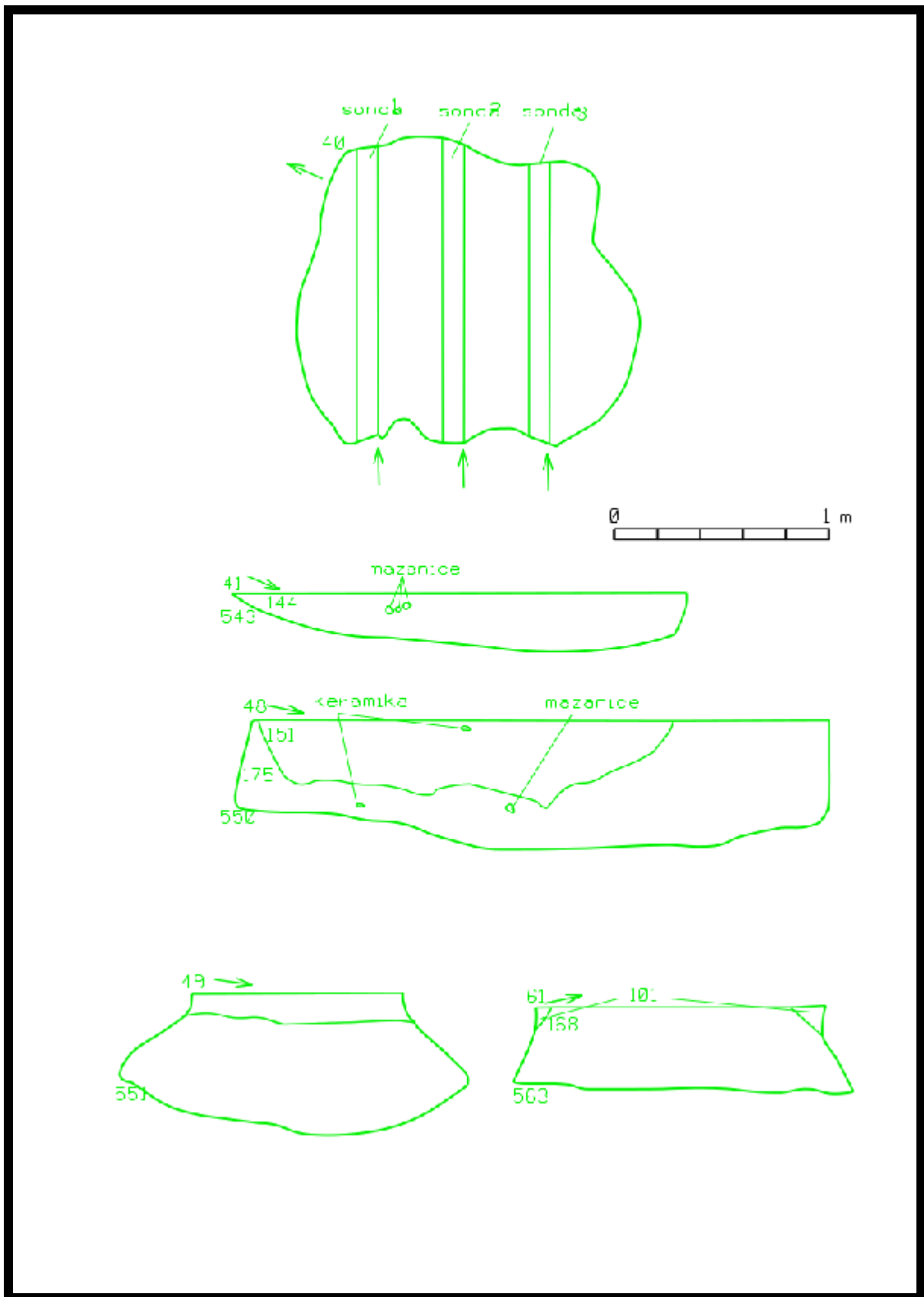
15 Přílohy

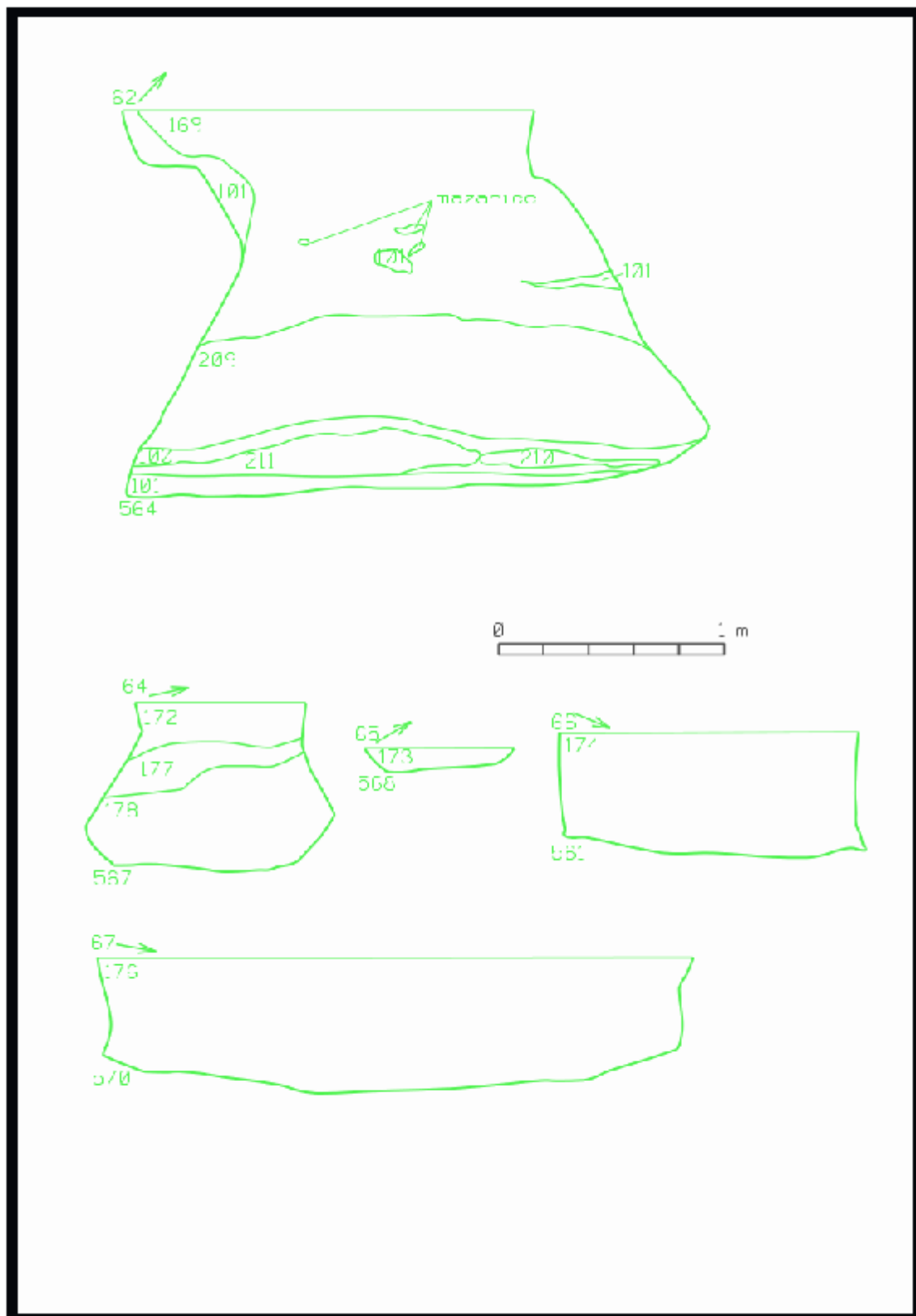
Tab. 1: Profily objektů 9 – 13.

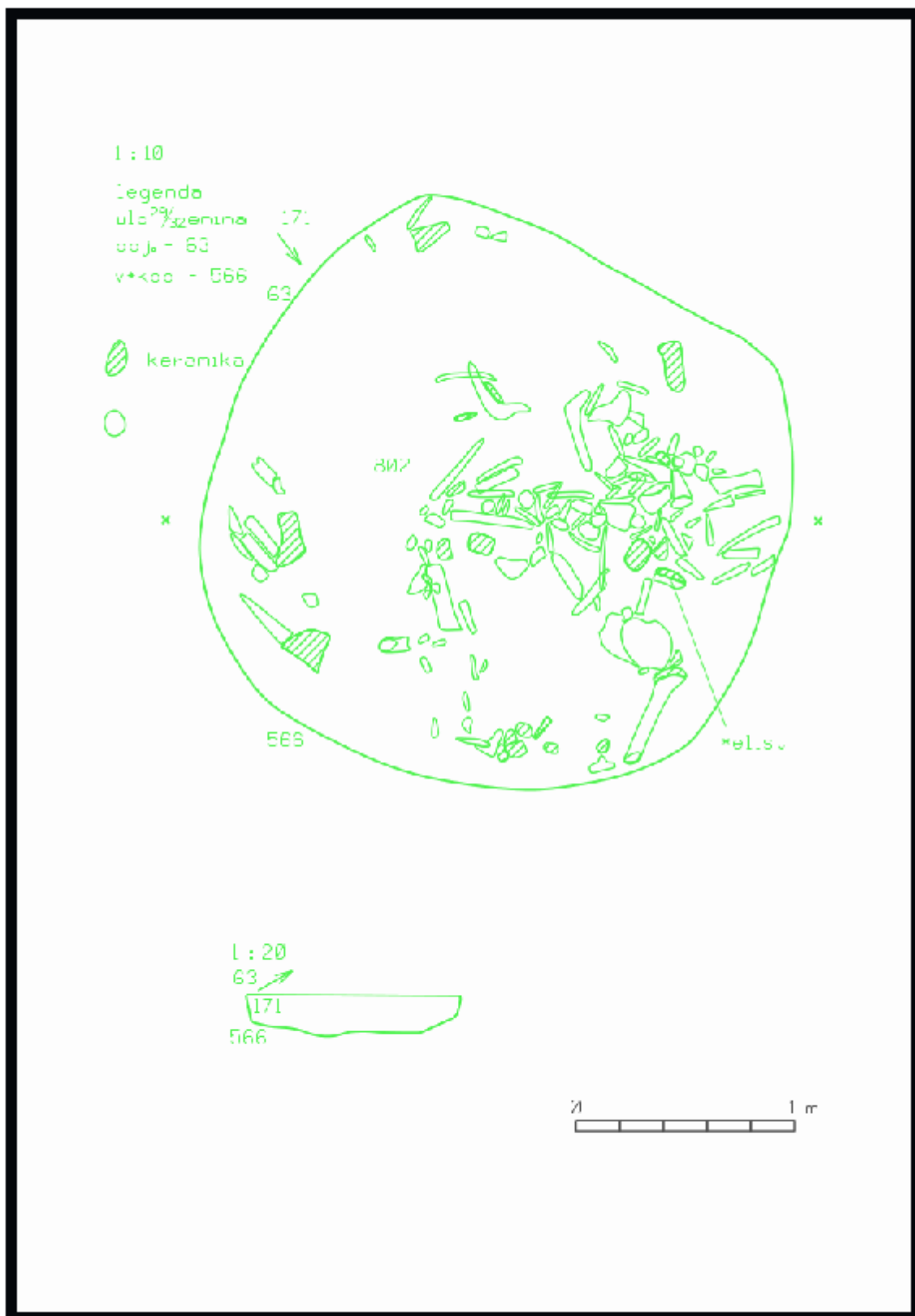
Tab. 2: Profily objektů 30 – 39.

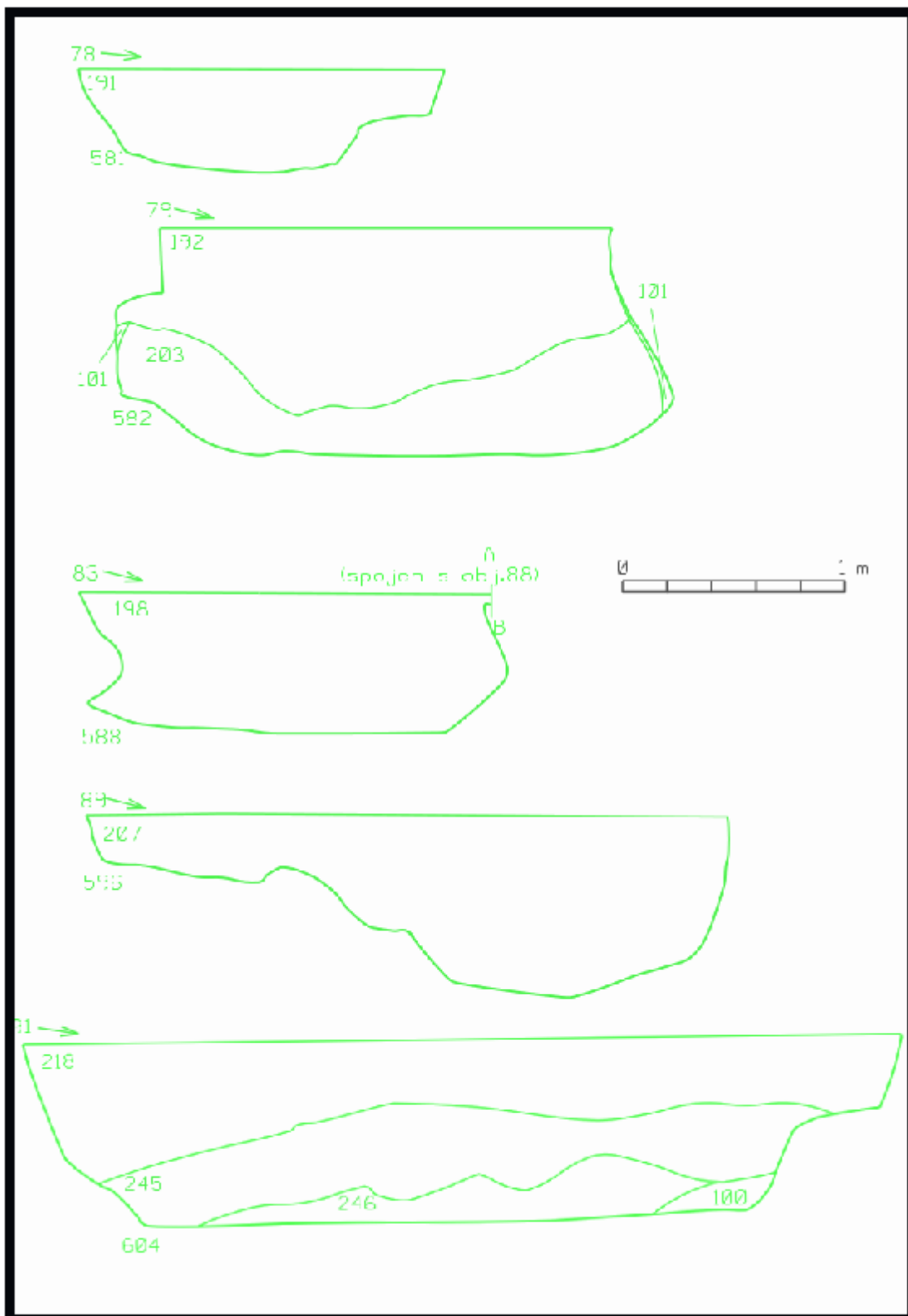
Tab. 3: Profily objektů 40 – 61.

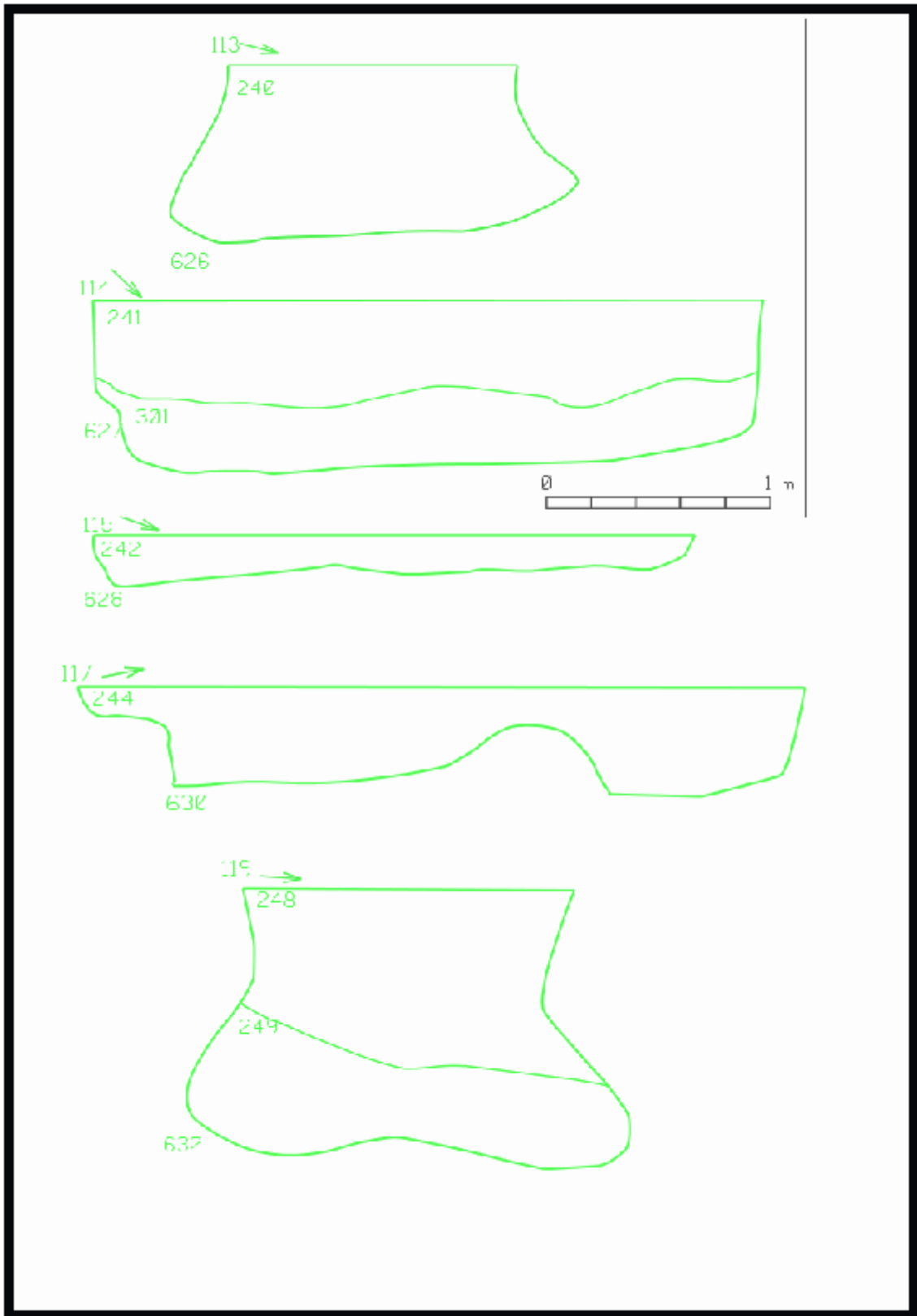
Tab. 4: Profily objektů 62 – 67.

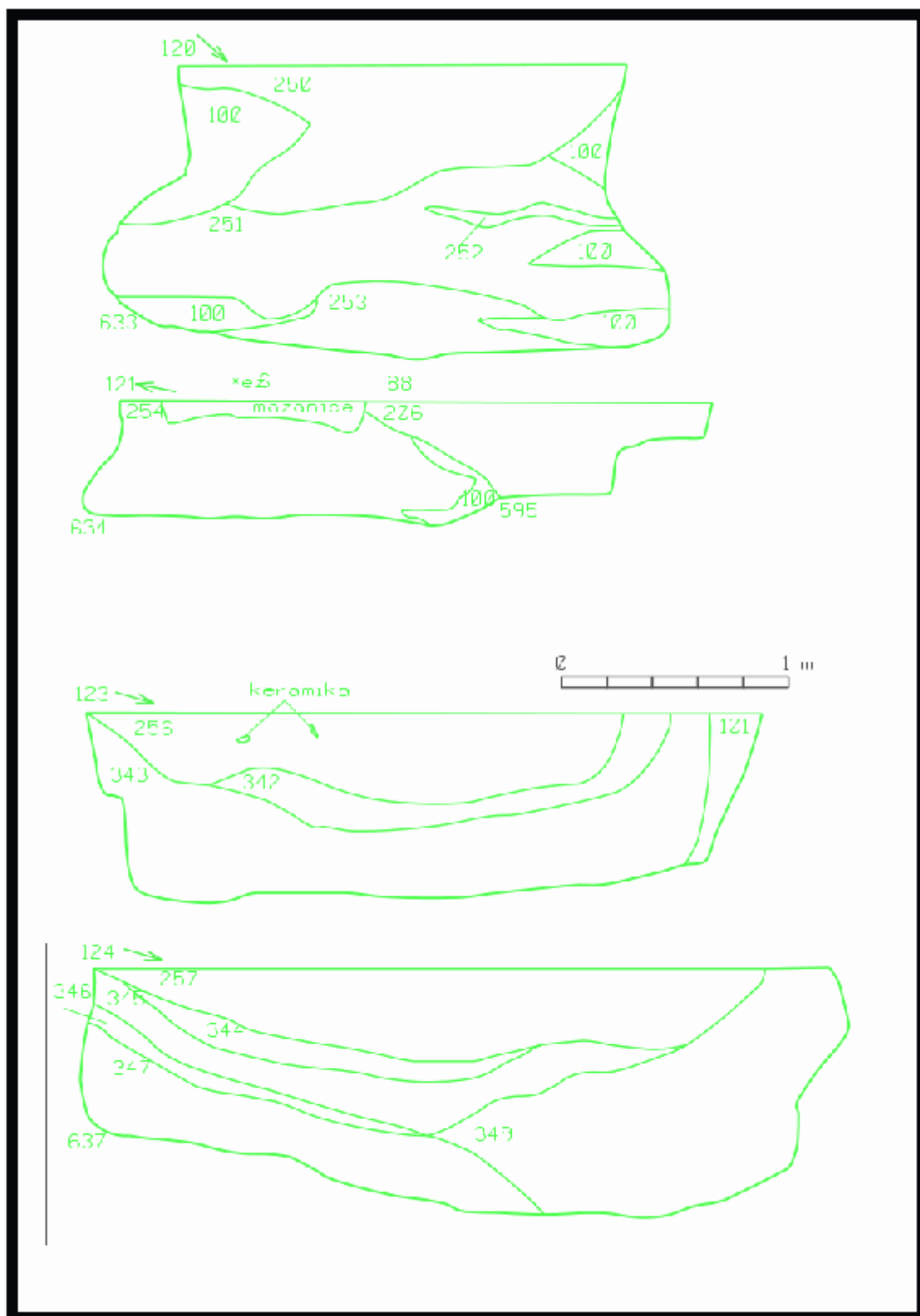
Tab. 5: Objekt 63

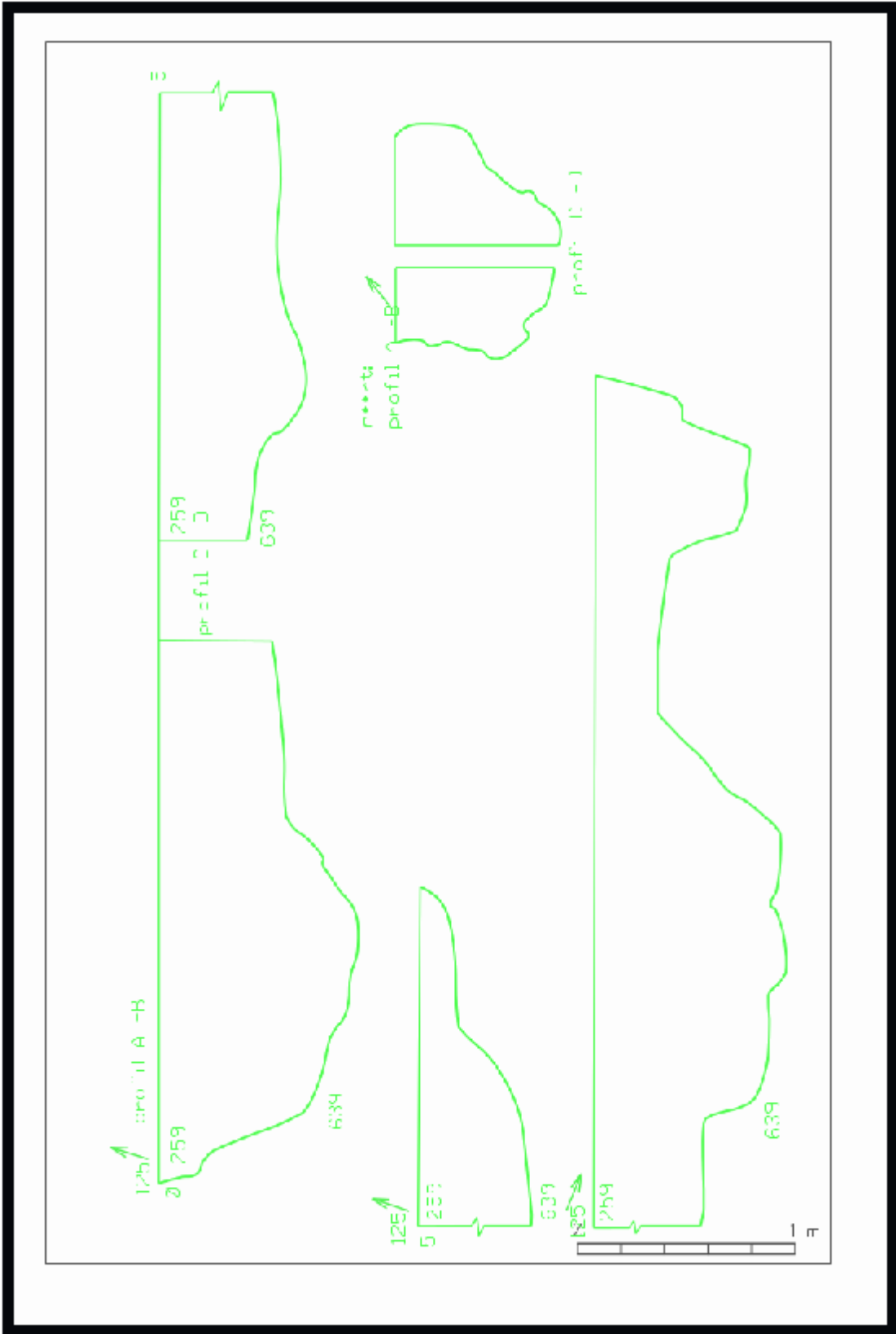
Tab 6: Profily objektů 78 – 91.

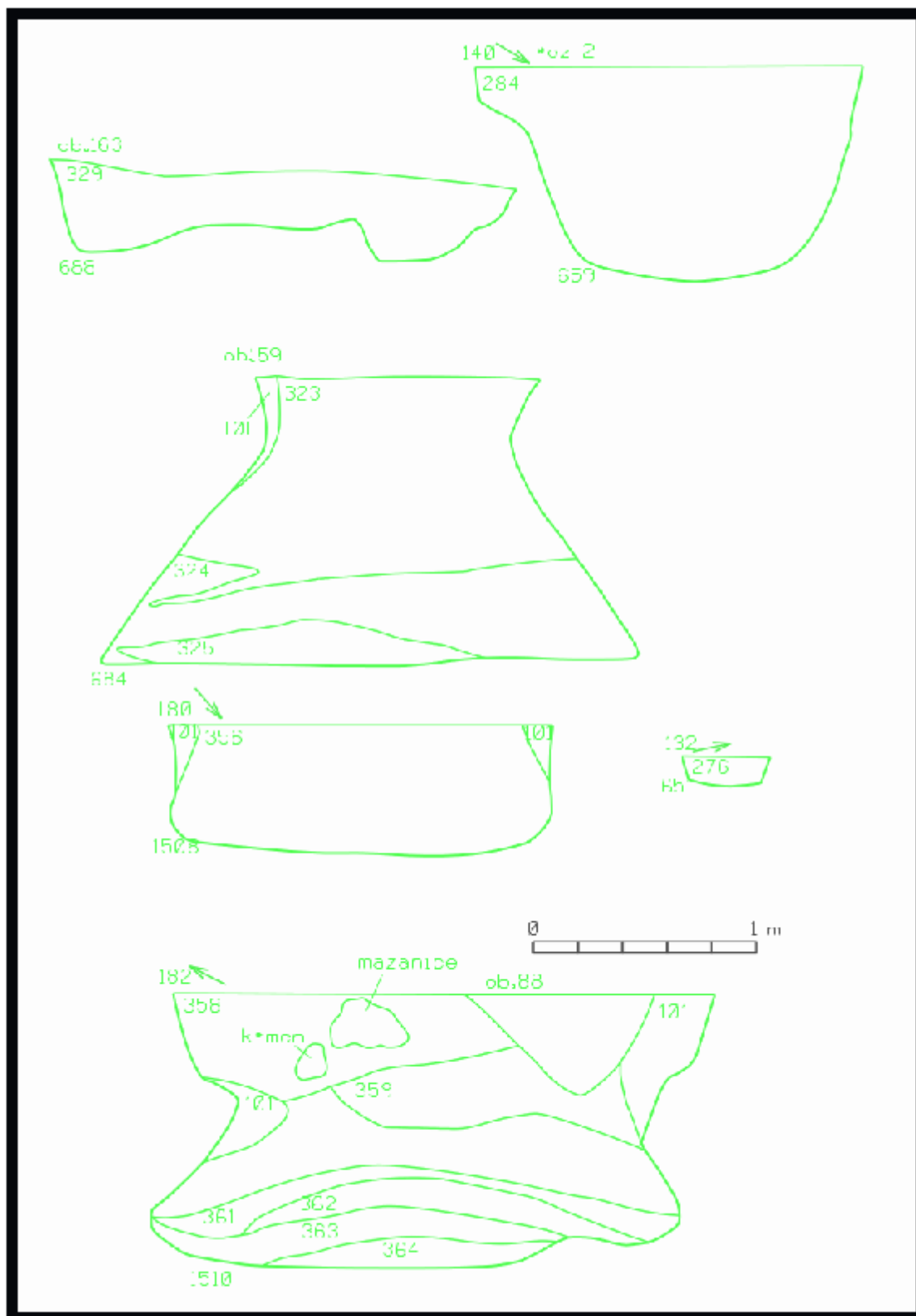
Tab. 7: Profily objektů 113 – 119.

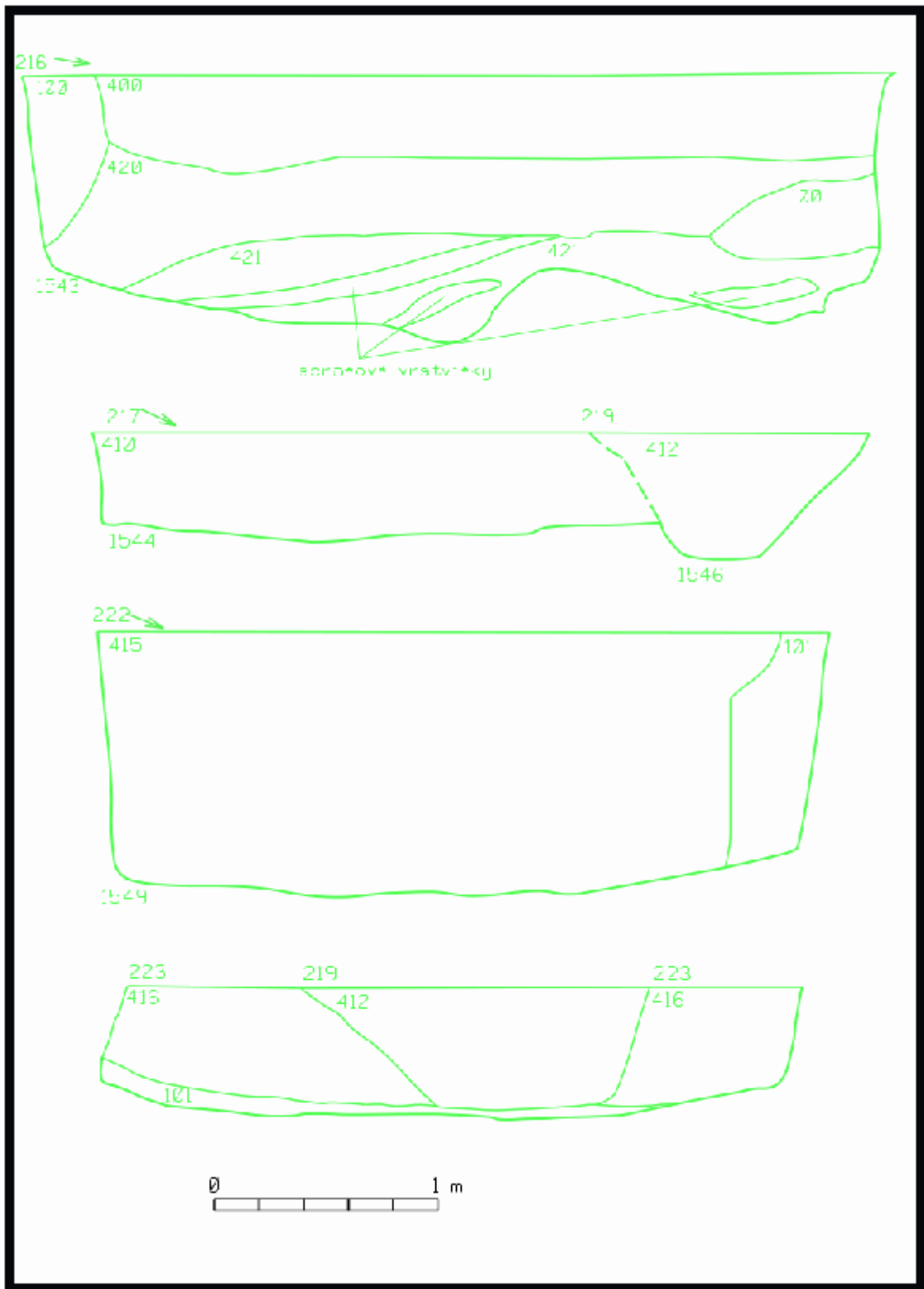
Tab. 8: Profily objektů 120 – 124.

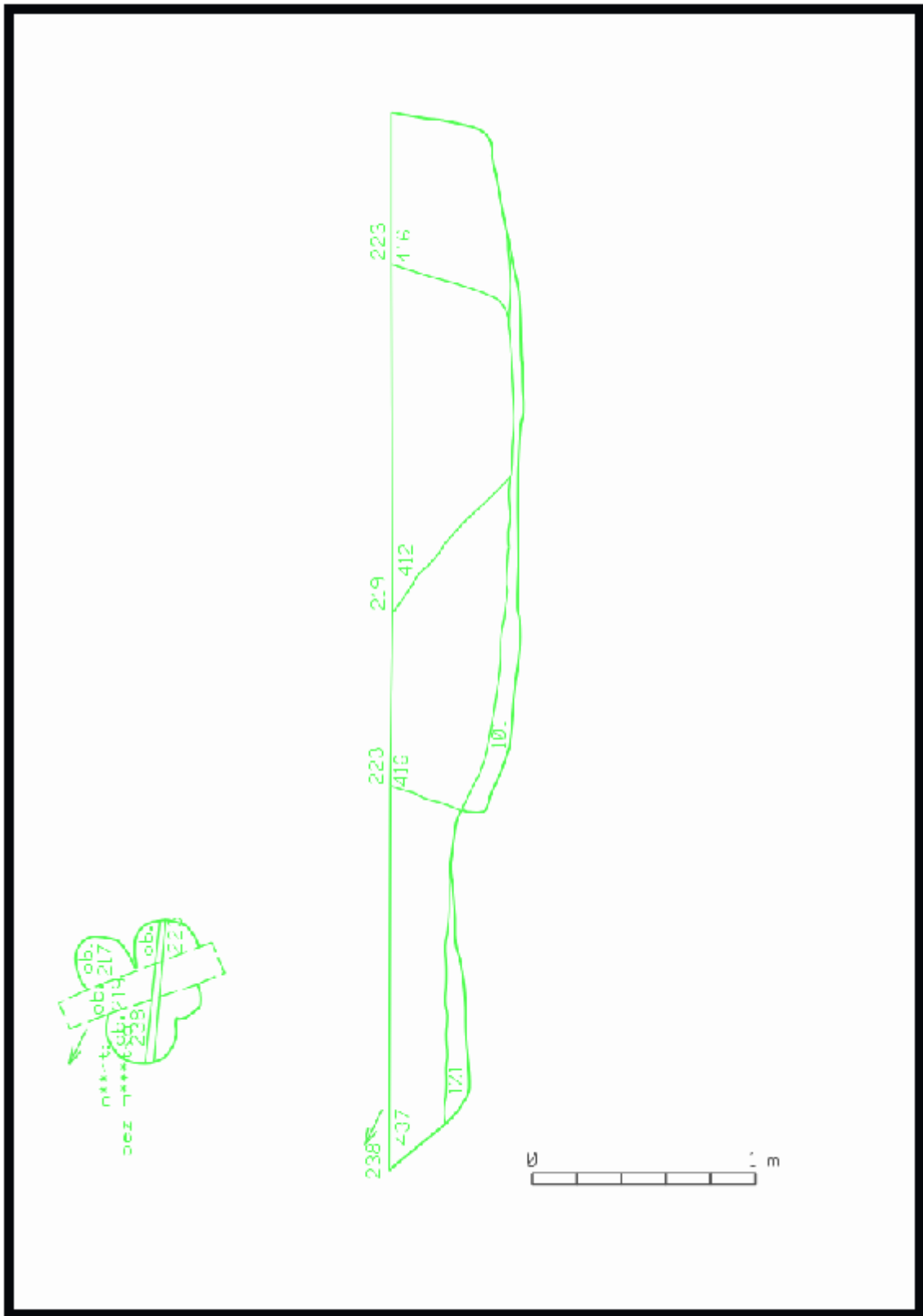
Tab. 9: Profil objektu 125.

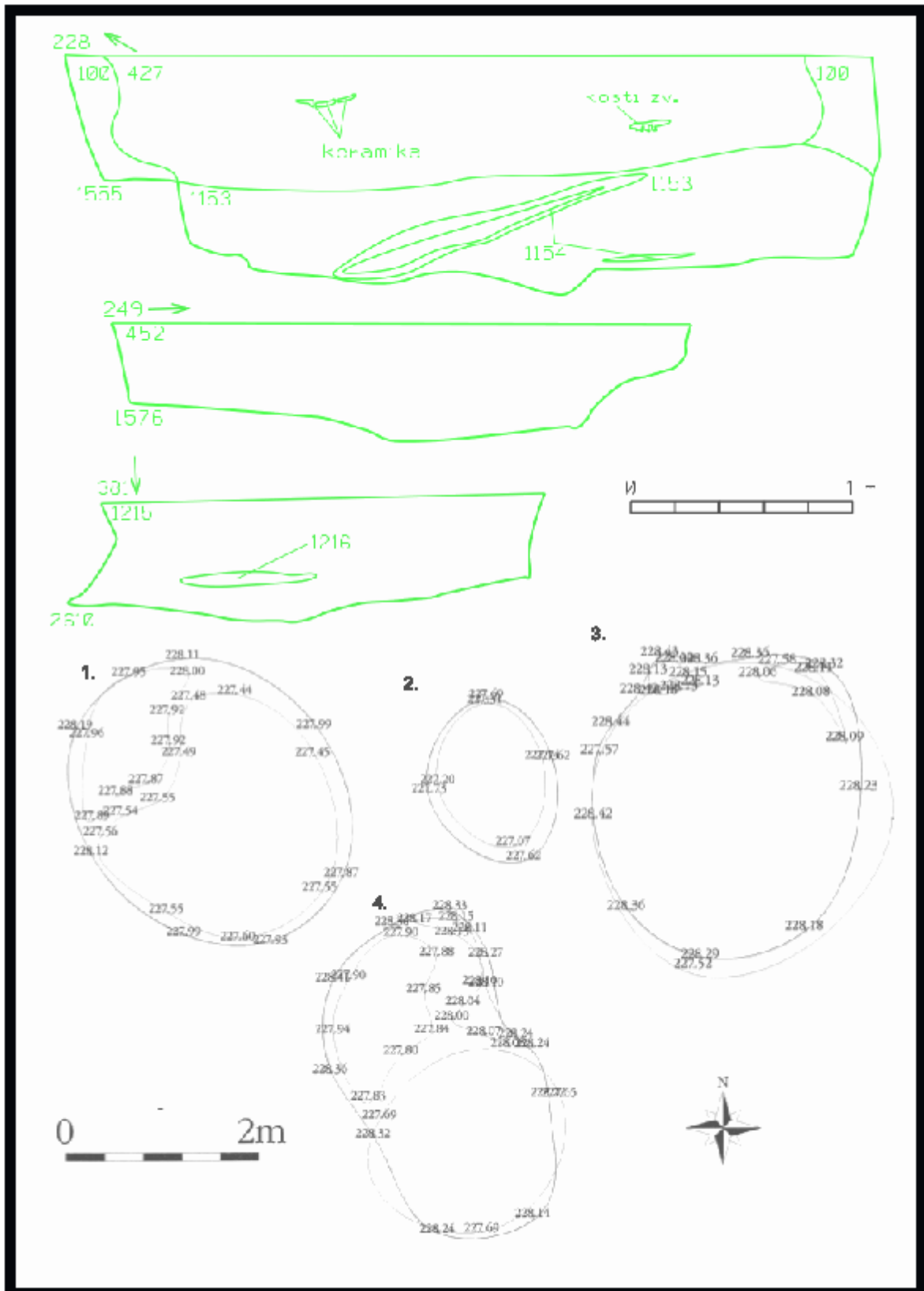
Tab. 10: Profily objektů 132 – 182.

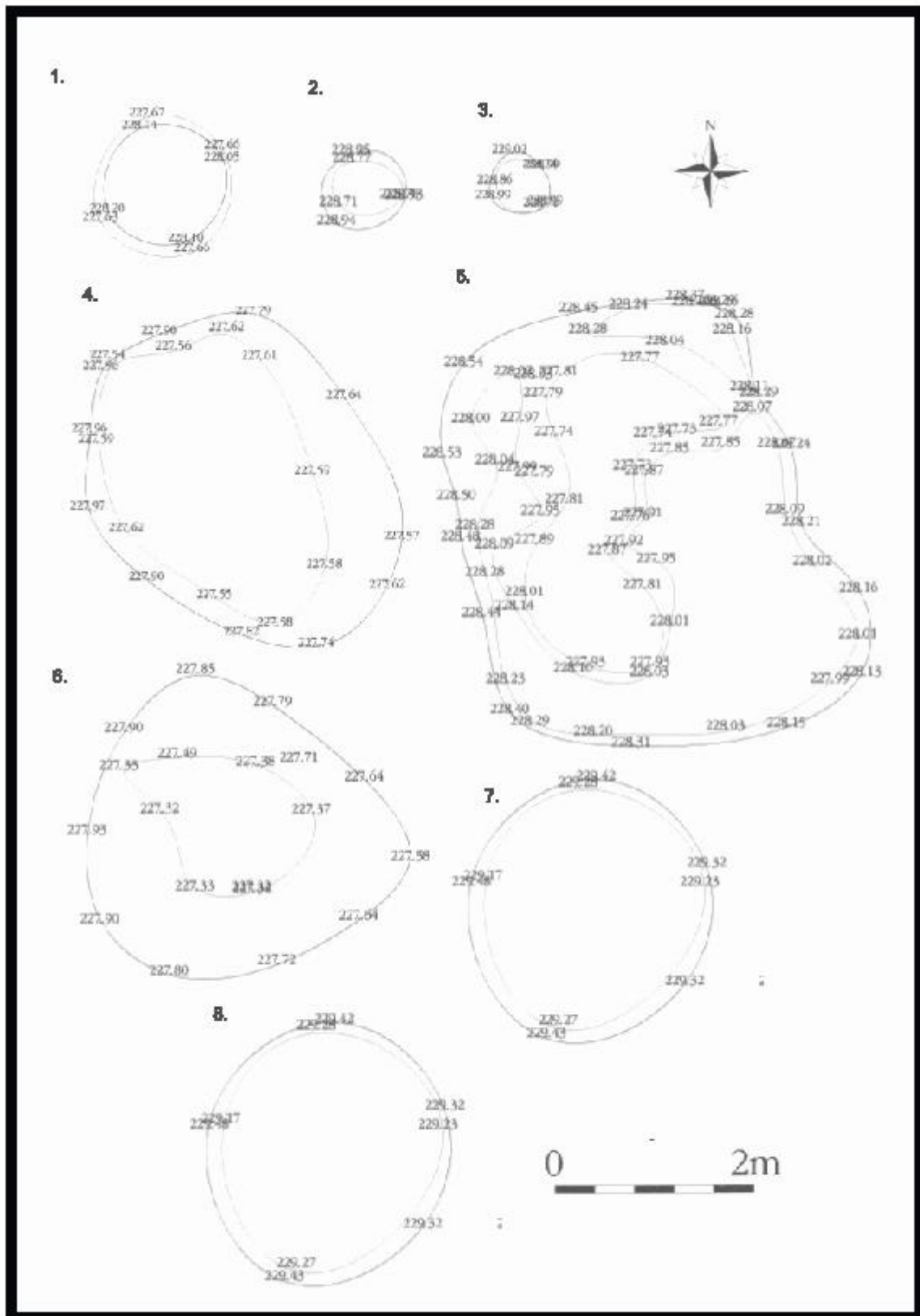
Tab. 12: Profily objektů 216 – 223.

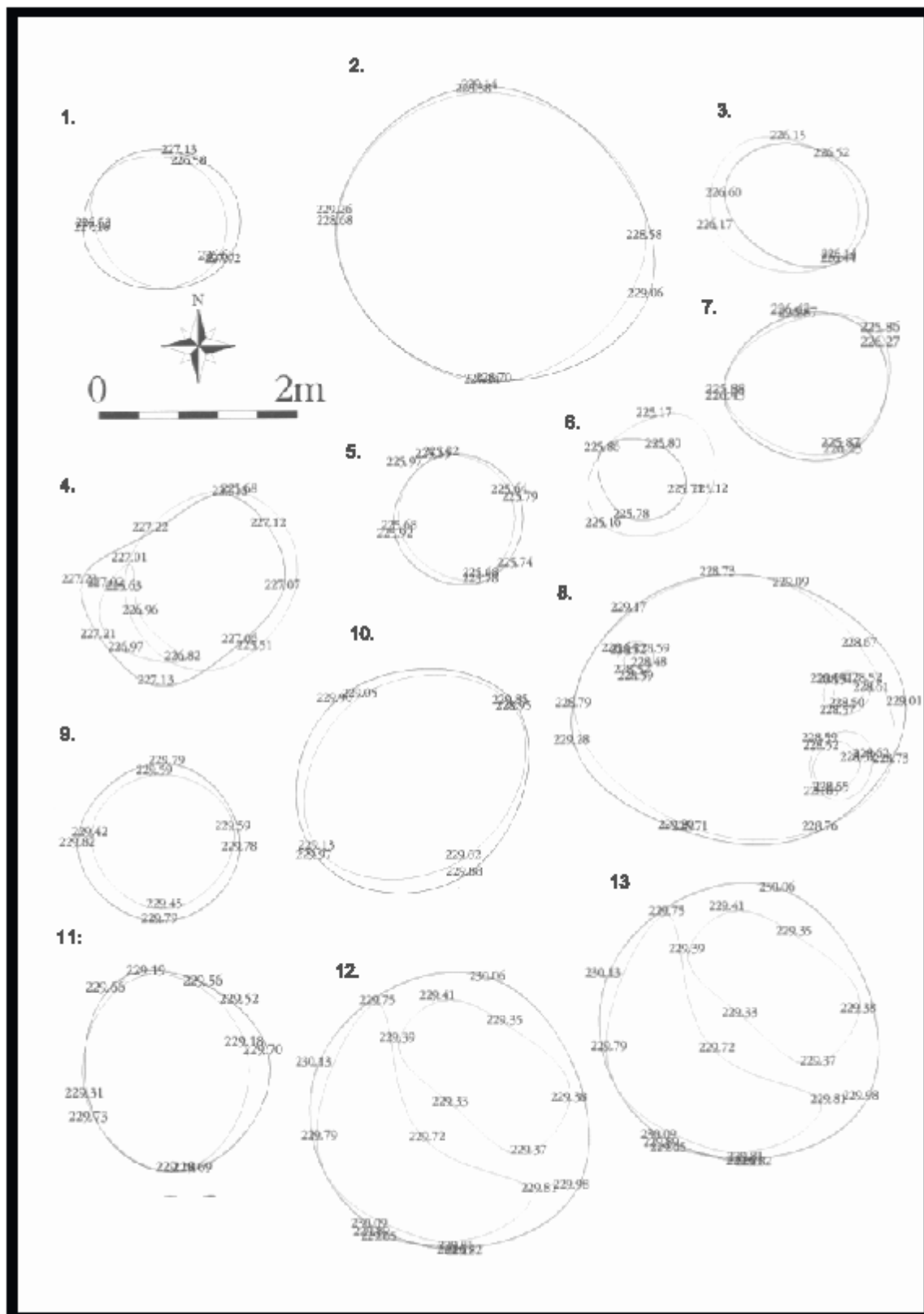
Tab. 13: Profil objektu 238.

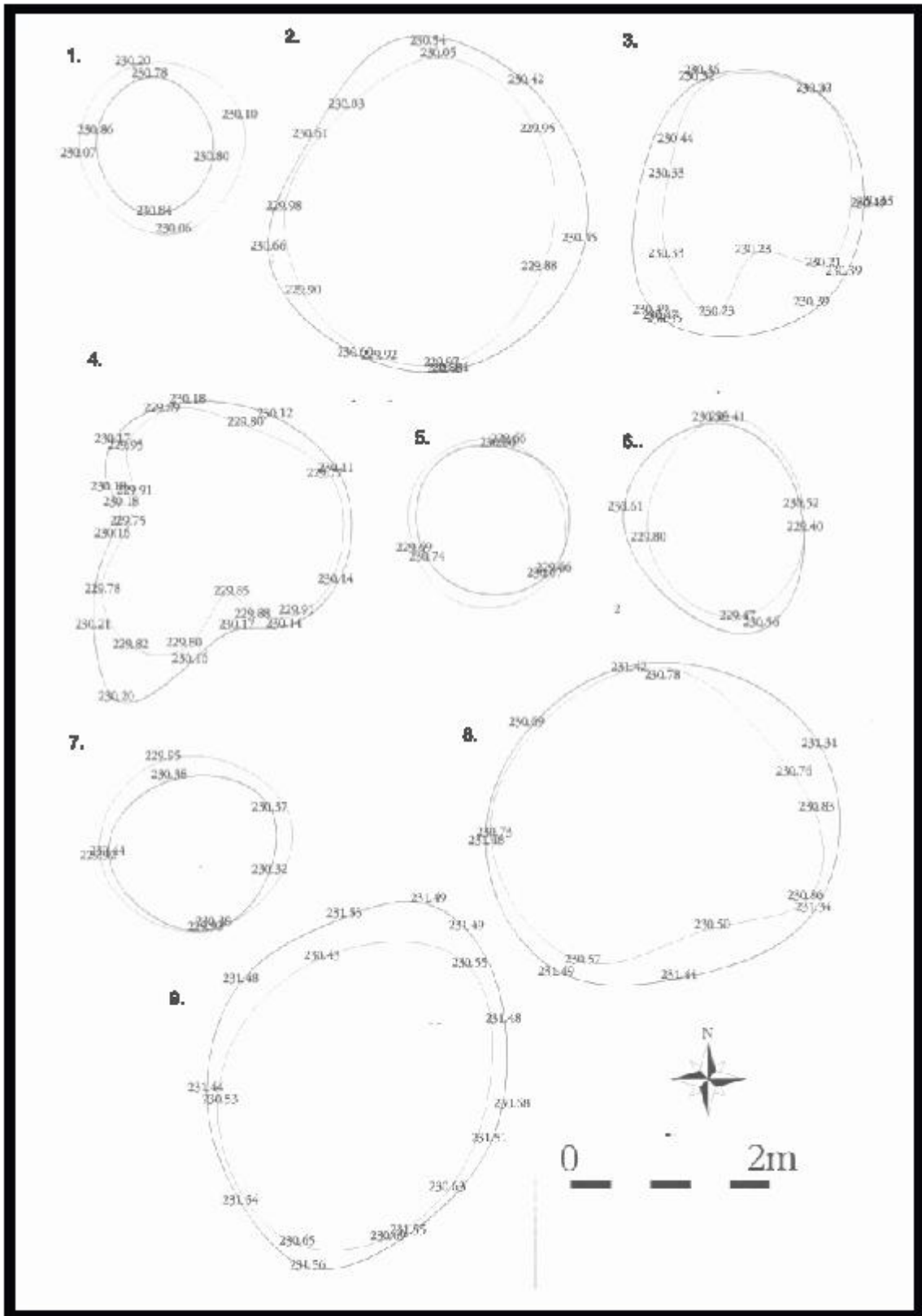
Tab. 14: Profily objektů 228 – 381 a půdorysy objektů 9 – 12.

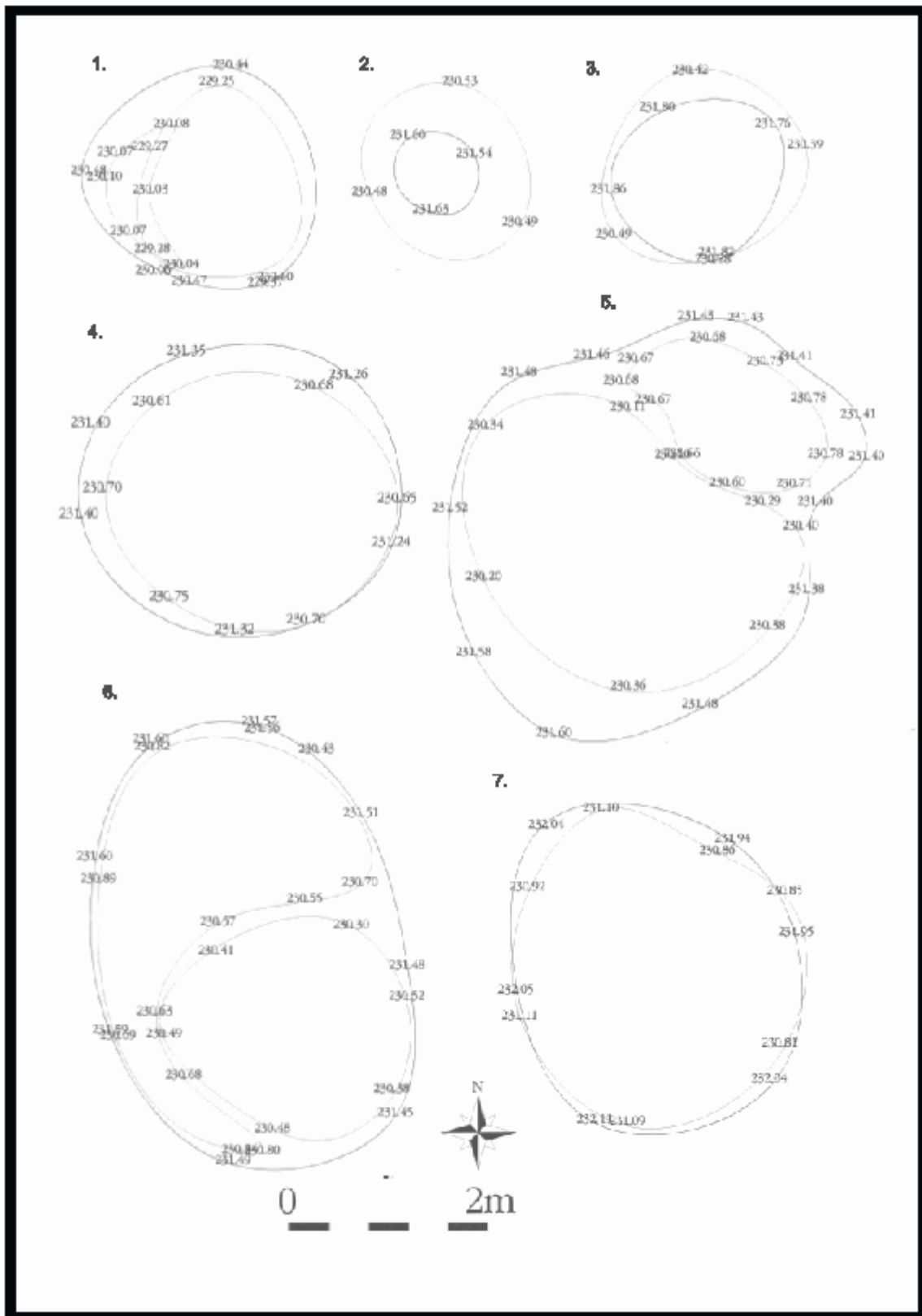
Tab. 15: Pūdorysy objektu 13 – 41.

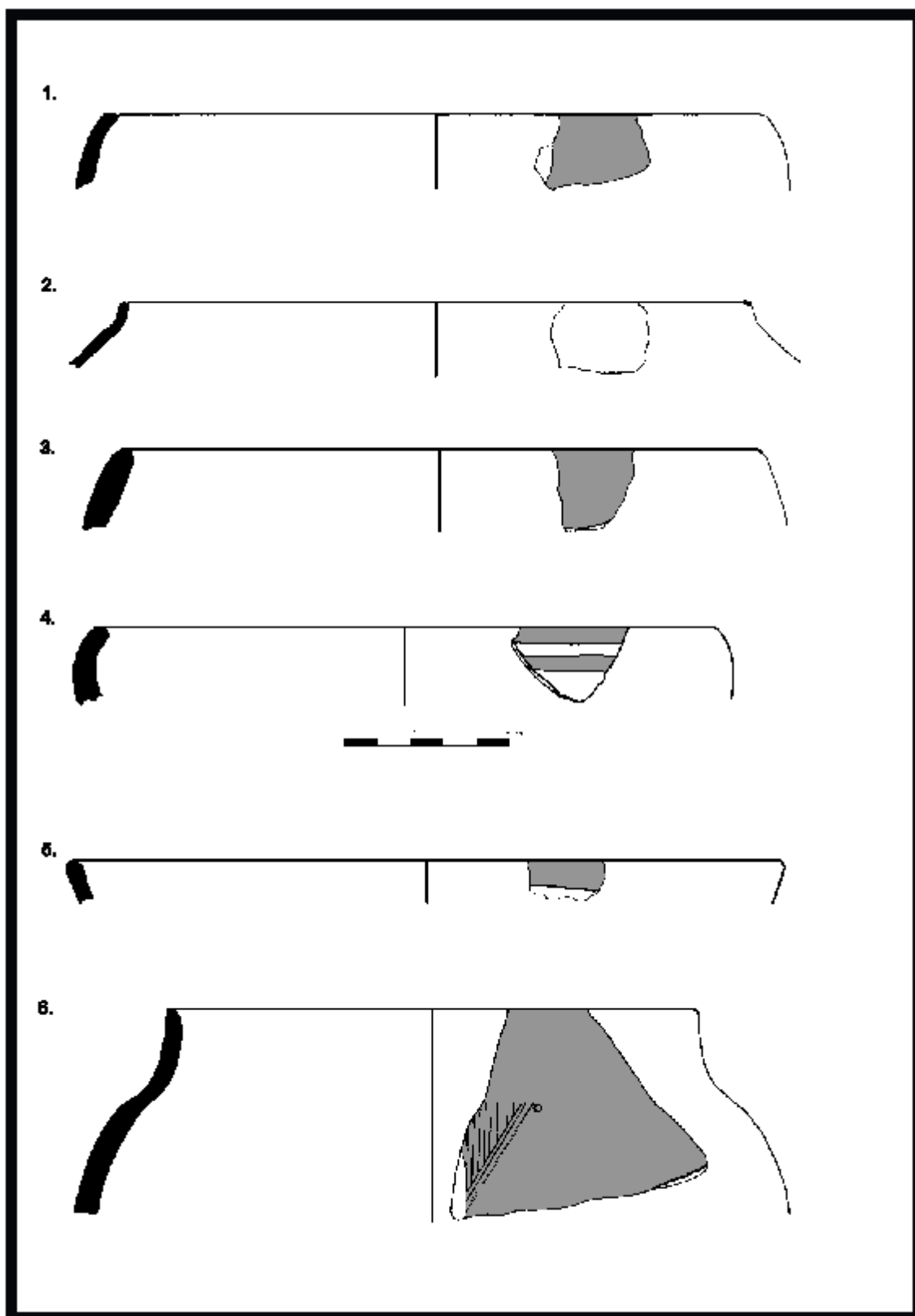
Tab. 16: Pūdorysy objektu 49 – 91.

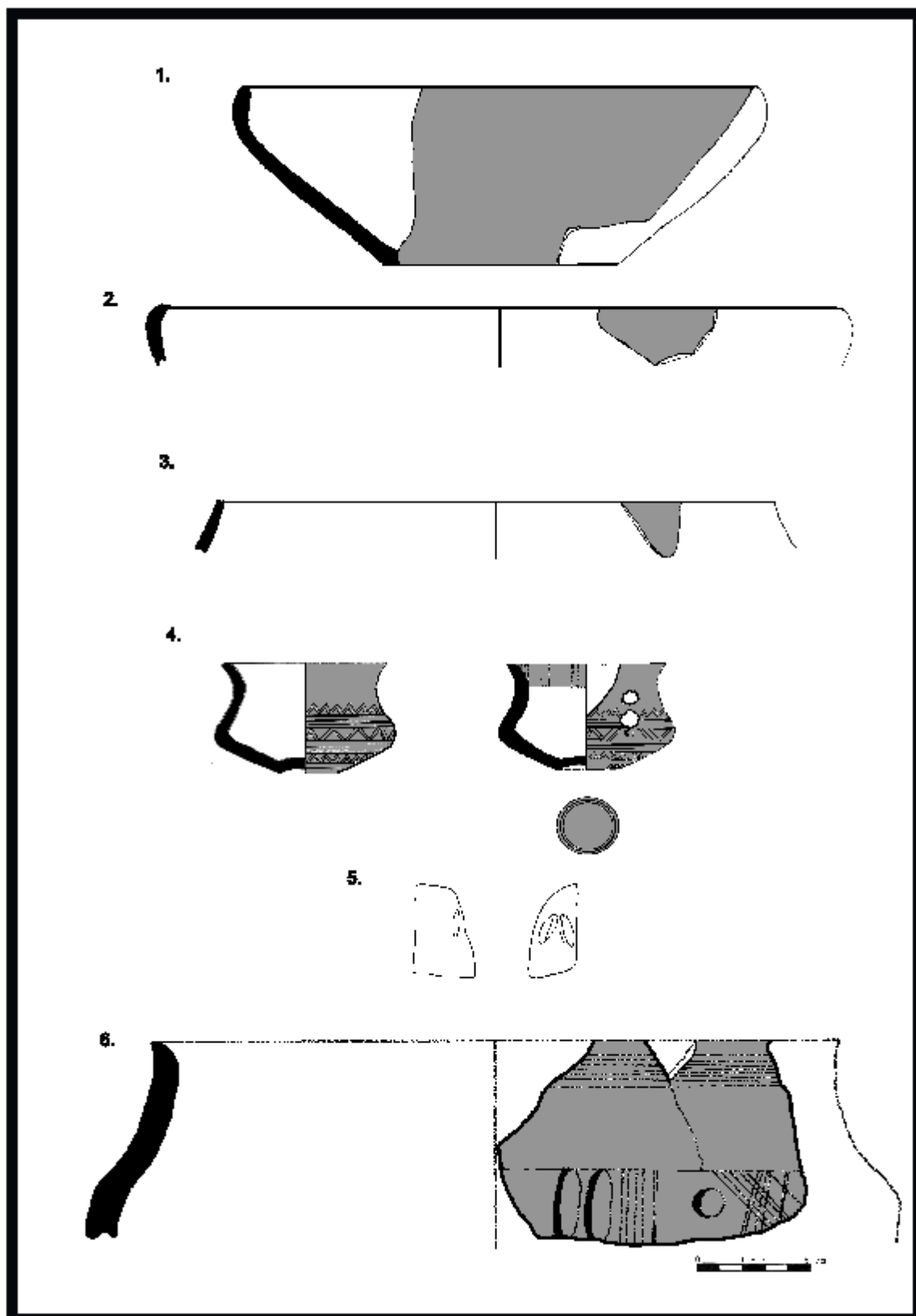
Tab. 17: Pūdorsy objektu 113 – 124.

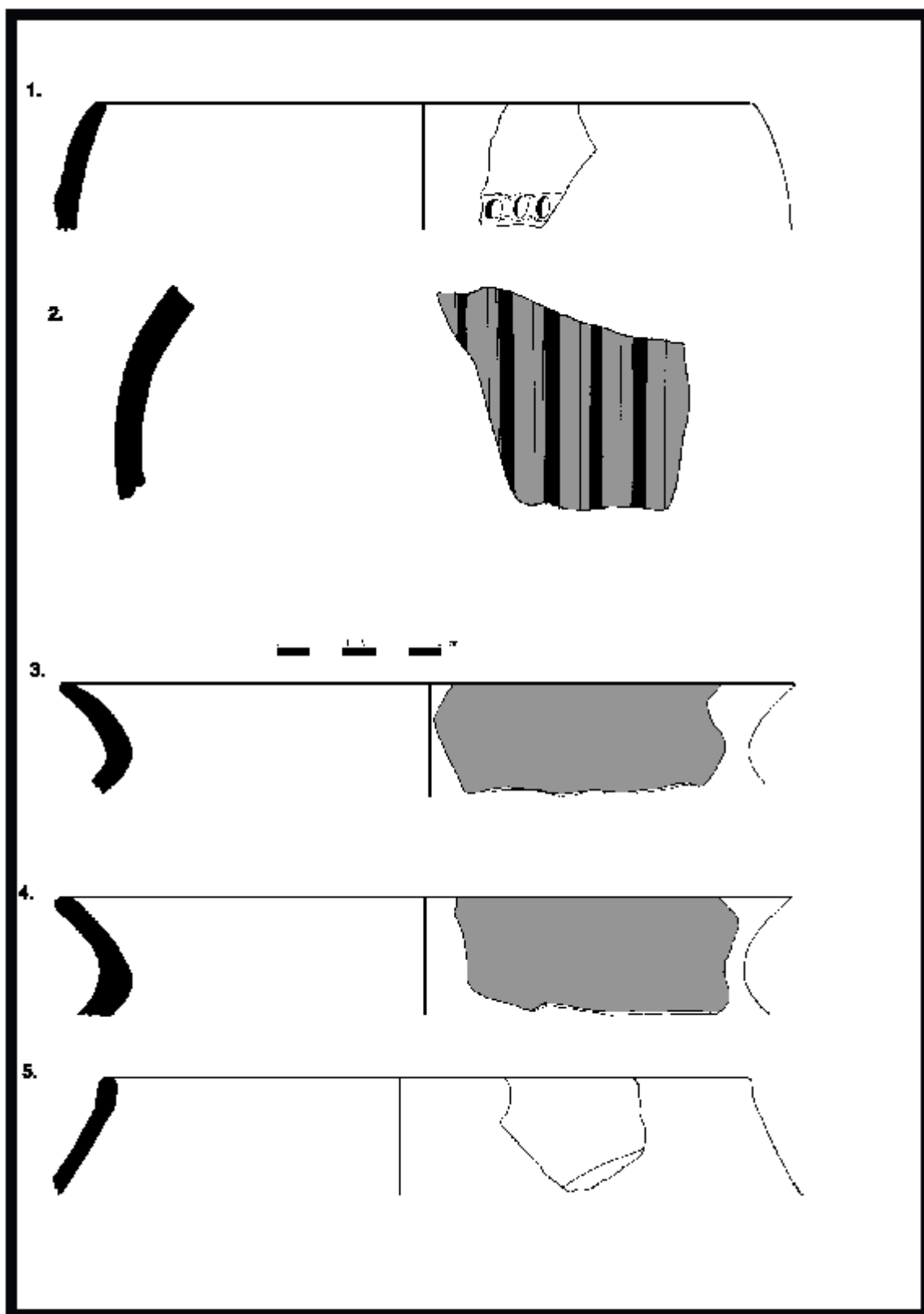
Tab. 19: Pūdorysy objektu 182 – 222.

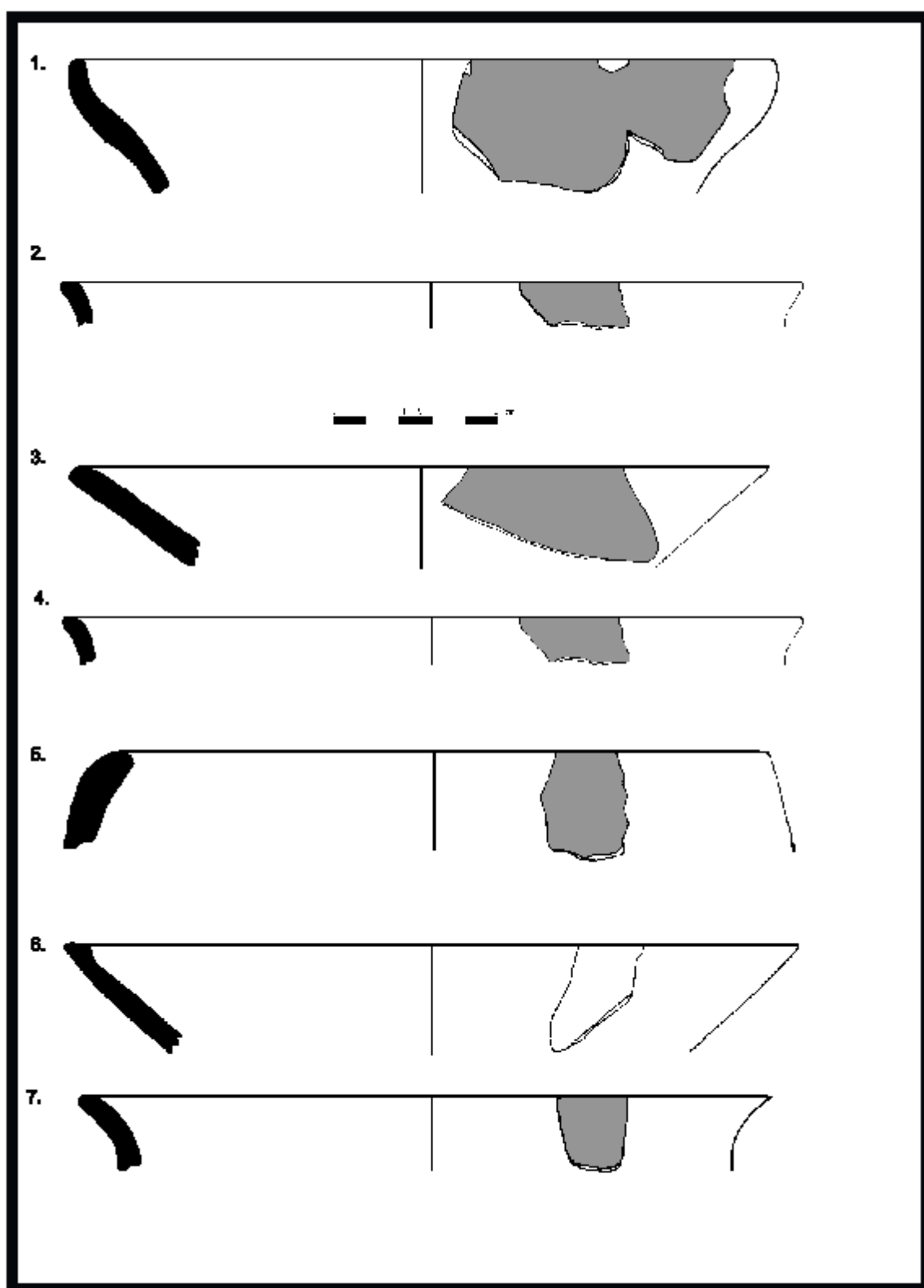
Tab. 21: Vybrané keramické nálezy z objektu 62.

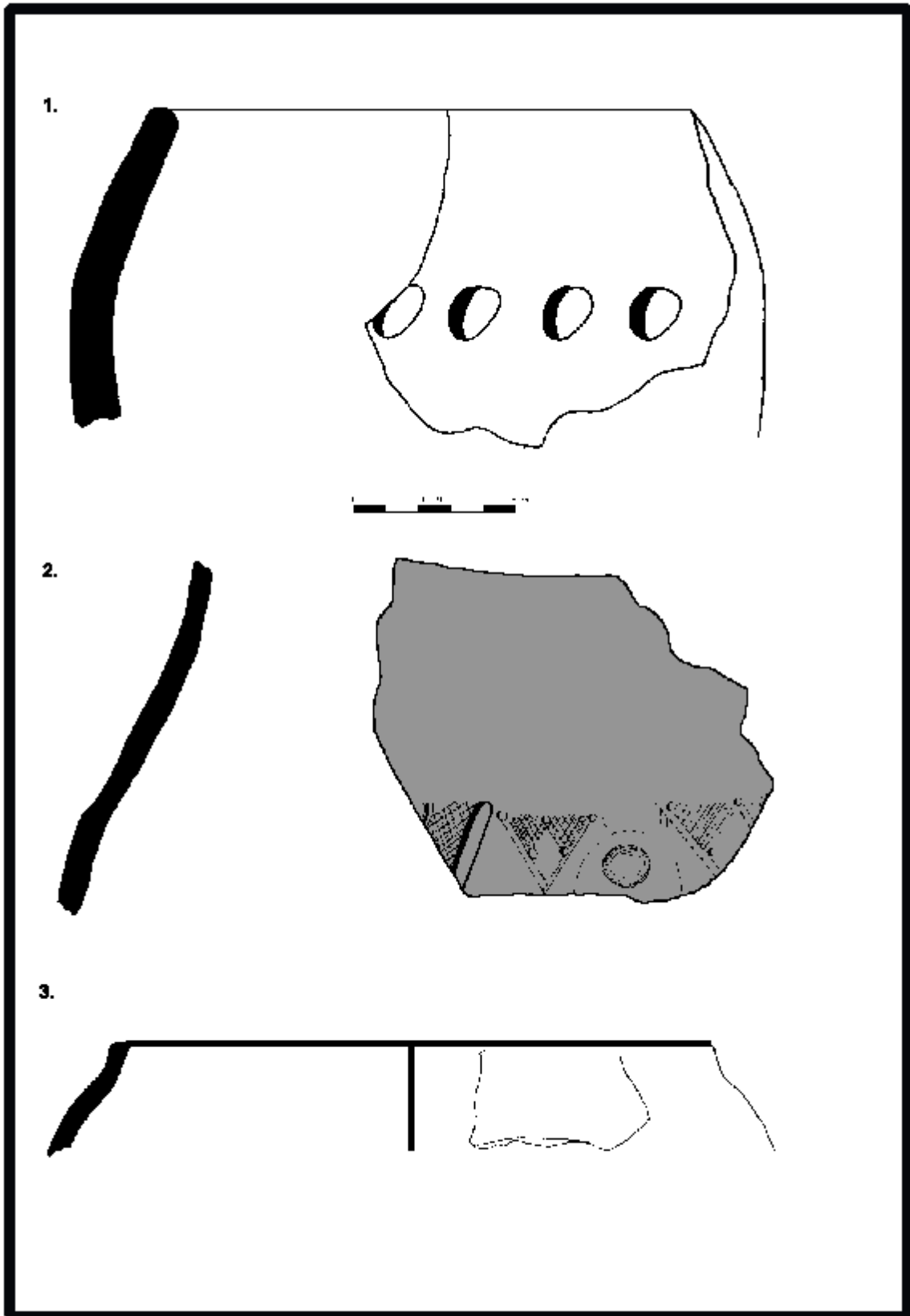
Tab. 22: Vybrané keramické nálezy z objektu 62.

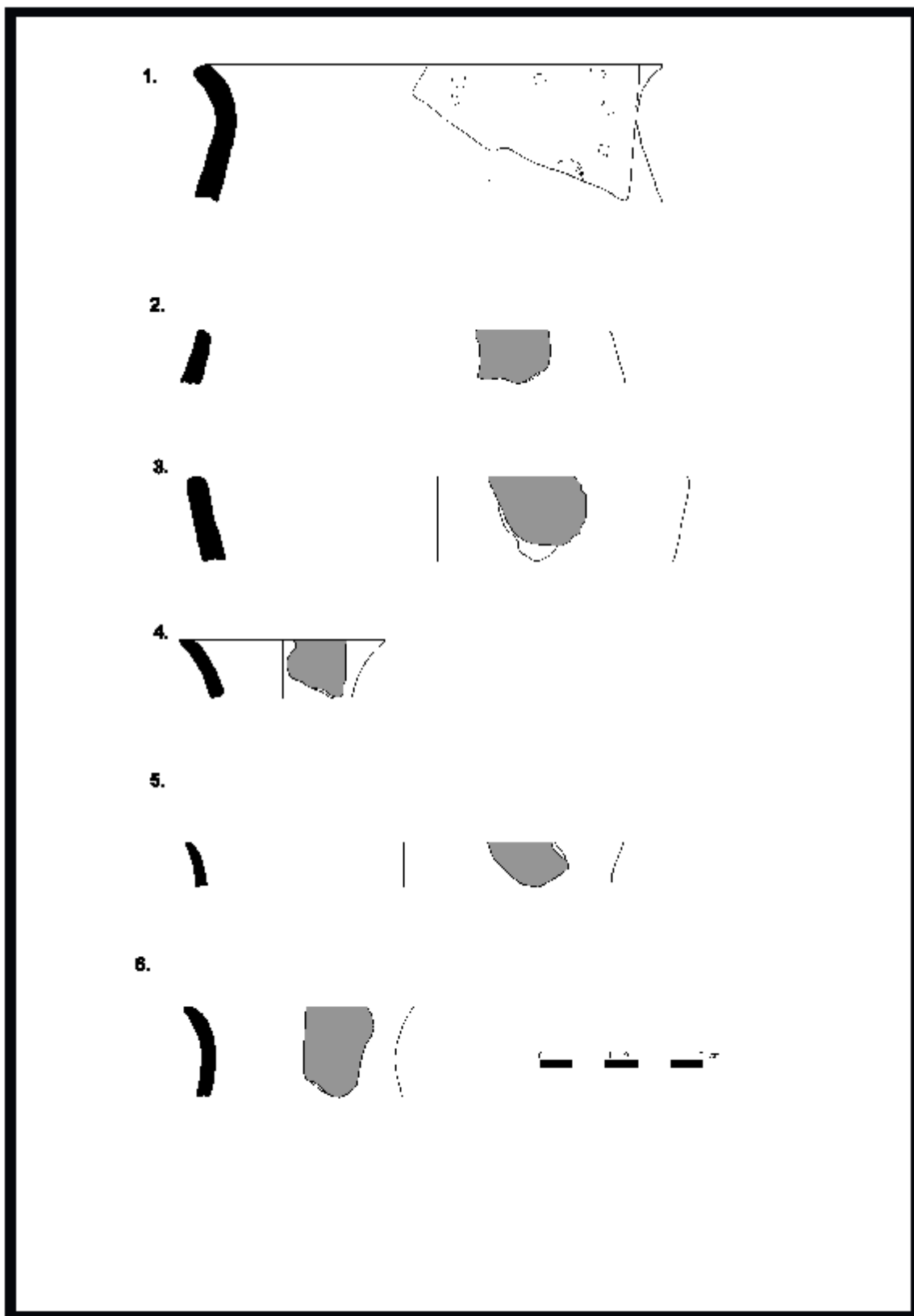
Tab. 23: Vybrané keramické nálezy z objektu 62.

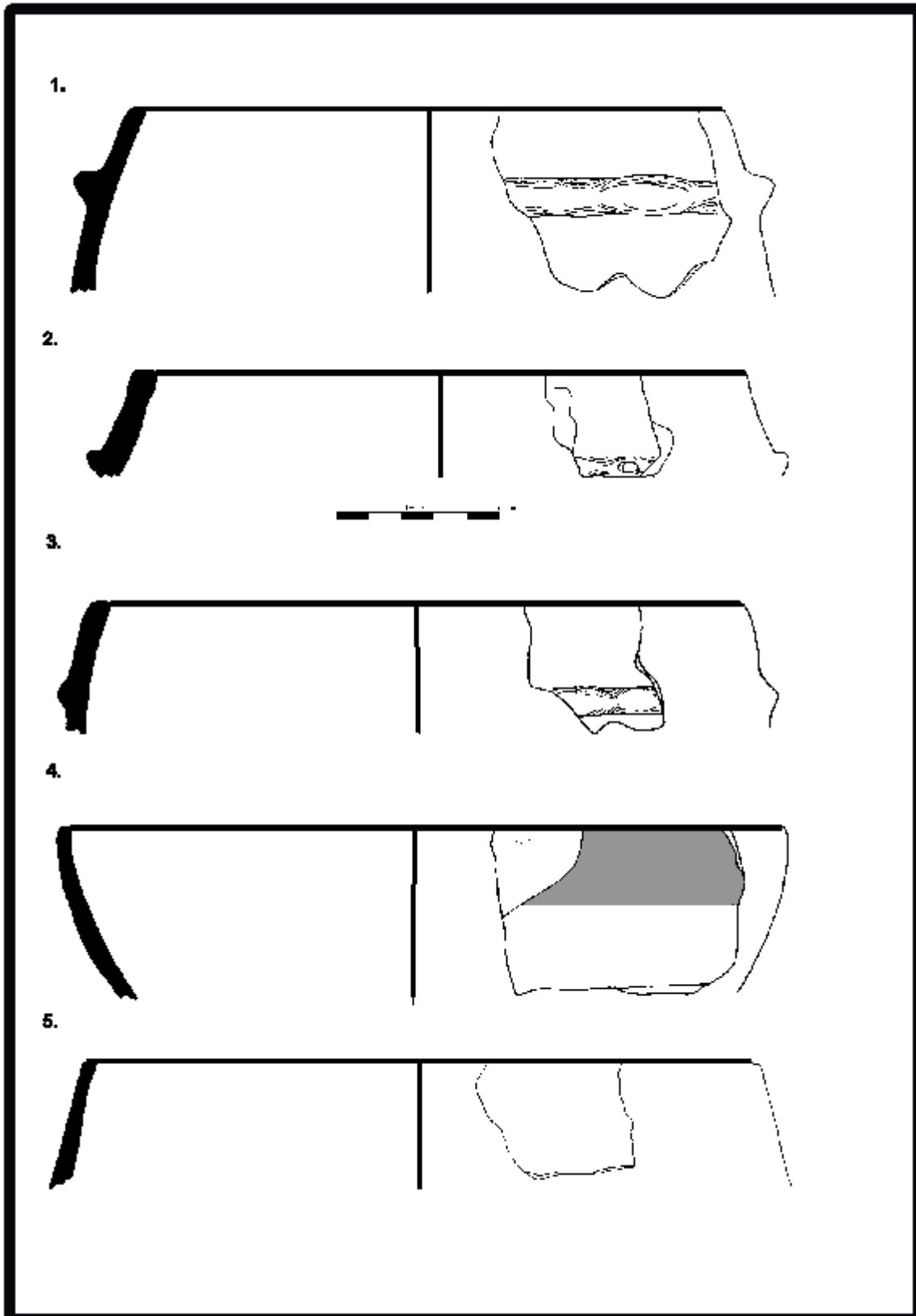
Tab. 24: Vybrané keramické nálezy z objektu 62.

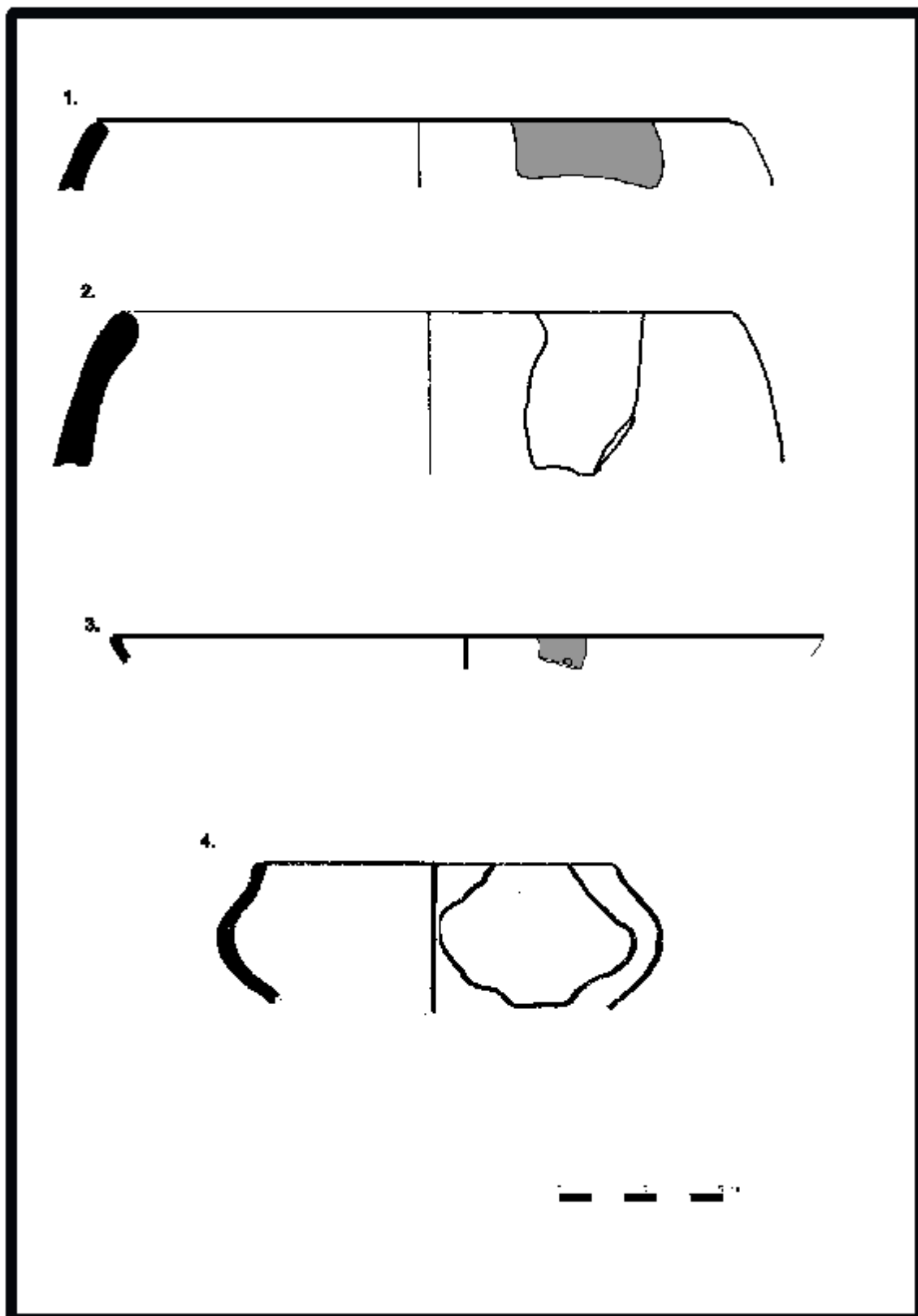
Tab. 25: Vybrané keramické nálezy z objektu 62.

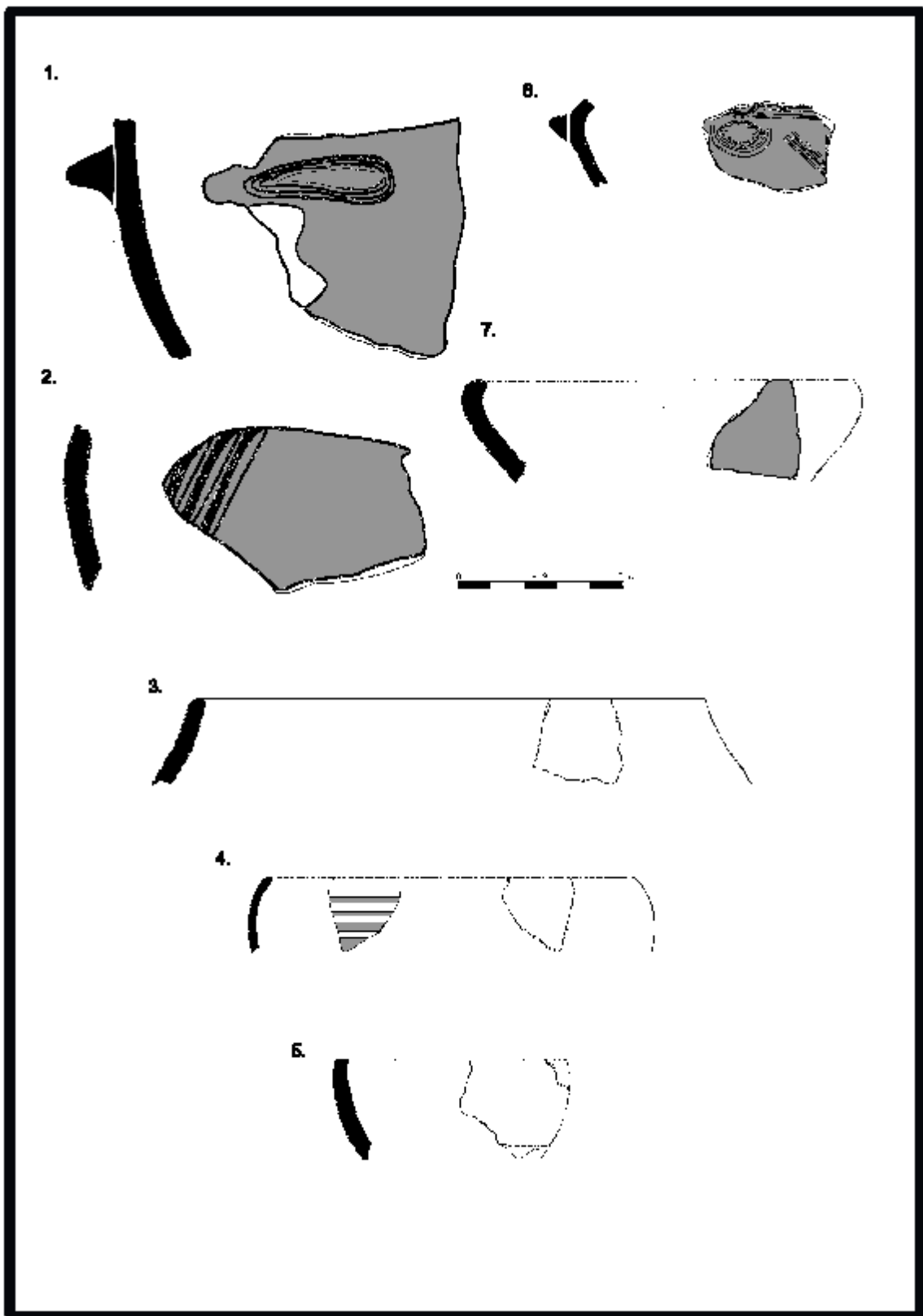
Tab. 26: Vybrané nálezy z objektu 63.

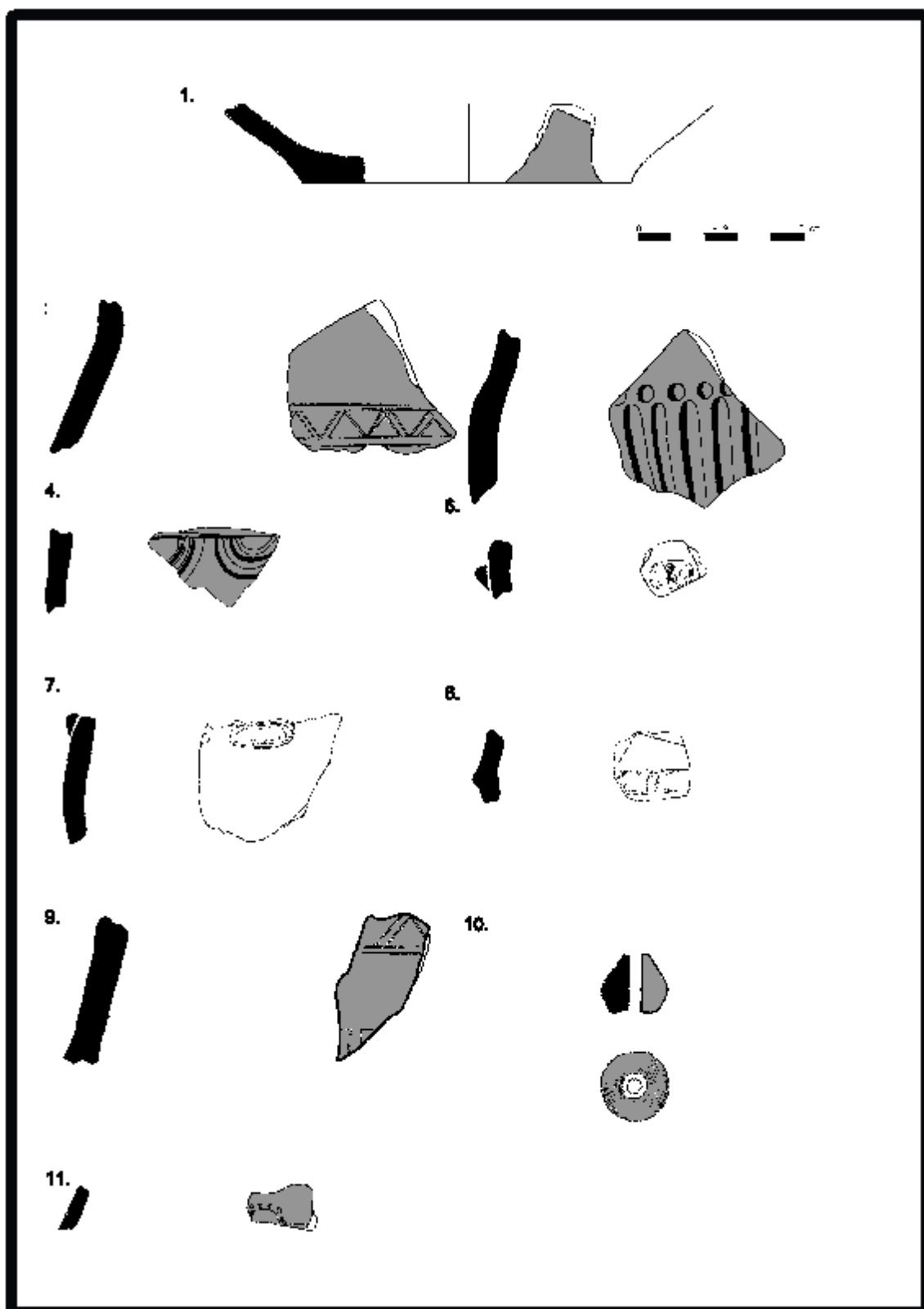
Tab. 27: Vybrané keramické nálezy z objektu 79.

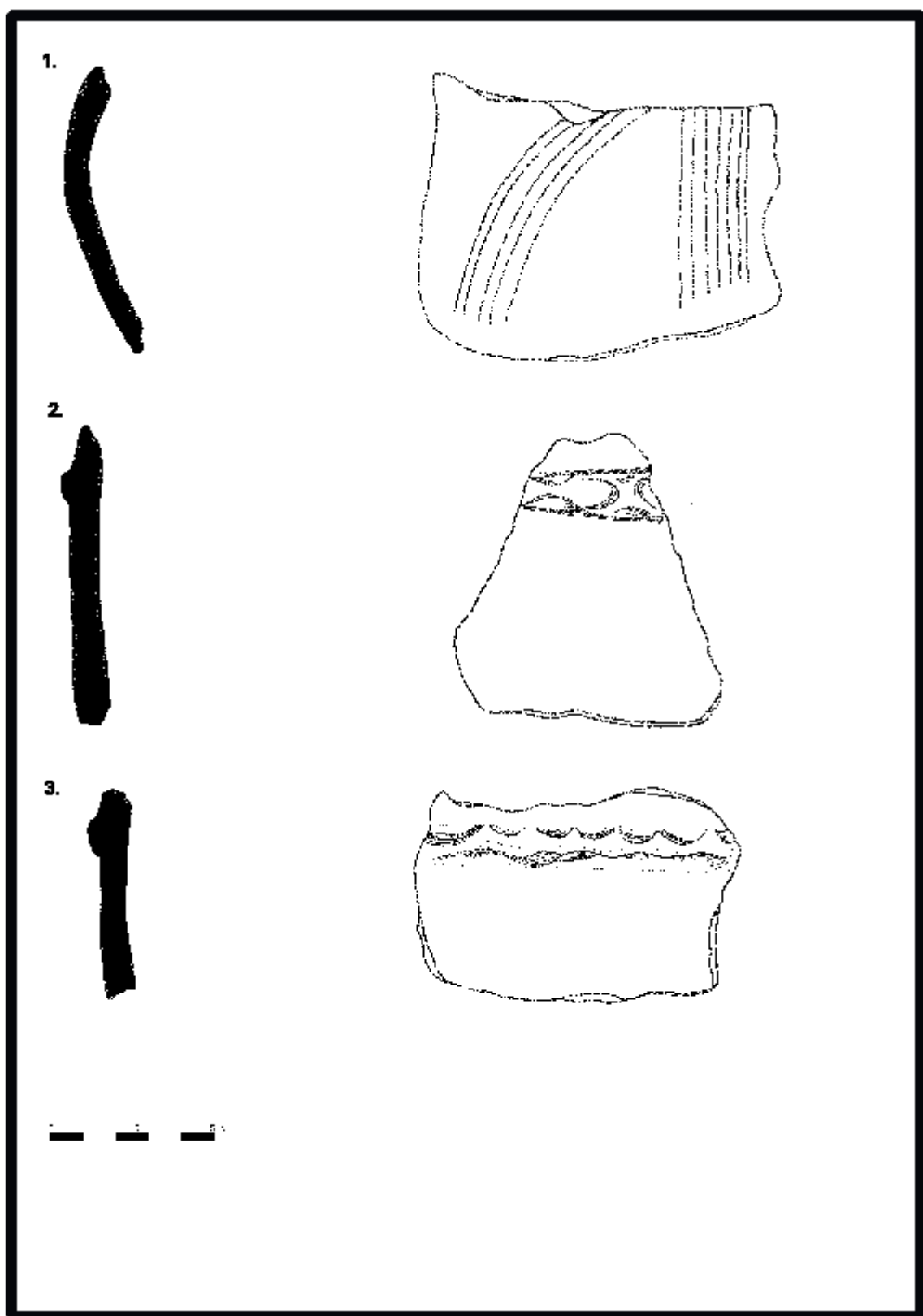
Tab. 28: Vybrané keramické nálezy z objektu 79.

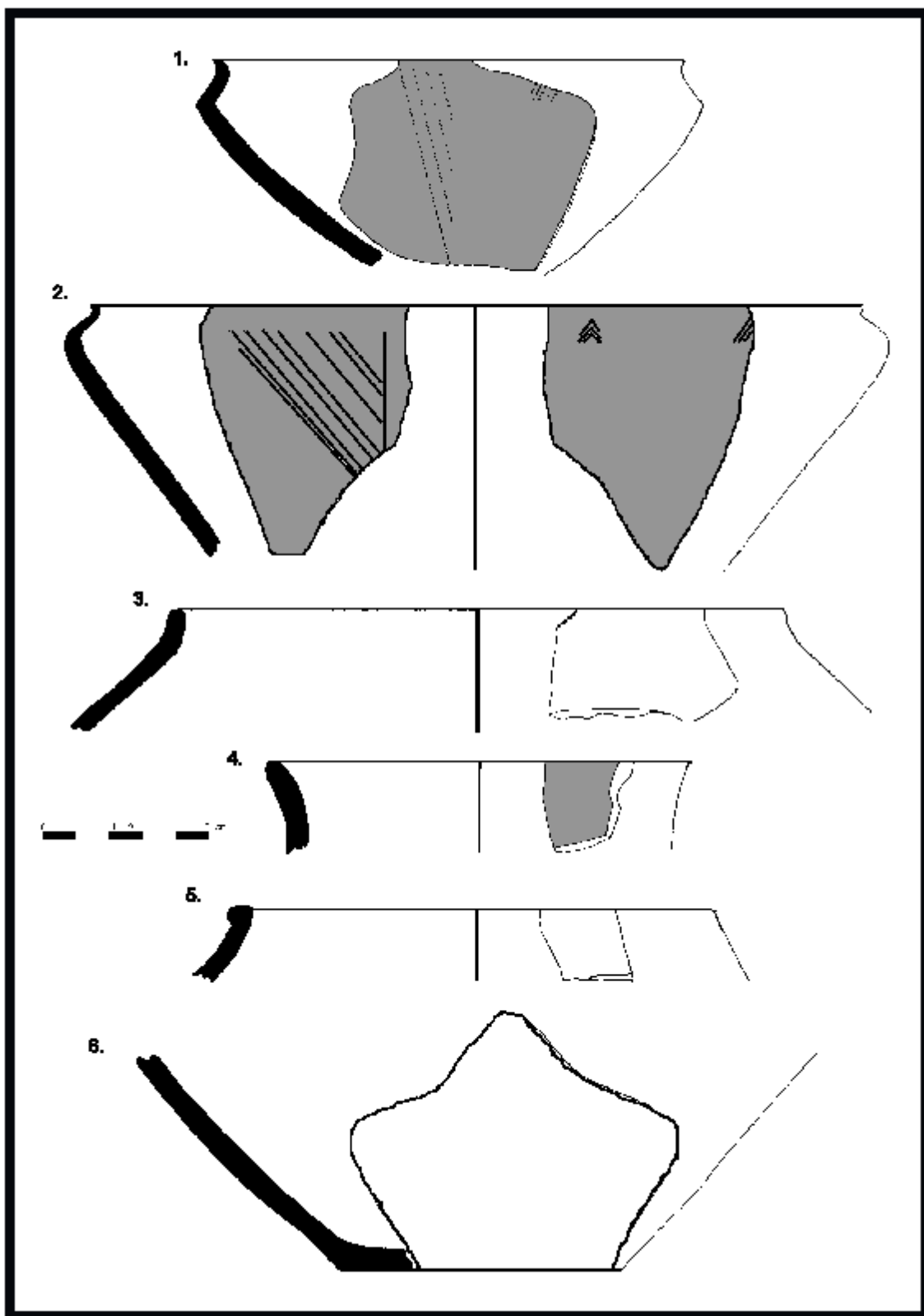
Tab. 29: Vybrané keramické nálezy z objektu 79.

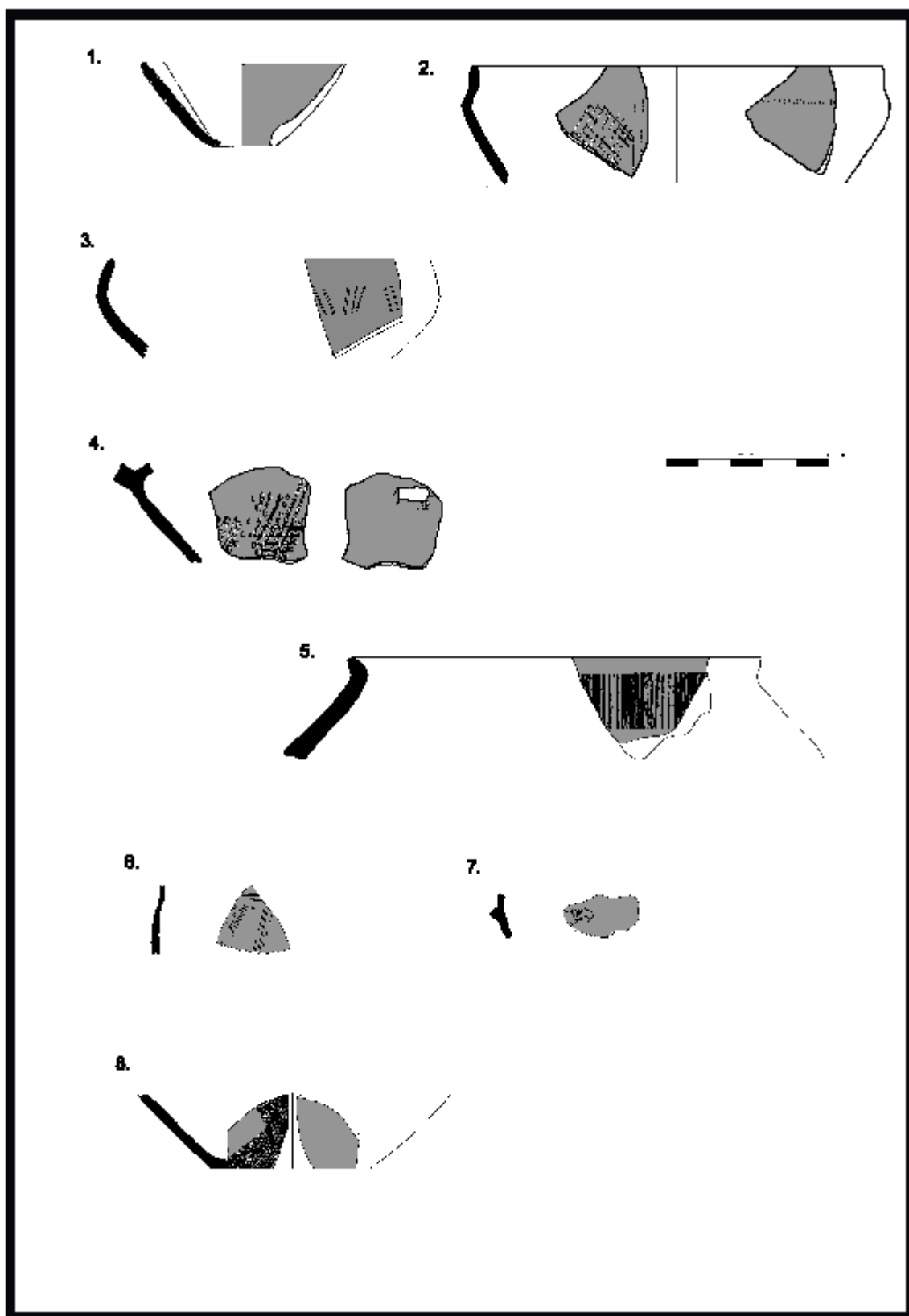
Tab. 30: Vybrané keramické nálezy z objektu 79.

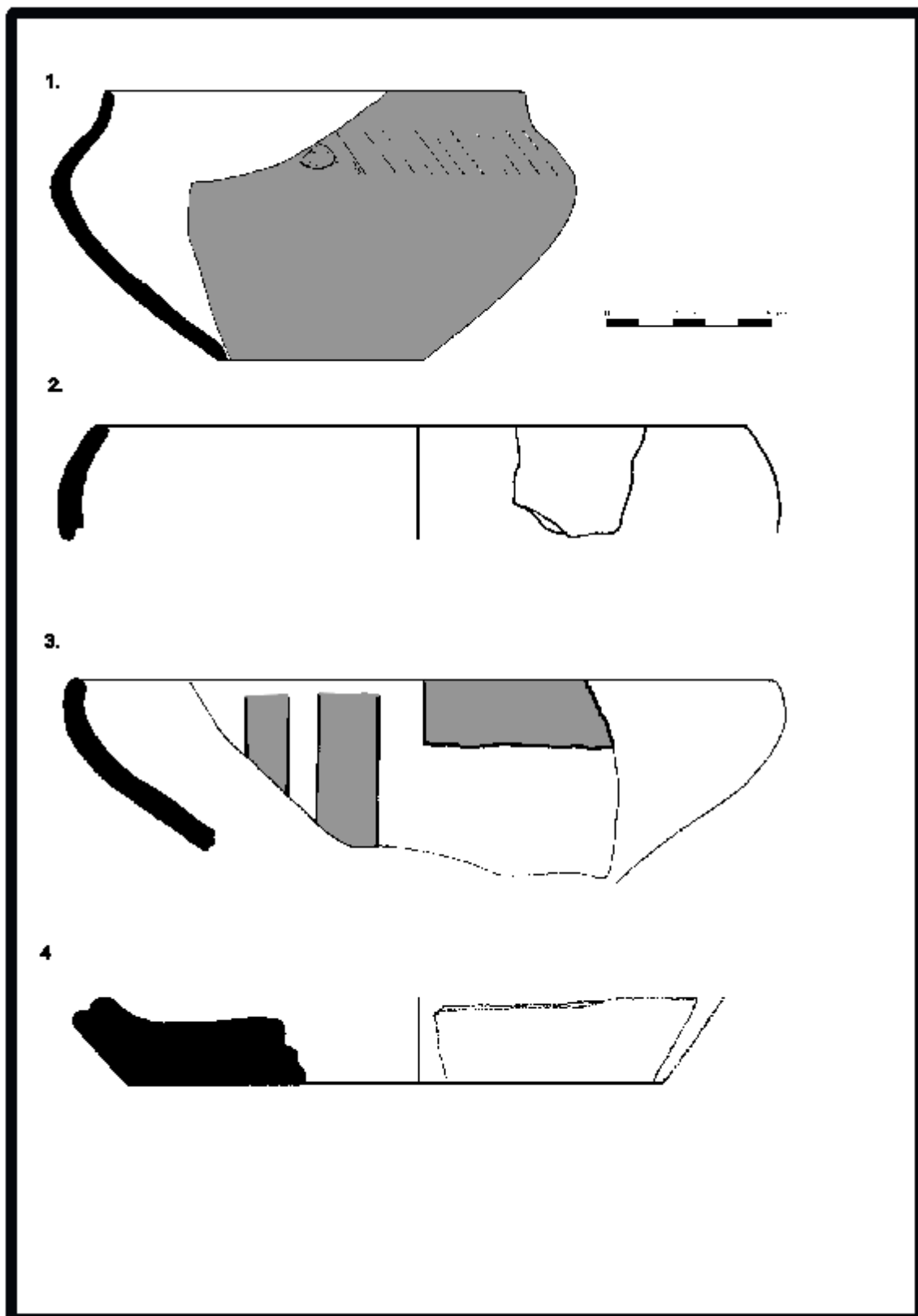
Tab. 31: Vybrané keramické nálezy z objektu 67.

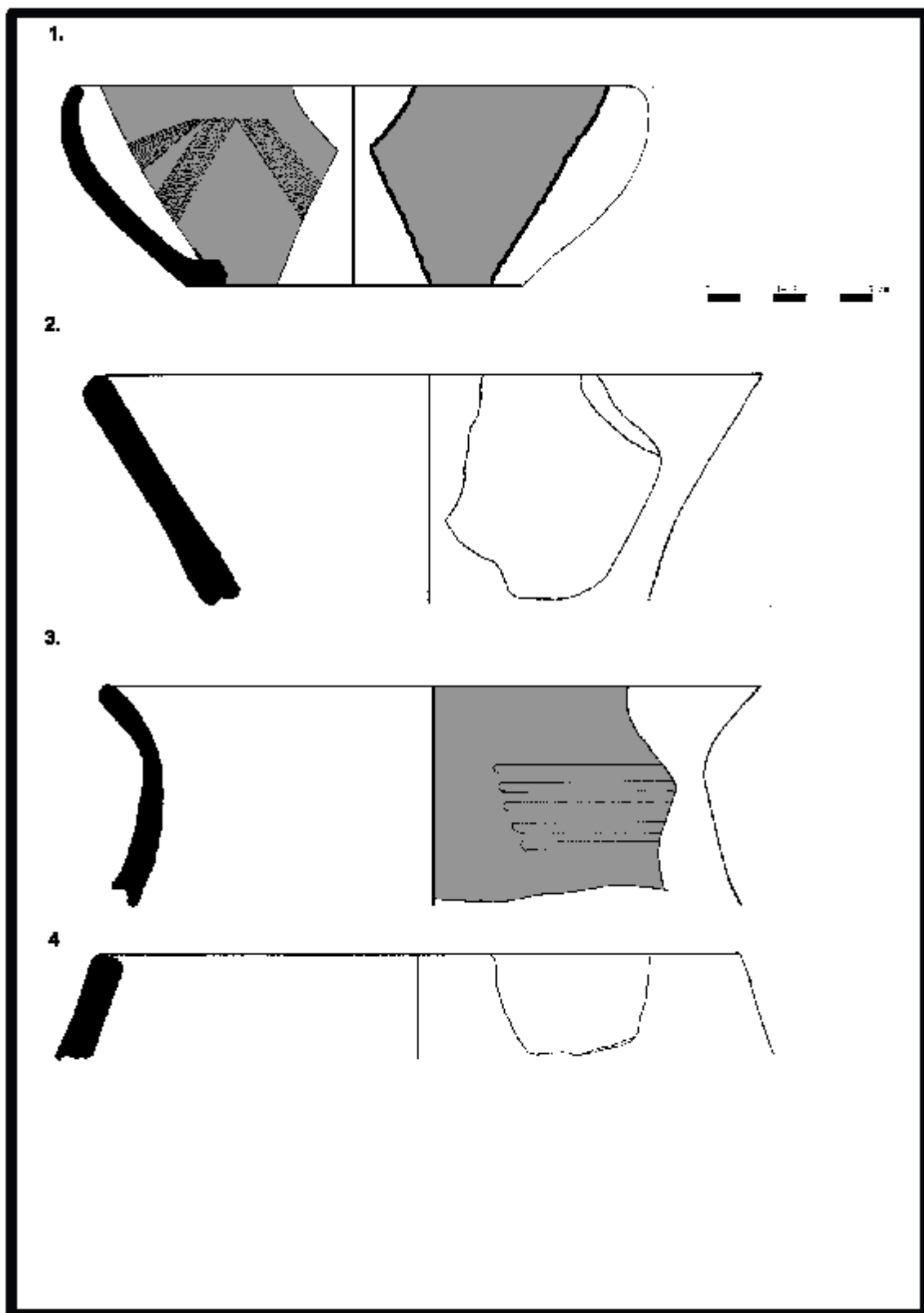
Tab. 32: Vybrané keramické nálezy z objektu 67.

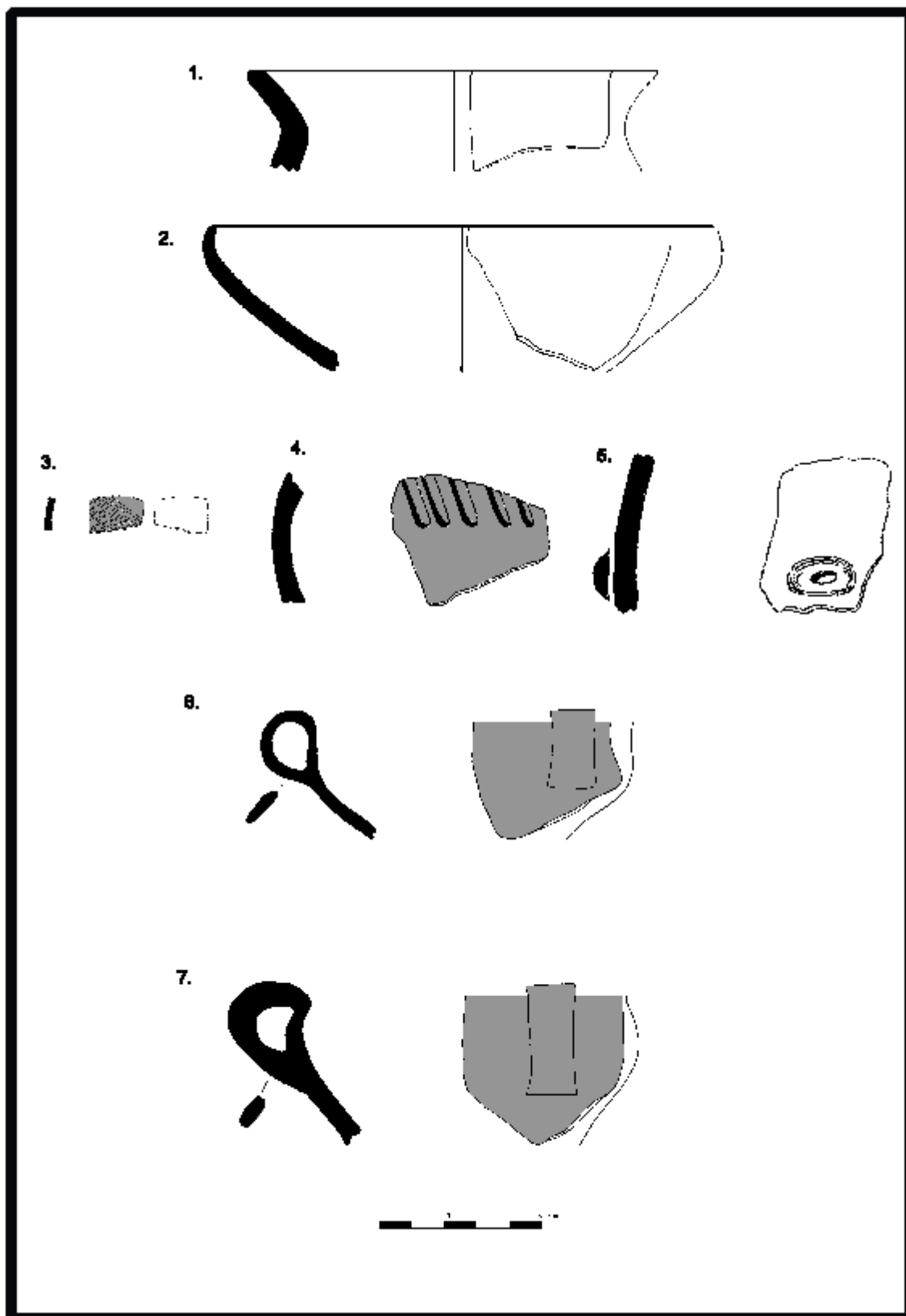
Tab. 33: Vybrané keramické nálezy z objektu 67.

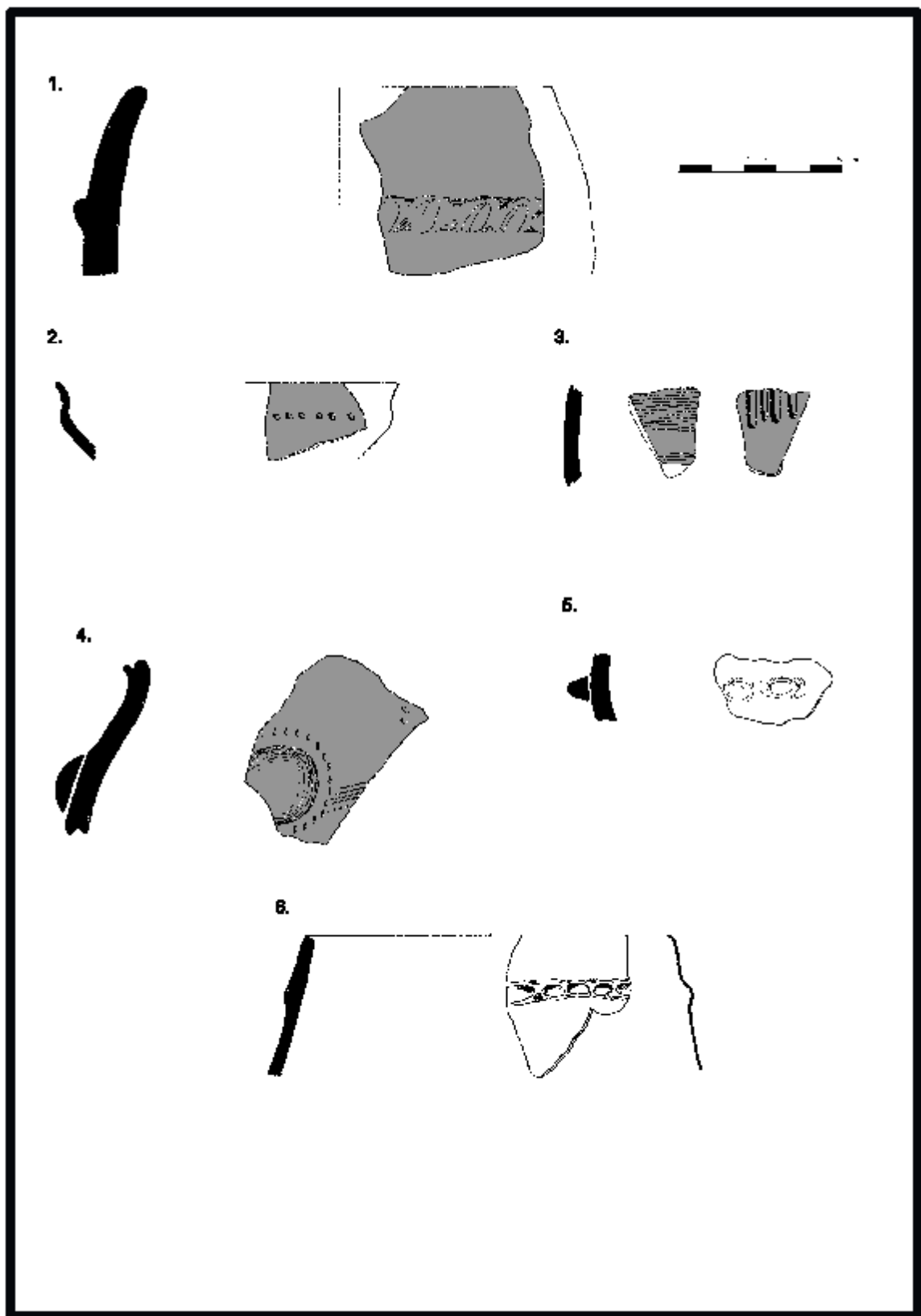
Tab. 34: Vybrané keramické nálezy z objektů 67; 83; 123.

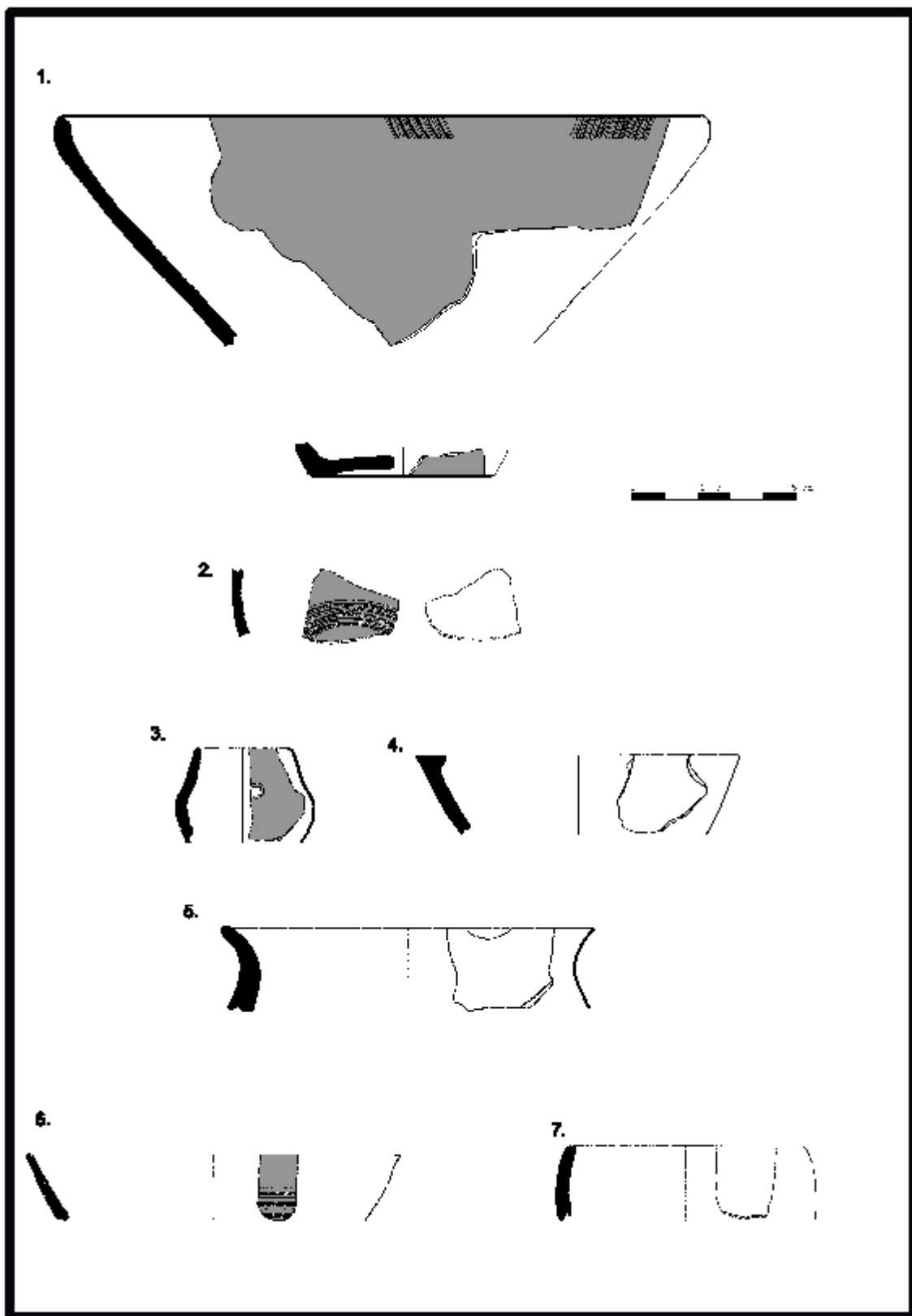
Tab. 35: Vybrané keramické nálezy z objektu 123.

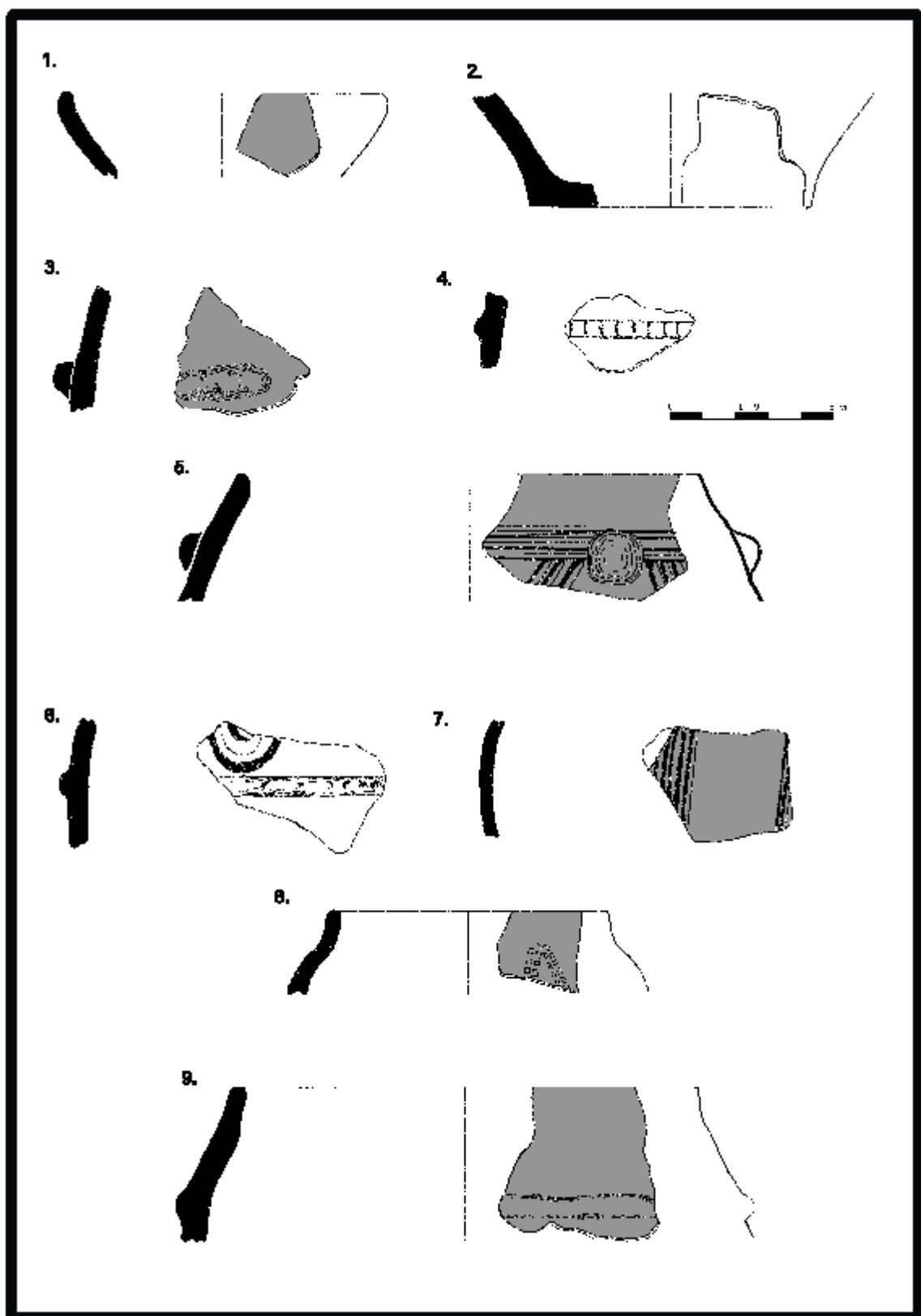
Tab. 36: Vybrané keramické nálezy z objektu 123.

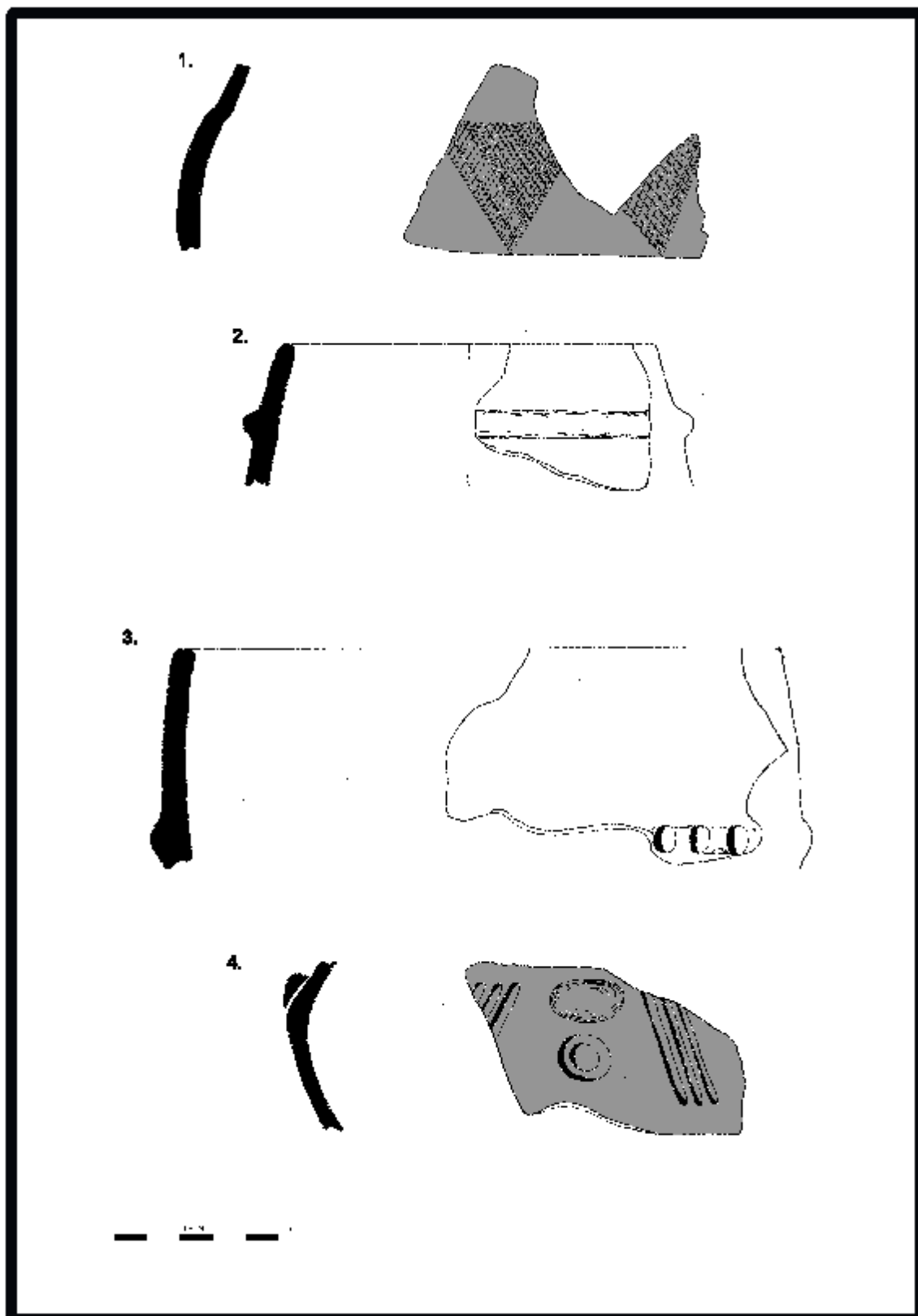
Tab. 37: Vybrané keramické nálezy z objektu 123.

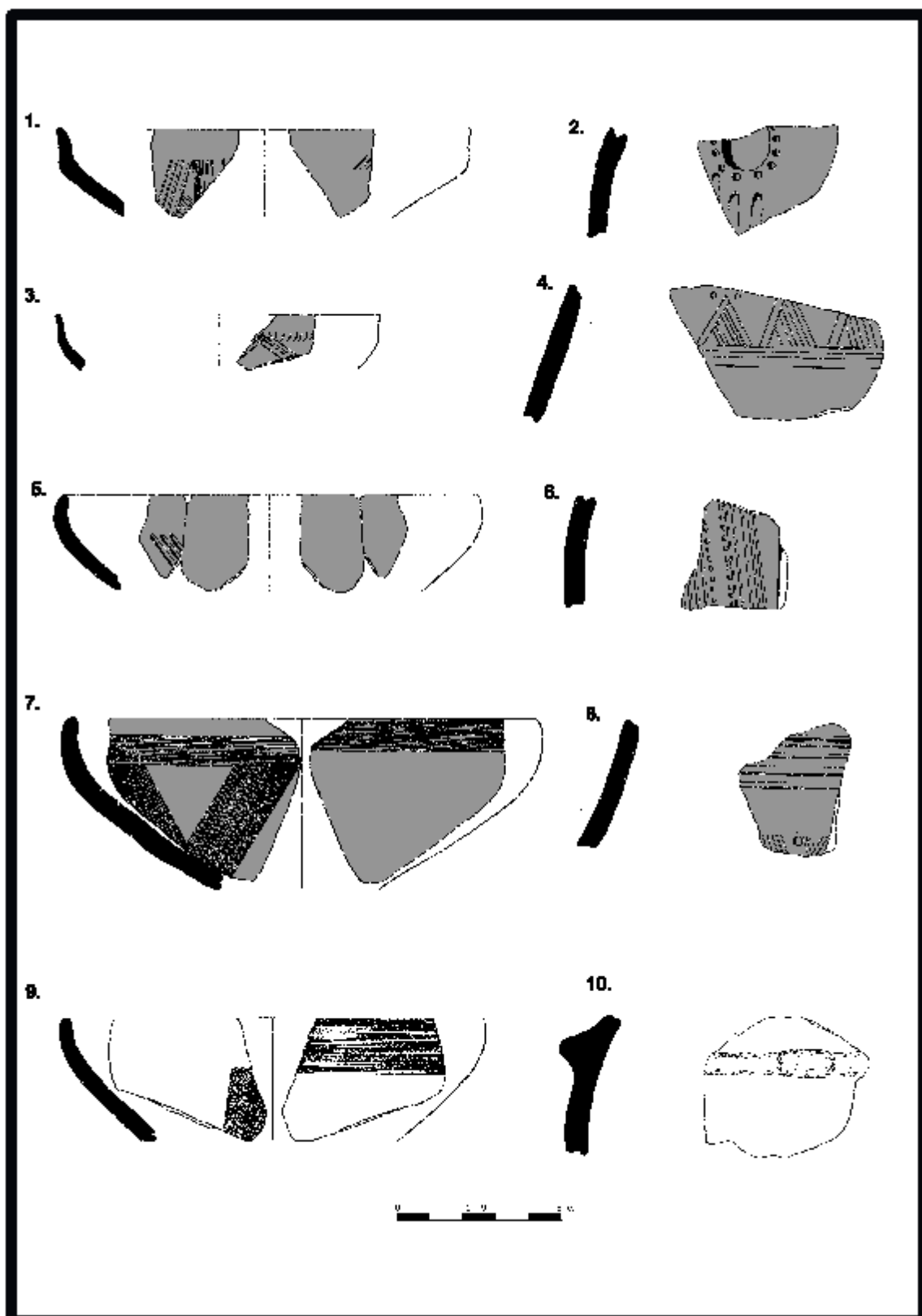
Tab. 38: Vybrané keramické nálezy z objektů 66; 89; 115.

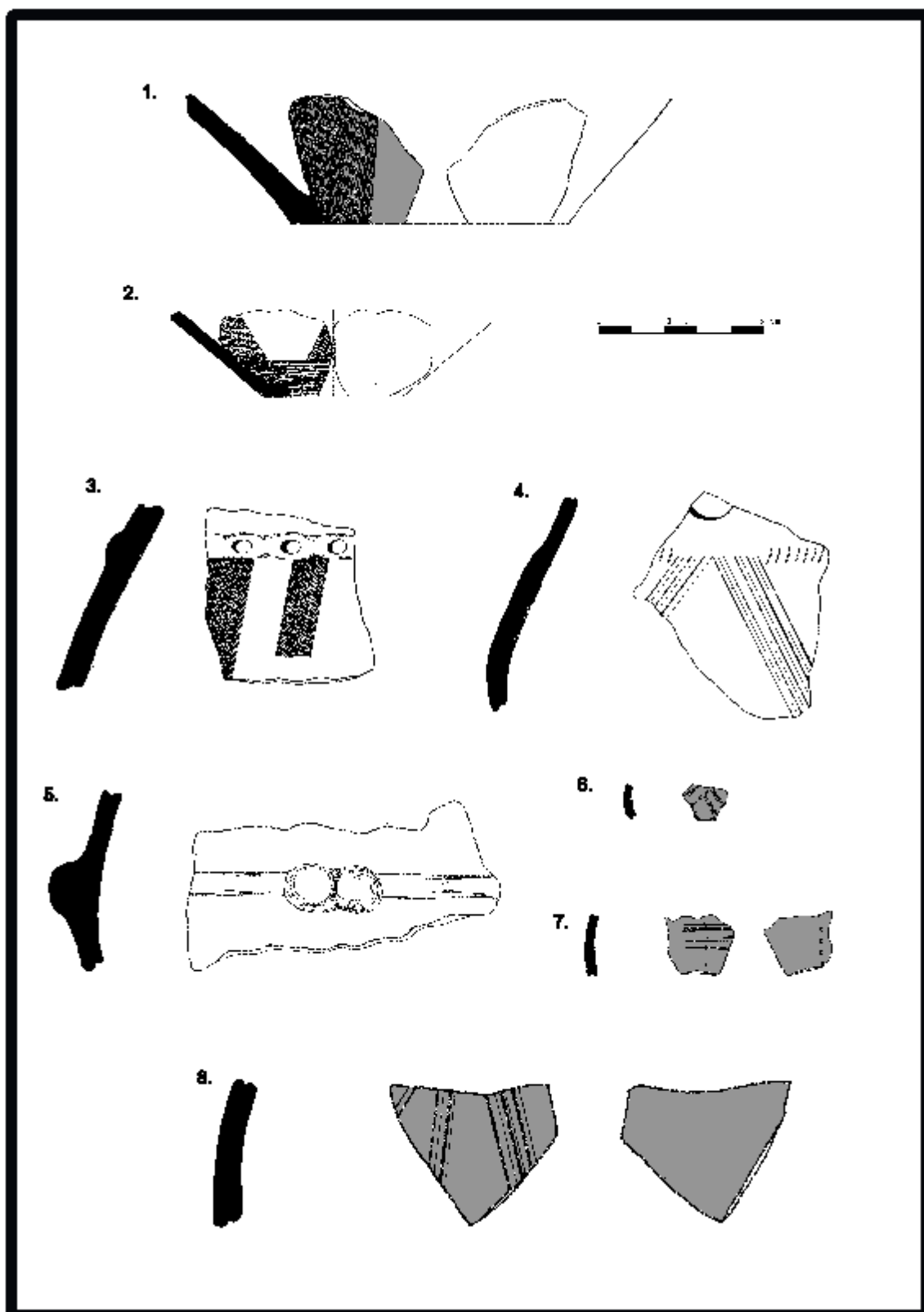
Tab. 39: Vybrané keramické nálezy z objektů 115;120;119.

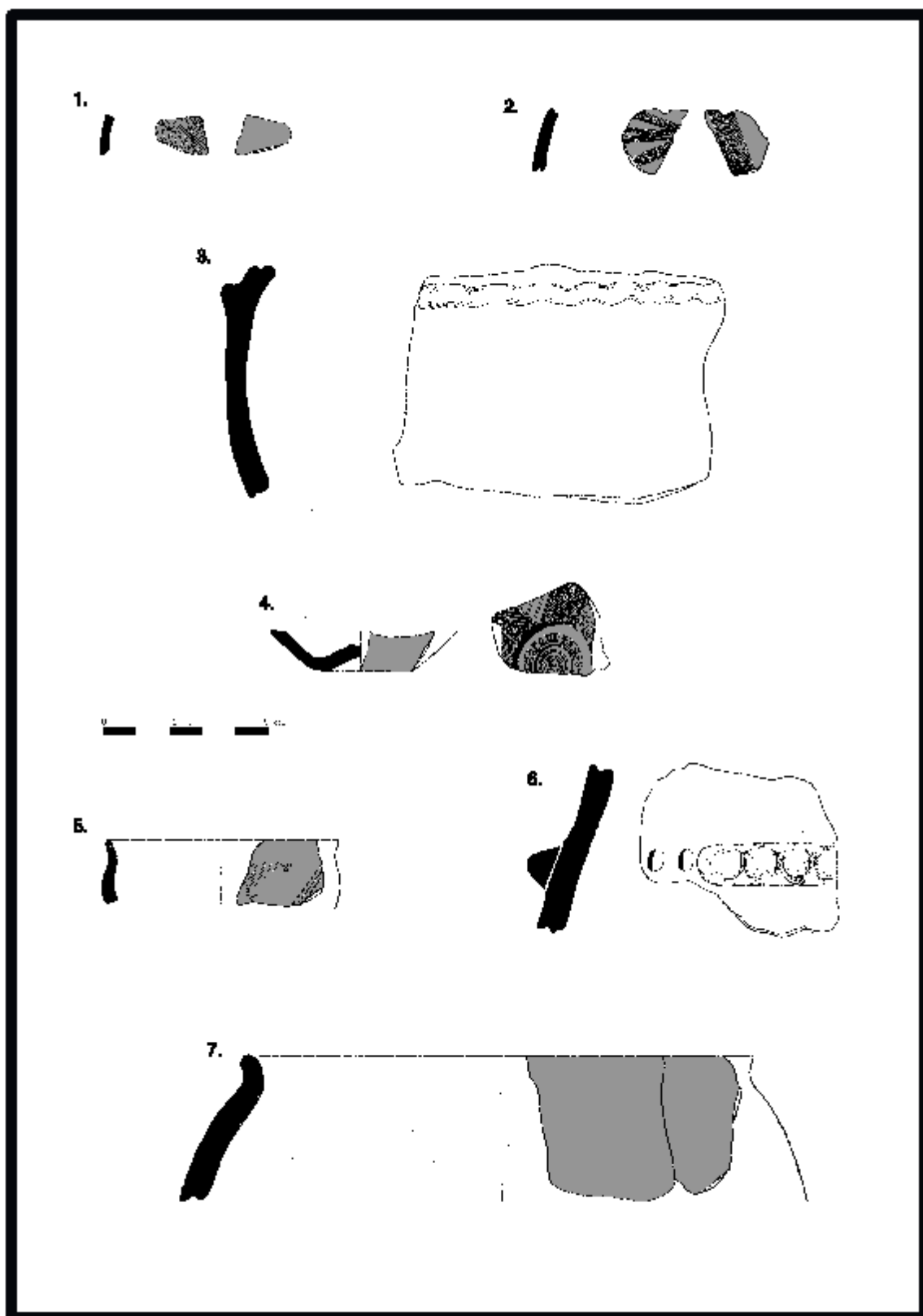
Tab. 40: Vybrané keramické nálezy z objektů 120;10.

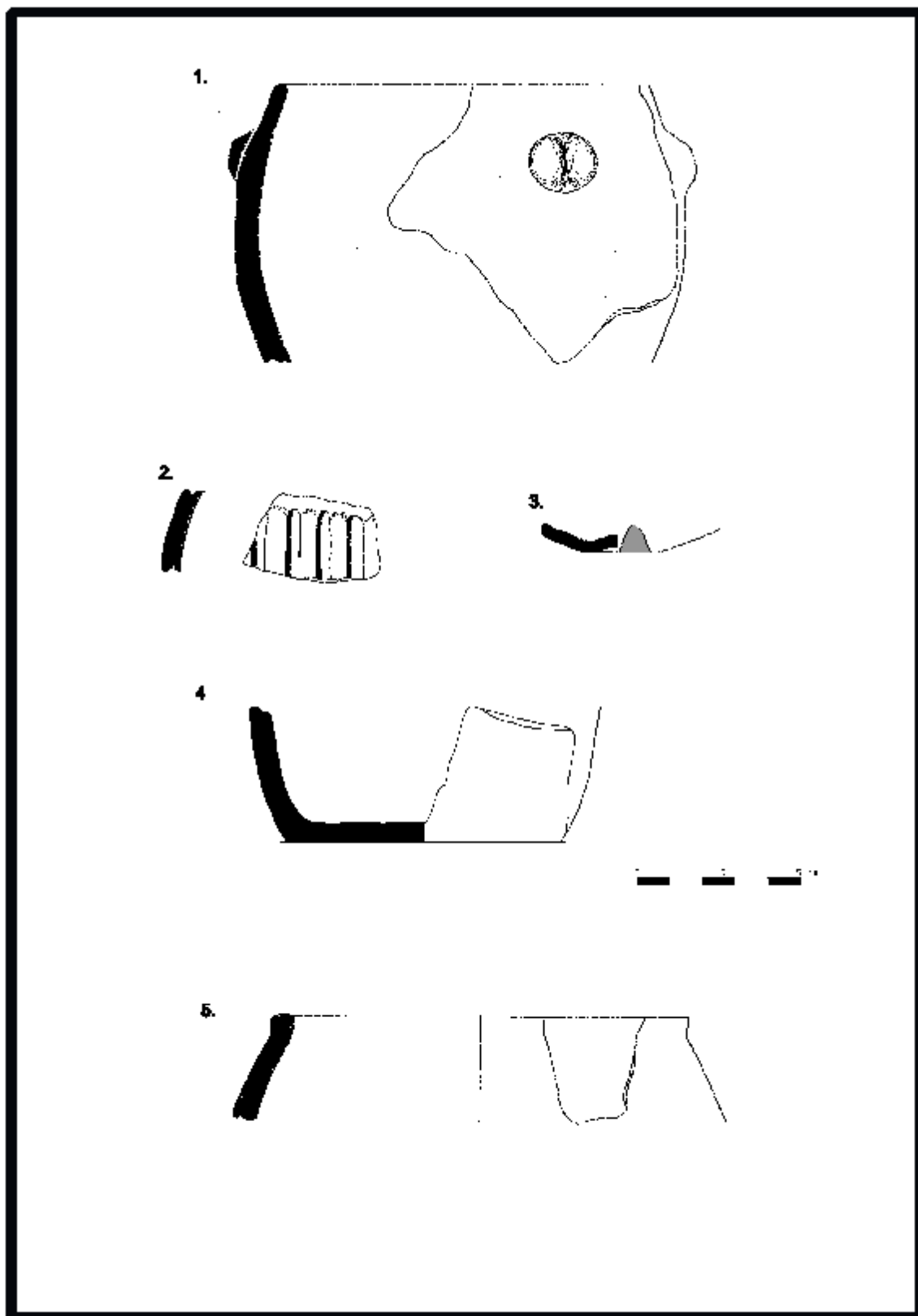
Tab. 41: Vybrané keramické nálezy z objektů 223.

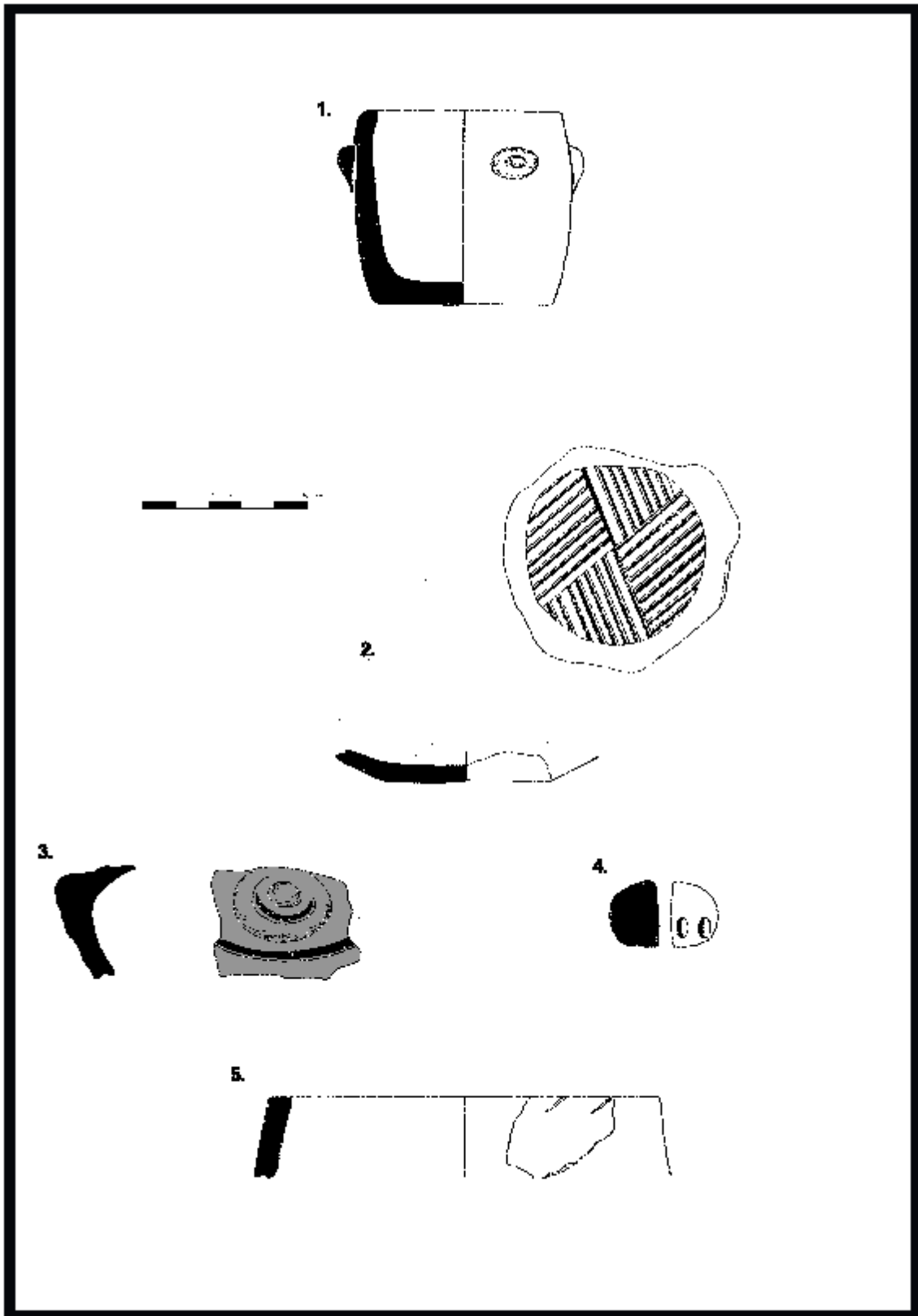
Tab. 42: Vybrané keramické nálezy z objektu 223.

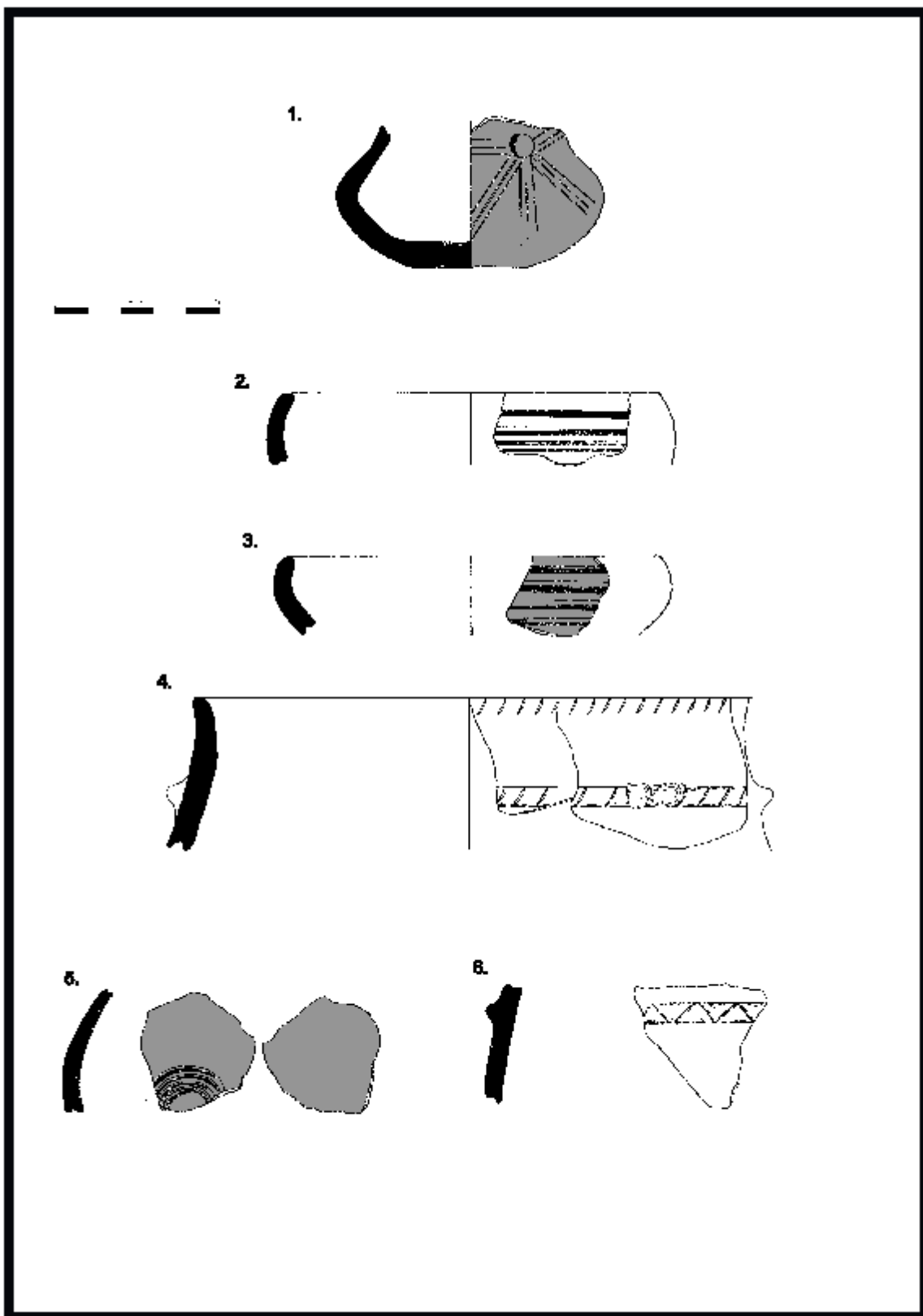
Tab. 43: Vybrané keramické nálezy z objektů 223 a 38.

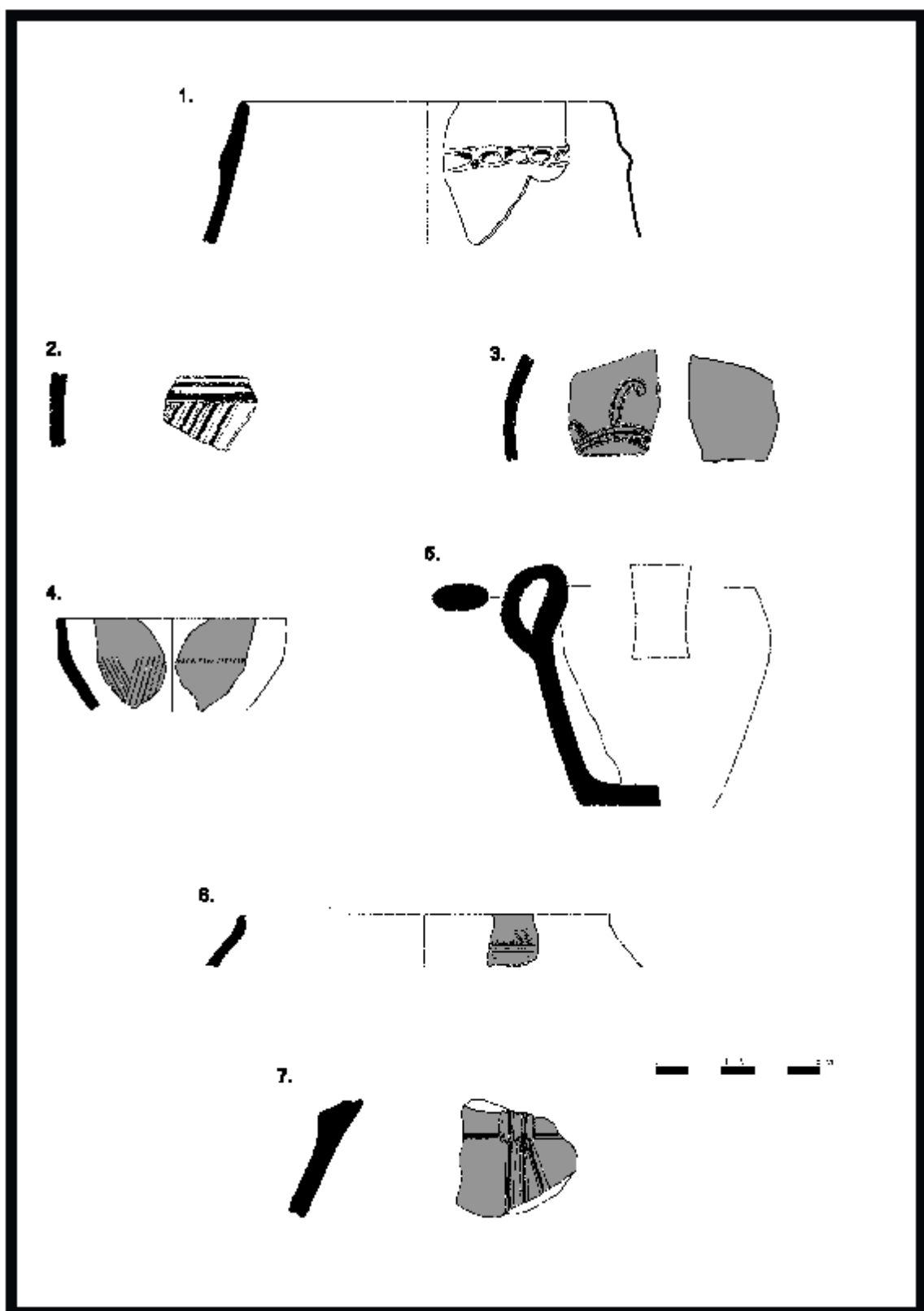
Tab. 44: Vybrané keramické nálezy z objektů 38 a 39.

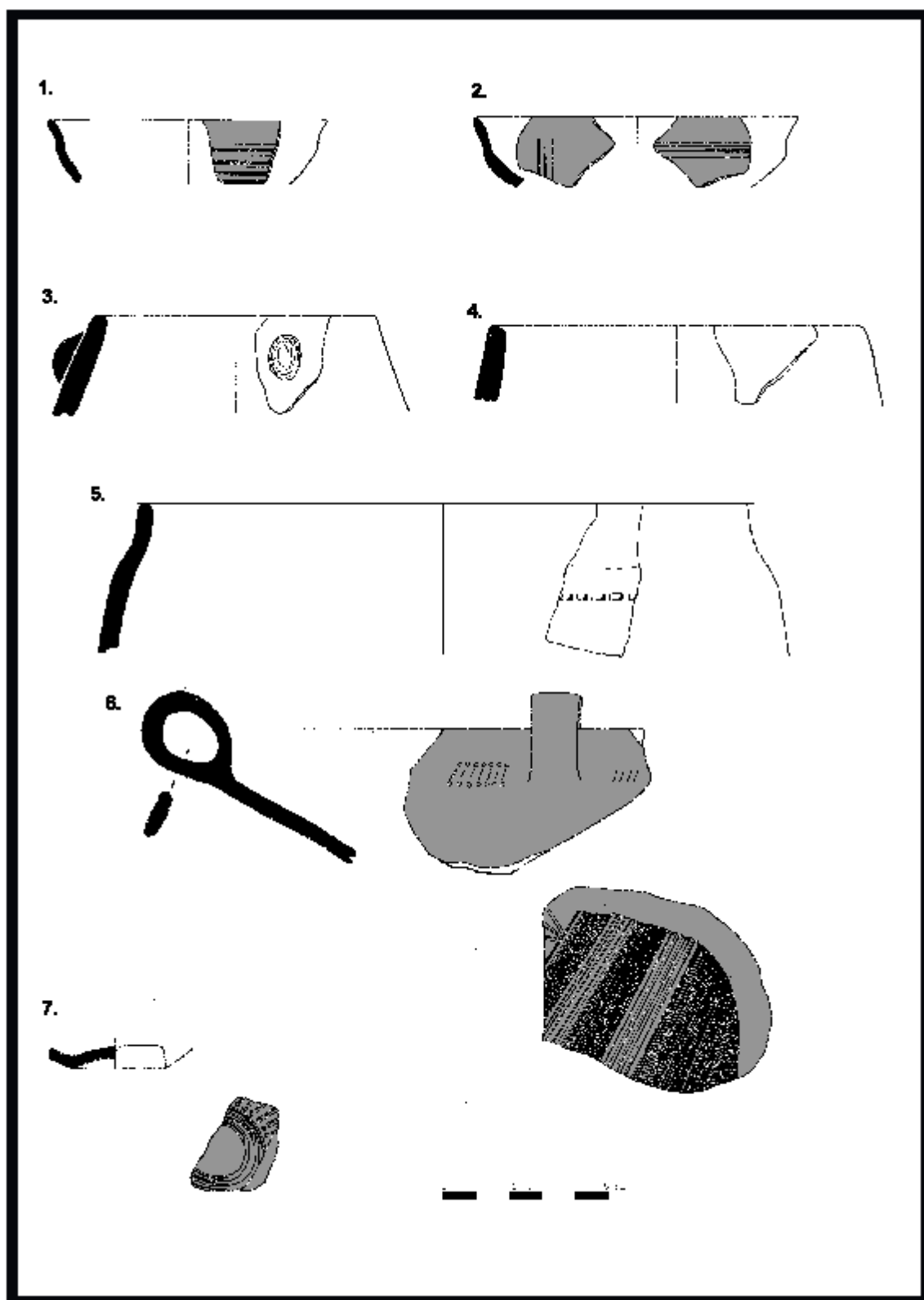
Tab. 45: Vybrané keramické nálezy z objektů 39;40;41.

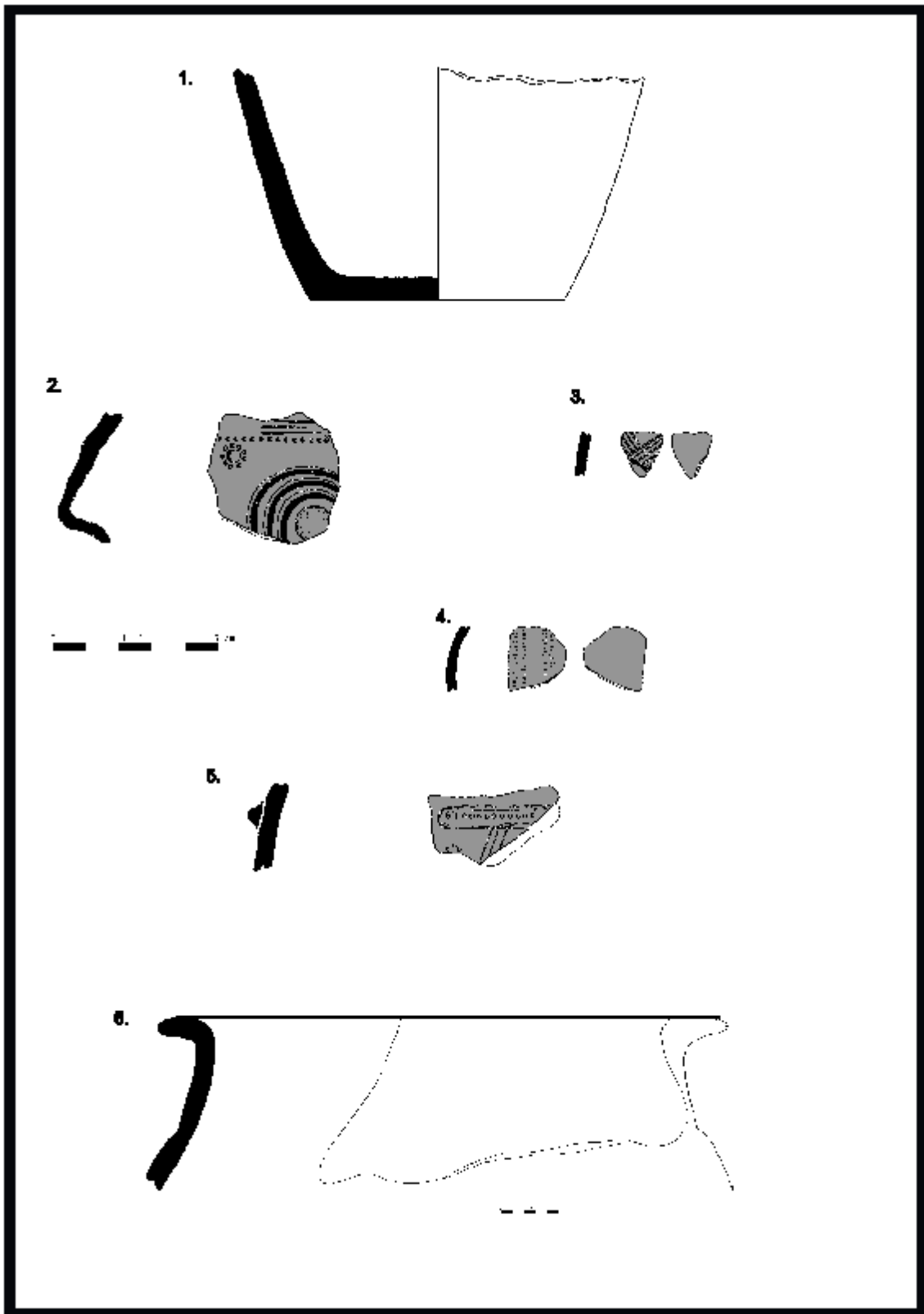
Tab. 46: Vybrané keramické nálezy z objektu 41.

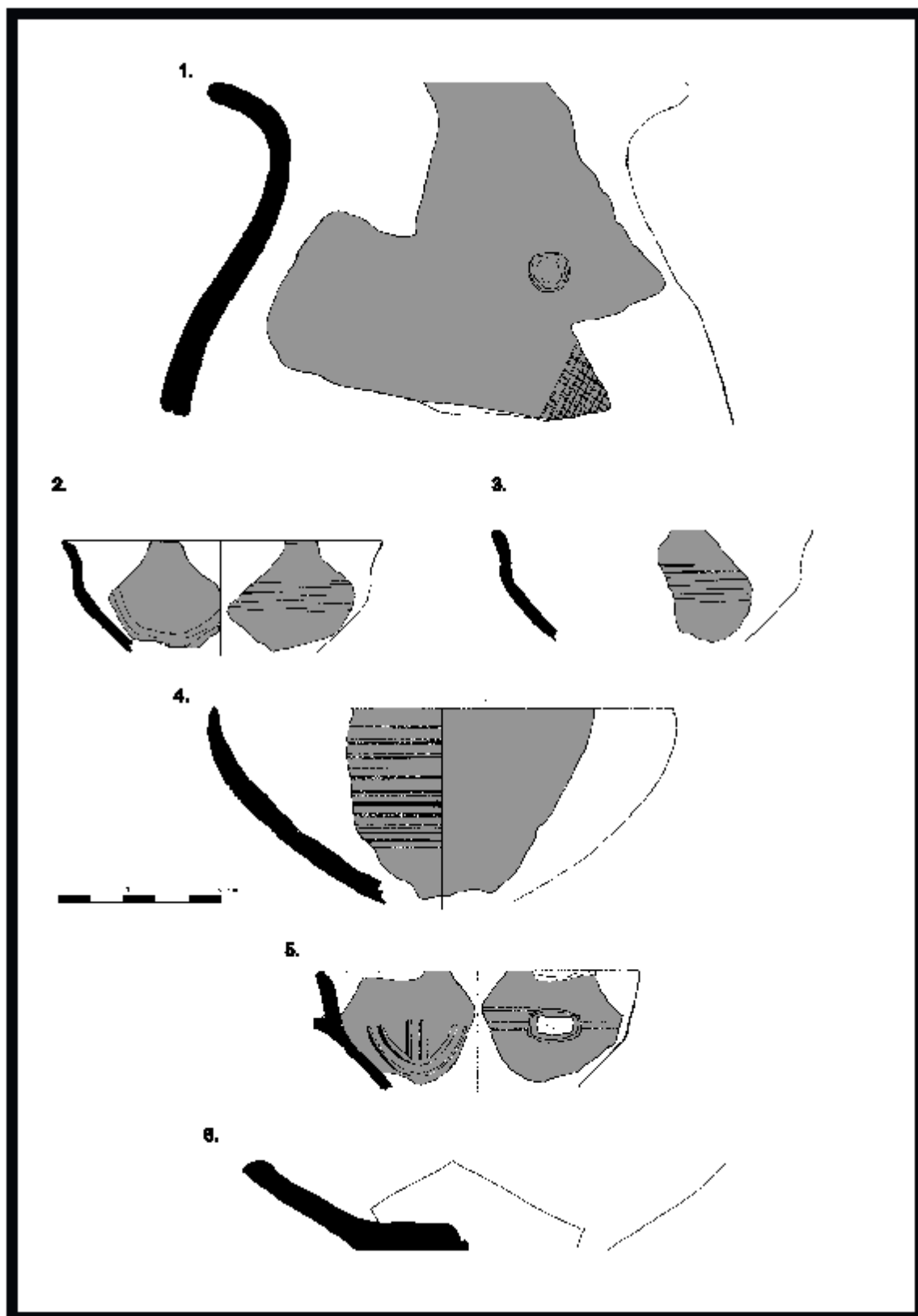
Tab. 47: Vybrané keramické nálezy z objektů 89;38;48.

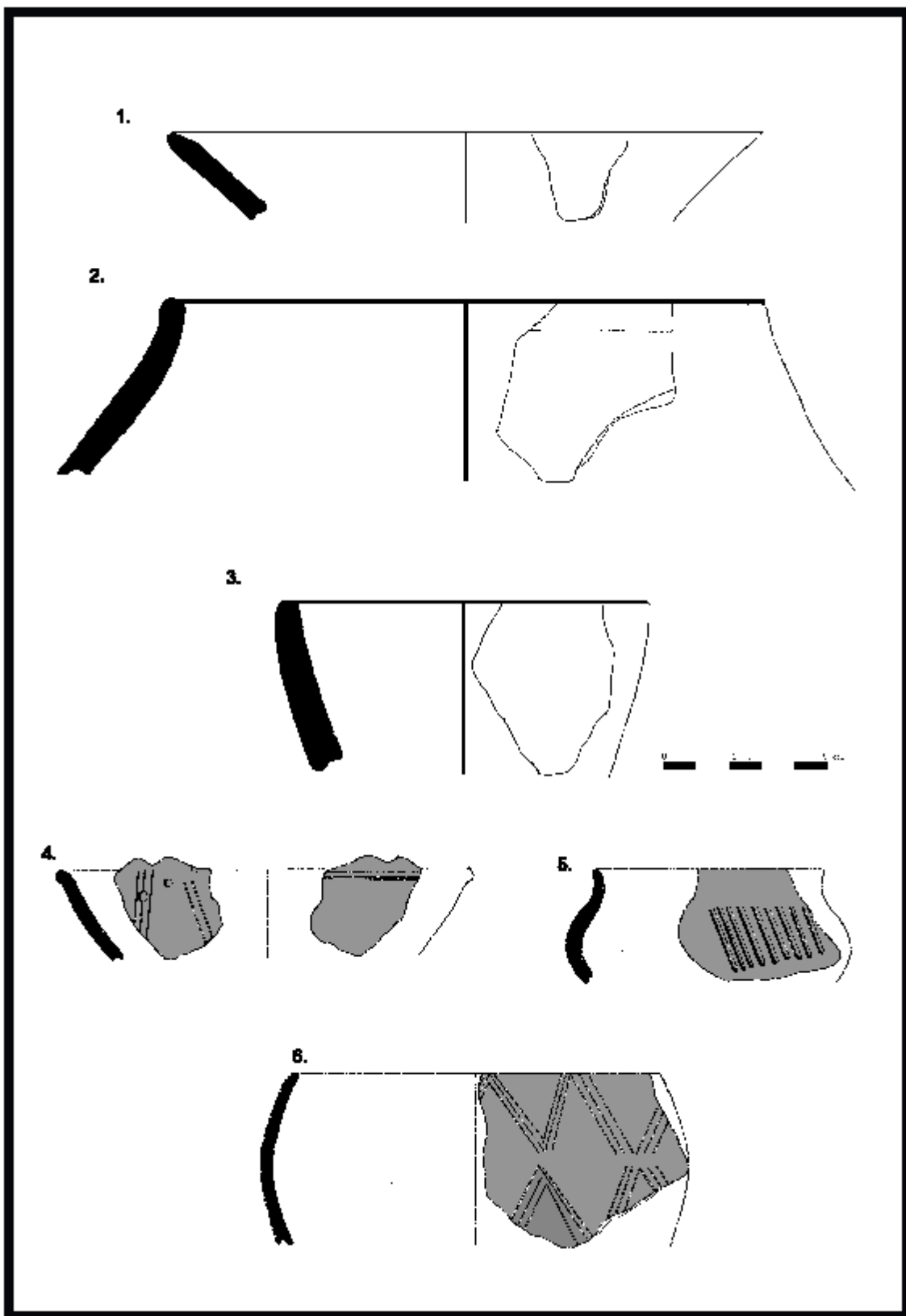
Tab. 48: Vybrané keramické nálezy z objektů 91 a 114.

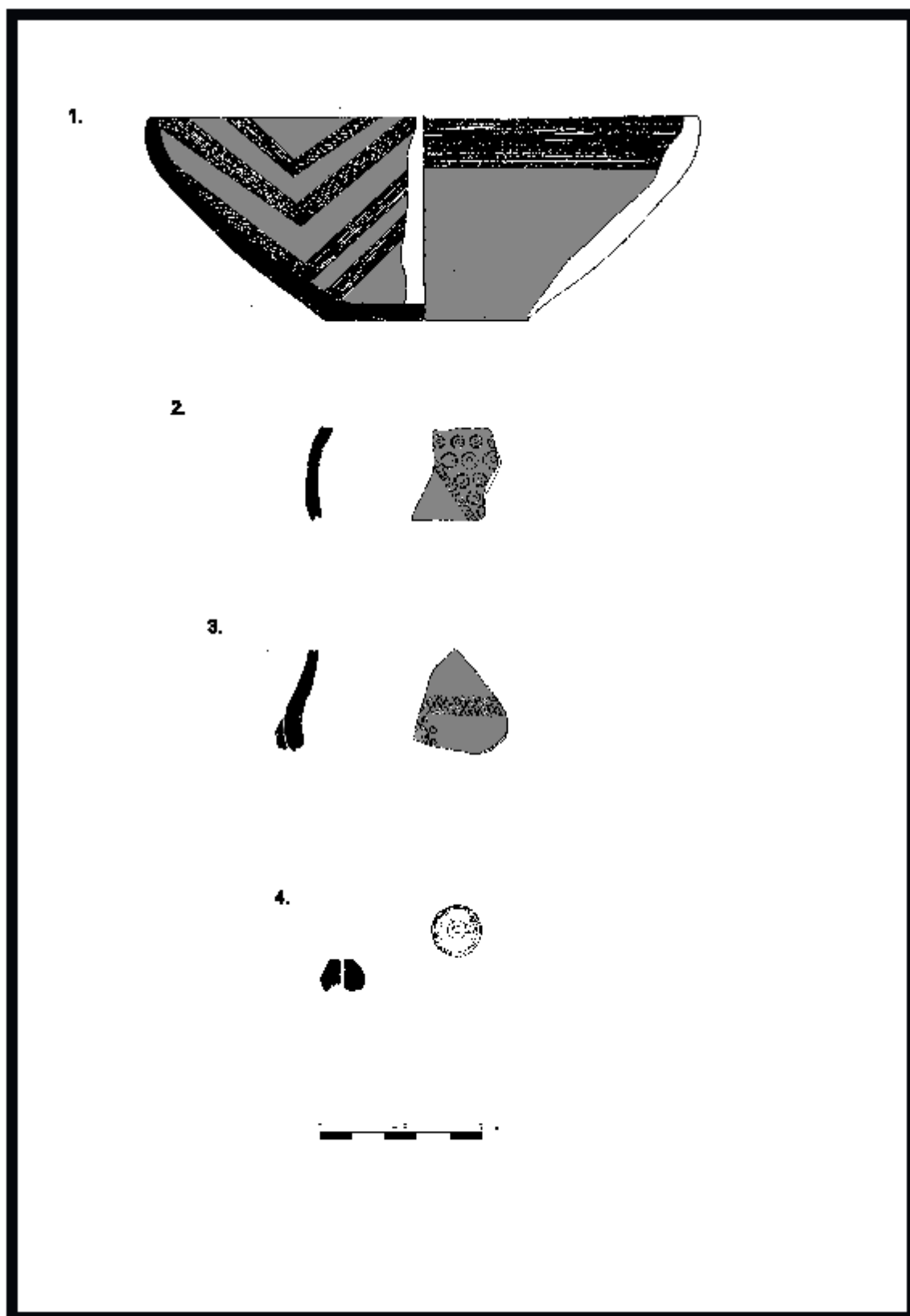
Tab. 49: Vybrané keramické nálezy z objektů 132;39;190;91;48.

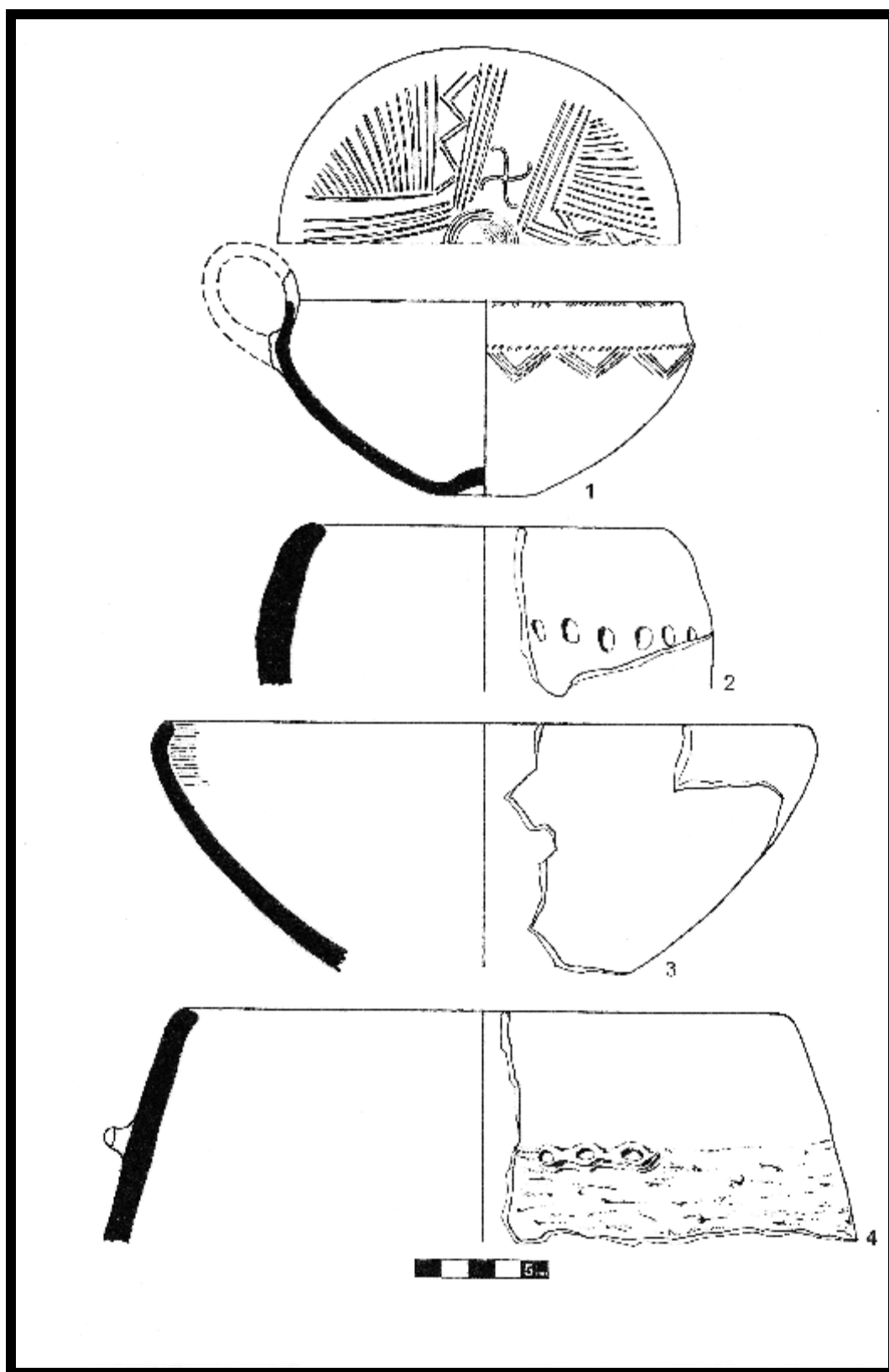
Tab. 50: Vybrané keramické nálezy z objektů 114 a 119.

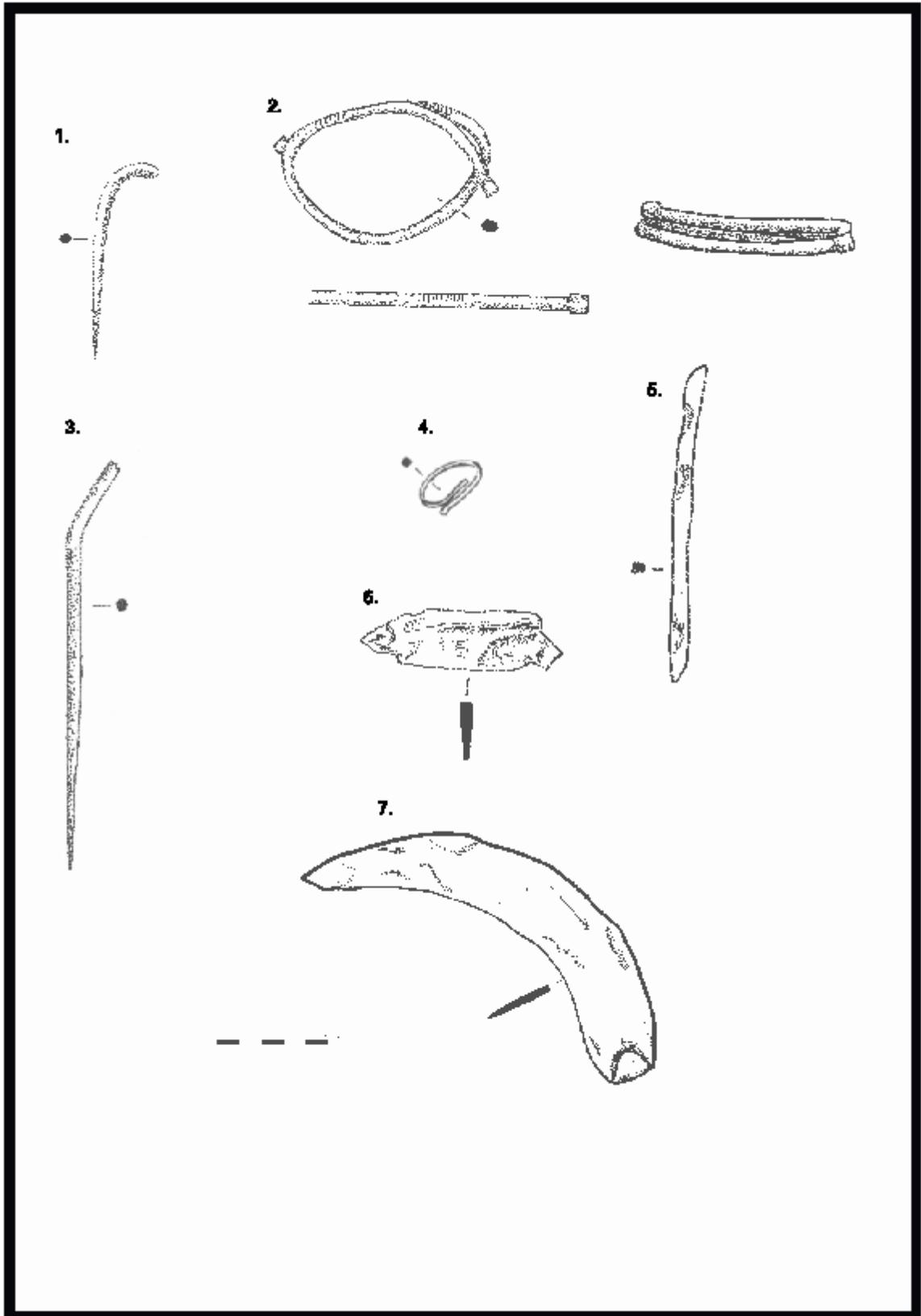
Tab. 51: Vybrané keramické nálezy z objektů 128 a 163.

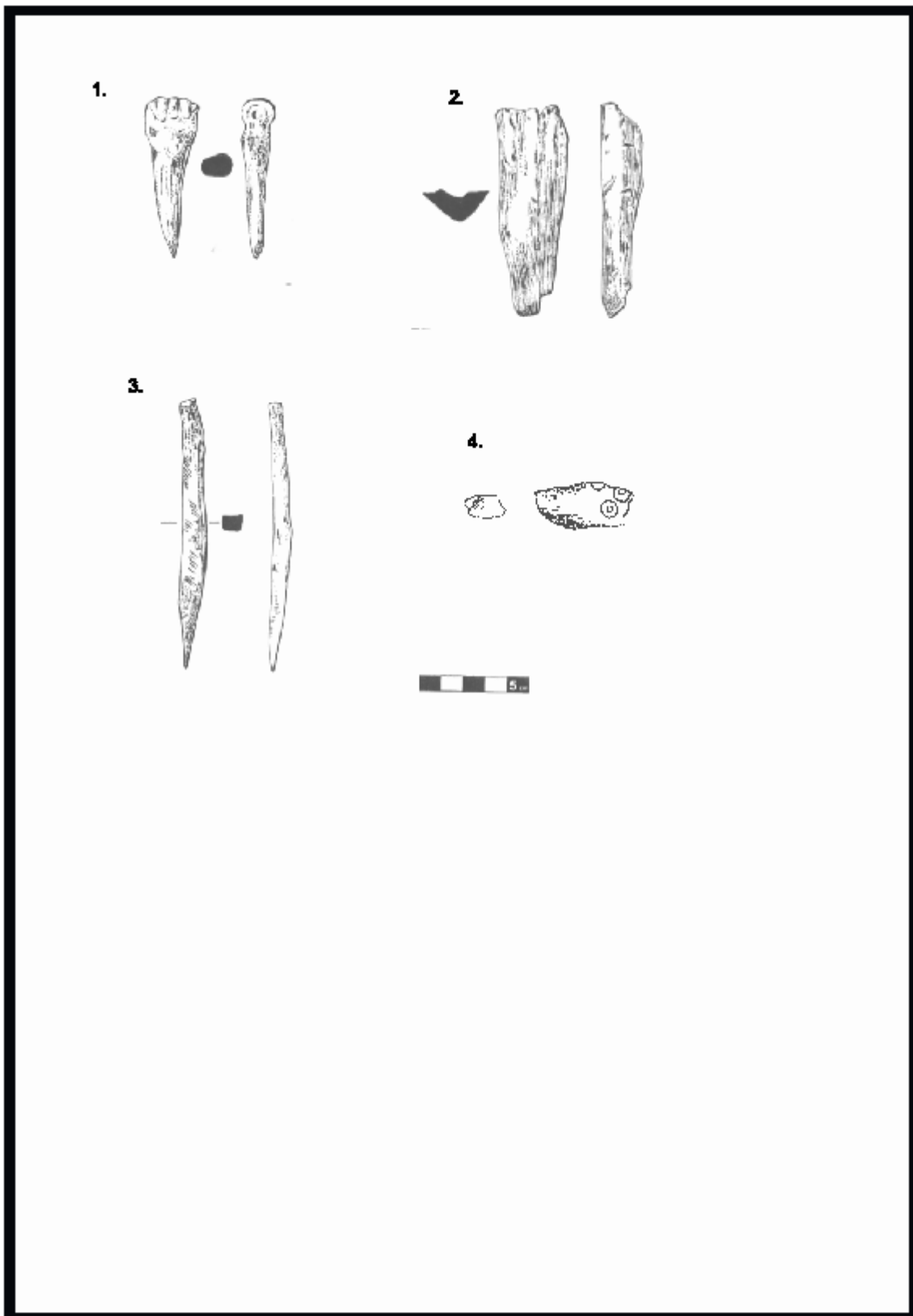
Tab. 52: Vybrané keramické nálezy z objektů 163;213;217.

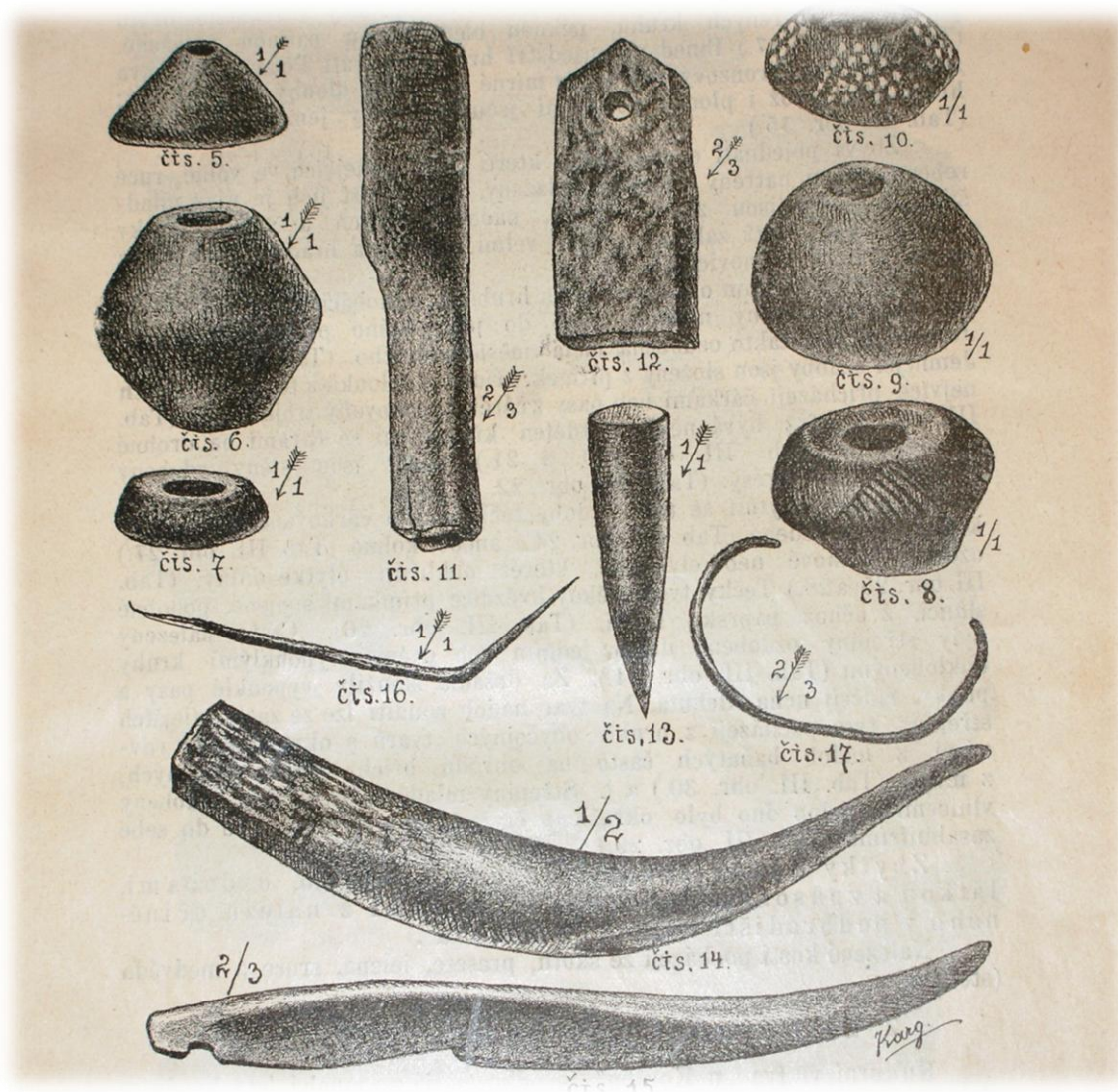
Tab. 53: Vybrané keramické nálezy z objektů 190 (kresba A. Pešková, podle Tajer – Vránová 2010, 168).

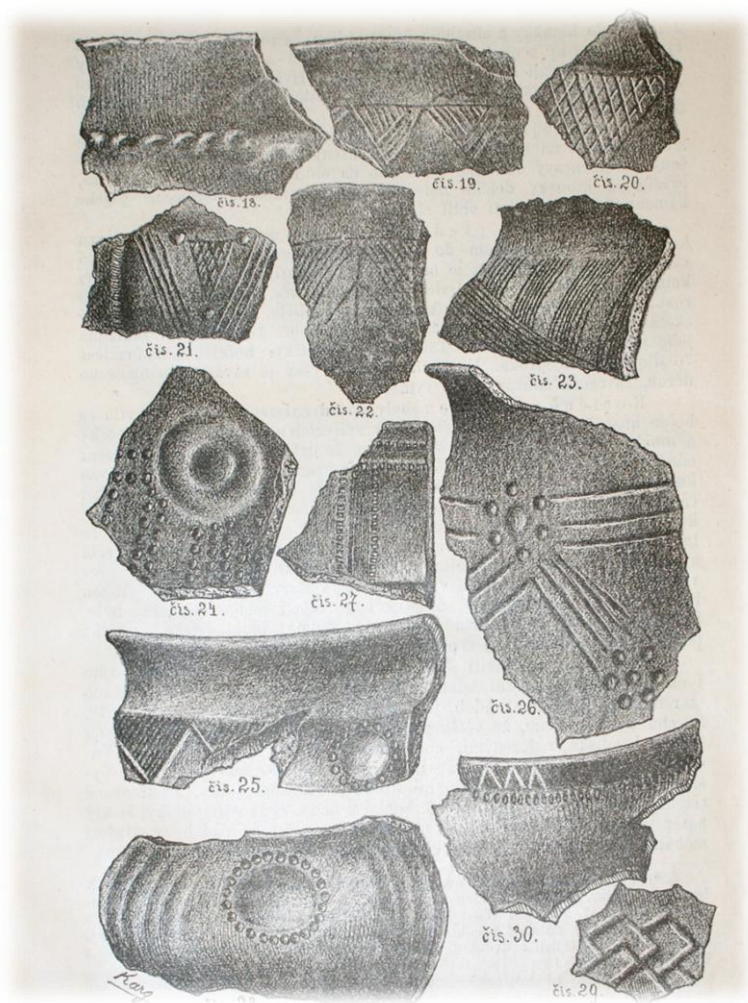
Tab. 54: Výběr kovových nálezů z lokality Křenovice 2 „Vinice“.

Tab. 55: Výběr kostěných artefaktů z polohy Křenovice 2 „Vinice“, (obr. 1. – 3. kresba A. Pešková, podle Tajer – Vránová 2010).

Obr. 1: Nálezy z polohy „Hradisko“, kresba J. Knies (Knies 1894, s. 5).

Obr. 2:Nálezy z polohy „Hradisko“, kresba J. Knieš (Knieš 1894, s. 7).

Foto 1: Amfóra s provrtáváním z objektu 83.

Foto 2: Soudkovitý hrnec s výčnělky s důlky uprostřed.

Foto 3: Fragment cedníku z objektu 91.

Foto 4: Malovaný střep z objektu 123 (foto M. Bém).

Foto 5: Vnitřní a vnější strana malovaného střepu z objektu 163 (foto M. Bém).

Foto 6: Vnější strana malovaného střepu z objektu 124 (foto M. Bém).

Foto 7: Železný srp z objektu 238 (foto M. Bém).

Foto 8: Zlomek kosti zdobené soustřednými kruhy z objektu 223 z lokality Křenovice „Vinice“.

Foto 9: Keramická šterchátka (foto M. Bém)

Foto 10: Přeslen s prstováním.

Foto 11: Přepálená zvířecí kost.

Foto 12: Keramická podložka.

Foto 13: Ohlazená destička z kosti.

Foto 14: Mazanické závaží.

Foto 15: Fragment keramického závaží.

Foto 16: Kostěné dlátko/hladítko.

Foto 17: Přeslen s rytou výzdobou.

Foto 18: Střep z nádoby s černým malováním.

Foto 19: Zvířecí kost se stopami řezání a sekání.

Foto 20: Přepálená mazanice z objektu 78.

Foto 21: Kolínkovitá spona z polohy Křenovice „Hradisko“ (foto M. Frouz).

Foto 22: Kostěná střenka ve tvaru koňské hlavičky z polohy Křenovice „Koráb“(foto M. Frouz).

Foto 23: Zlomek pískovcového kadlubu pro odlévání jehlic (foto M. Bém).

Foto 24: Kombinace plastické výzdoby a tuhování. Střep z nádoby z polohy „Vinice“.

Foto 25: Šálek z polohy „Koráb“.

Foto 26: Soudkový hrnek z polohy „Koráb“.

Foto 26: Zlomek výduti z polohy „Koráb“.

Foto 27: Zlomek okraje s výduti zdobený radélkem z polohy „Koráb“.

Foto 28: Část nádoby z polohy „Koráb“.

Foto 29: Střep zdobený soustřednými kruhy z polohy „Vinice“.